

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στις Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας,
Επιχειρηματικότητας, Εκπαίδευσης και Πολιτισμού

**«Η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση και η αειφόρος
ανάπτυξη ως πρόγραμμα δραστηριότητας. Η περίπτωση
ένταξης σε κέντρο δημιουργικής απασχόλησης.»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Από τη φοιτήτρια

Μαστοροδήμου Ελεωνόρα

A.M.: 21009

Επιβλέπων Καθηγητής: Μπιτζένης Αριστείδης, καθηγητής
Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του Προγράμματος Σπουδών για
την λήψη μεταπτυχιακού τίτλου του Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών
του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

2022

*«Στη μνήμη του ανθρώπου που με μύησε στον κόσμο της επιχειρηματικότητας και
αγαπημένου μου συνεργάτη, Νικόλαο Τάκη»*

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Copyright © - All rights reserved Ελεωνόρα Μαστοροδήμου, 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

.....
Ελεωνόρα Μαστοροδήμου

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους συνέβαλλαν στην εκπόνησή της. Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέπων καθηγητή μου, κύριο Αριστείδη Μπιτζένη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε εξ' αρχής, την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, την επιμονή του, το αμείωτο ενδιαφέρον του, τη συμπαράστασή του, τη συνεχή του υποστήριξη και το αμείωτο ενδιαφέρον που έδειξε από την αρχή μέχρι το τέλος. Τέλος, θα ήθελα εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου και ιδιαίτερα στην αδερφή μου Ναταλία και στο σύζυγό μου Ντίνο για όλη τη στήριξη, τη συμπαράσταση, την κατανόηση και την υπομονή τους, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Περίληψη

Ως κύριο στοιχείο του ανθρώπινου κεφαλαίου, η εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομική επιτυχία ενός έθνους. Η δημιουργία θέσεων εργασίας και η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μίας χώρας σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα. Εκτός από την παροχή βοήθειας στον μαθητή στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας που είναι απαραίτητα για μια επιτυχημένη προσωπική και επαγγελματική ζωή, καθώς μέσα από την εκπαίδευση καλλιεργούνται και αναπτύσσονται γνώσεις, ικανότητες, εμπειρίες, αξίες και δεξιότητες που αφορούν την ομαλή μετάβαση από το σχολείο στις σύγχρονες κοινωνίες και στην αγορά εργασίας. Από την άλλη πλευρά, η επιχειρηματικότητα είναι συνυφασμένη με την οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη τόσο των ανθρώπων όσο και των εθνών. Επιχειρηματικότητα και καινοτομία οδηγούν στην αύξηση των θέσεων εργασίας, δίνοντας σε πλήθος ανθρώπων την δυνατότητα εργασίας και αξιοπρεπούς επιβίωσης. Καθώς η επιχειρηματικότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ιδιωτική πρωτοβουλία και σε πολλές περιπτώσεις λανθασμένα με την ιδέα του πλουτισμού, δημιουργείται η απορία στο κατά πόσο επιχειρηματικότητα και εκπαίδευση δύναται να συνάδουν και υπό ποιες προϋποθέσεις. Επιπλέον, μια από τις πιο σύγχρονες και ανερχόμενες έννοιες αφορά την αειφόρο ανάπτυξη, η οποία συνδυάζει κάθε σημείο της ανθρώπινης δράσης με συμπεριφορά φιλική προς το περιβάλλον. Ως εκ τούτου, το τρίπτυχο εκπαίδευση – επιχειρηματικότητα – αειφορία, συνιστά ένα δυναμικό πεδίο, διαρκώς εξελισσόμενο, που αποβλέπει στην προσωπική εξέλιξη, στην προσφορά στο κοινωνικό σύνολο κατά βέλτιστο τρόπο και στην ανάπτυξη συμπεριφοράς που θα συνάδει με την προστασία του περιβάλλοντος και διάκινται φιλικά προς αυτό. Αυτή η εργασία προσπαθεί να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους η εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να σκέφτονται δημιουργικά, καινοτόμα, συνδυάζοντας γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον.

Λέξεις Κλειδιά: Επιχειρηματίας, επιχειρηματικότητα, εκπαίδευση, αειφορία, αειφόρο σχολείο

Abstract

As the main component of human capital, education is crucial to the economic success of a nation. The creation of jobs and the economic and social growth of a nation are both related to entrepreneurship. In addition to assisting the student in forming the personality traits that are essential for a successful personal and professional life, entrepreneurship education also cultivates and develops the student's knowledge, abilities, experiences, values, and skills in preparation for his smooth transition from school to the contemporary job market. On the other hand, entrepreneurship is intertwined with the economic progress and development of both people and nations. Entrepreneurship and innovation lead to increased jobs, giving a multitude of people the opportunity to work and decent survival. As entrepreneurship is directly linked to private initiative and in many cases incorrectly with the idea of enrichment, there is a question of whether entrepreneurship and education can be in line with what conditions. In addition, one of the most modern and rising concepts concerns sustainable development, which combines every part of human action with environmentally friendly behavior. Therefore, triptych education - entrepreneurship - sustainability constitutes a dynamic, constantly evolving field, which aims at personal evolution, in the social entirely entire way and the development of behavior that will be in line with environmental protection and will be friendly toward it. This work is trying to show how education can help students think creatively, innovative, combining knowledge, skills and environmentally friendly behaviors.

Keywords: Entrepreneur, Entrepreneurship, Education, Sustainability, Sustainable School

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	4
Περίληψη.....	5
Abstract	6
Μέρος Α΄: Θεωρητικό Πλαίσιο	9
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	9
Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας.....	9
Ερωτήματα της Έρευνας.....	9
Στόχοι της Διπλωματικής Εργασίας	9
Μεθοδολογία της έρευνας.....	10
Συμπεράσματα της Διπλωματικής Εργασίας – Συνεισφορά στην Επιστήμη	10
Ενδεικτική Βιβλιογραφία – Πηγές	11
Δομή της Διπλωματικής Εργασίας.....	11
Κεφάλαιο 2: Το εννοιολογικό πλαίσιο του επιχειρηματία	15
Η έννοια του επιχειρηματία.....	15
Τα χαρακτηριστικά του επιχειρηματία	19
Επιχειρηματίας και Ανάπτυξη	21
Κεφάλαιο 3: Η έννοια της επιχειρηματικότητας	26
Η εννοιολογική προσέγγιση της επιχειρηματικότητας	26
Κίνητρα για άσκηση της επιχειρηματικότητας	30
Μορφές Επιχειρηματικότητας	32
Κεφάλαιο 4: Η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση	36
Η Εκπαίδευση.....	36
Η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση	38
Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα: Τα προβλήματα που ανακύπτουν	41
Κεφάλαιο 5: Η αειφόρος ανάπτυξη ως θέμα διδασκαλίας στις εκπαιδευτικές μονάδες .	44
Η έννοια της αειφορίας.....	44
Εκπαίδευση και Αειφορία.....	46
Οι Οκτώ πυλώνες της Αειφορίας στο σχολείο.....	52
Οκτώ πυλώνες της Αειφορίας στο σχολείο	52
Μέρος Β΄ : Μελέτη Περίπτωσης.....	55
Κεφάλαιο 6: Η Μελέτη Περίπτωσης	55
Μεθοδολογία Έρευνας – Θεωρητικό Πλαίσιο	55
Αφορμή της Έρευνας.....	57
Σκοποί και Στόχοι της έρευνας	60
Μεθοδολογία της Έρευνας – Ερευνητικά Εργαλεία.....	62

Περιορισμοί της Έρευνας.....	62
Κεφάλαιο 7: Στρατηγική ανάλυση για ένταξη προγράμματος της αειφόρου ανάπτυξης σε ήδη υπάρχον ΚΔΑΠ.....	63
Executive summary	63
Όραμα & Αποστολή της Επιχείρησης.....	63
Αγορά στόχος.....	63
Ανταγωνιστές.....	64
PESTANALYSIS.....	64
Πολιτικό περιβάλλον.....	64
Οικονομικό περιβάλλον	64
Κοινωνικό περιβάλλον	65
Τεχνολογικό περιβάλλον	66
Εσωτερικό περιβάλλον – ανάλυση SWOT	66
ΔΥΝΑΜΕΙΣ.....	67
Αδυναμίες:	68
Ευκαιρίες:	68
Απειλές:.....	69
Μείγμα Μάρκετινγκ	69
Προϊόν (Product).....	69
Τιμή (Price).....	70
Τόπος (Place).....	72
Προώθηση (Promotion)	72
Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα	73
Βιβλιογραφία.....	80

Μέρος Α΄: Θεωρητικό Πλαίσιο

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας

Στην παρούσα διπλωματική εργασία μελετάται η έννοια της επιχειρηματικότητας και της αειφόρου ανάπτυξης στο χώρο της εκπαίδευσης. Επιχειρηματικότητα και εκπαίδευση, σε πολλές περιπτώσεις αναφέρονται ως δύο έννοιες με εκ διαμέτρου αντίθετη σημασία εφόσον από τη μία πλευρά η εκπαίδευση εφοδιάζει τις νέες γενιές με τα απαραίτητα πνευματικά, κοινωνικά και ψυχικά εφόδια, δίνοντας έμφαση σε ιδεώδη και αρετές που αποτελούν πανανθρώπινες αξίες από την άλλη πλευρά, η επιχειρηματικότητα, εσφαλμένα συνδέεται με την έννοια του πλούτου και της προσωπικής ανάπτυξης, παραγκωνίζοντας σε πολλές περιπτώσεις το κοινό όφελος ενώ σε αρκετές περιπτώσεις η λειτουργία των επιχειρήσεων γίνεται σε βάρος του κοινωνικού συνόλου. Στις παραπάνω έννοιες προστίθεται η έννοια της αειφορίας που συνδέεται με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που αποβλέπουν στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο με σεβασμό στο περιβάλλον και στα οικοσυστήματα.

Ερωτήματα της Έρευνας

Βασικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας αποτελούν:

1. Το κατά πόσο η εκπαίδευση είναι δυνατόν να συνάδει με την επιχειρηματικότητα, διατηρώντας τον εξέχοντα ρόλο που κατέχει στην διαμόρφωση των νέων.
2. Το κατά πόσο επιχειρηματικότητα και εκπαίδευση δύναται να πορευτούν στο πλαίσιο της αειφορίας.

Στόχοι της Διπλωματικής Εργασίας

Οι στόχοι της εν λόγω διπλωματικής εργασίας συνοψίζονται στην έρευνα σχετικά με την συνύπαρξη επιχειρηματικότητας – εκπαίδευσης – αειφορίας, ενώ προκειμένου να διερευνηθεί το παραπάνω τρίπτυχο, παρουσιάζεται και ένα πλάνο μάρκετινγκ, στο οποίο μελετάται η περίπτωση εφαρμογής της αειφορίας σε συγκεκριμένη εκπαιδευτική δομή του ιδιωτικού τομέα.

Μεθοδολογία της έρευνας

Στην παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα εφαρμόστηκε η μελέτη περίπτωσης. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η παρούσα εργασία μελετήθηκε η βιβλιογραφία, οπότε πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση. Στο πλαίσιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης πραγματοποιήθηκε μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, καθώς και των πρόσφατων ερευνών. Η μελέτη της βιβλιογραφίας πραγματοποιήθηκε ως συνδυασμός κλασικών μεθόδων αναζήτησης σε συγγράμματα, ενώ αξιοποιήθηκε και υλικό διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Όσον αφορά την μελέτη των ερευνών, αυτή πραγματοποιείται με την χρήση λέξεων, οι οποίες απαντώνται με τον όρο «Λέξεις Κλειδιά». Η εύρεση και μελέτη των σχετικών ερευνών πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα αναζήτησης Google Scholar, ενώ ως λέξεις κλειδιά χρησιμοποιήθηκαν οι λέξεις επιχειρηματικότητα – εκπαίδευση – αειφόρος ανάπτυξη στην ελληνική και αγγλική γλώσσα. Από τα δημοσιευμένα άρθρα, στα οποία η γράφουσα είχε πρόσβαση επιλέχθηκαν τα πιο πρόσφατα, τα οποία περιγράφουν την σύγχρονη πραγματικότητα στο εν λόγω τομέα.

Συμπεράσματα της Διπλωματικής Εργασίας – Συνεισφορά στην Επιστήμη

Από την παρούσα διπλωματική εργασία συνεπάγεται το συμπέρασμα ότι εκπαίδευση – επιχειρηματικότητα και αειφορία δύναται να πορευτούν προς το κοινό όφελος και των τριών εννοιών. Καθώς επιχειρηματικότητα και εκπαίδευση, σε αρκετές περιπτώσεις συνιστούν έννοιες που έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους, κυρίως αναφορικά με το ιδεολογικό τους περιεχόμενο και τον κοινωνικό ρόλο που επιτελούν. Εν τούτοις, με σεβασμό στο ρόλο τόσο της επιχειρηματικότητας, όσο και της εκπαίδευσης είναι δυνατόν να προκύψουν ιδιωτικές εκπαιδευτικές δομές που θα προσφέρουν τα μέγιστα στον τομέα της εκπαίδευσης. Από την άλλη πλευρά η αειφορία που συνιστά στην μετατροπή των κτηρίων σε κτήρια με ενεργειακή αυτονομία, αλλά και του συνόλου των επιχειρήσεων σε επιχειρήσεις που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον αποτελεί το ζητούμενο της σύγχρονης εποχής ενώ η αειφορία σε εκπαιδευτικό πλαίσιο συνάδει με την αύξηση της περιβαλλοντικής

εκπαίδευσης προς κατανόηση της νέας γενιάς των ζητημάτων που το φυσικό περιβάλλον αντιμετωπίζει και τον μετριασμό αυτών.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία – Πηγές

Για την συγγραφή της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν 40 βιβλιογραφικές πηγές από την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία. Στον παραπάνω αριθμό περιλαμβάνονται και άρθρα που καλύπτουν την επιχειρηματικότητα, την εκπαίδευση και την αειφορία.

Δομή της Διπλωματικής Εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, πραγματοποιείται η εννοιολογική προσέγγιση του επιχειρηματία. Έτσι, στην πρώτη ενότητα, η εννοιολογική προσέγγιση του επιχειρηματία πραγματοποιείται στο πλαίσιο παρουσίασης ενός πλήθους ορισμών που έχουν κατά περιόδους δοθεί από τους θεωρητικούς του πεδίου. Η διατύπωση ενός αποδεκτού ορισμού καθίσταται δύσκολη εφόσον κάθε επιστήμονας αντιμετωπίζει την έννοια από την προσωπική του οπτική γωνία. Επίσης, η διατύπωση ενός ορισμού που προσεγγίζει ικανοποιητικά την έννοια του επιχειρηματία, δεν δύναται να μένει αμετάβλητη στο πέρασμα του χρόνου εφόσον οι ασχολούμενοι με τον επιχειρηματικό κλάδο αναλόγως της εποχής και των συνθηκών διαφέρουν, ως εκ τούτου και ο ορισμός πρέπει να εξελίσσεται προκειμένου να ανταπεξέρχεται στην επικρατούσα κατάσταση. Στην δεύτερη ενότητα, του πρώτου κεφαλαίου, παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που ασχολούνται με τον επιχειρηματικό κλάδο. Καθώς πρόκειται για έναν χώρο με κυρίαρχη την αβεβαιότητα και την ανάληψη κινδύνων, οι επιχειρηματίες διαθέτουν ένα σύνολο χαρακτηριστικών που τους διαφοροποιούν από άλλους επαγγελματικούς κλάδους. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρηματιών είναι η ηγετική φυσιογνωμία και η έλλειψη φόβου για τις προκλήσεις που θα κλιθούν να αντιμετωπίσουν. Στην ίδια ενότητα, πραγματοποιείται και μια παρουσίαση των διαφορετικών τύπων επιχειρηματιών, σύμφωνα με τον τρόπο δράσης τους και αναλόγως των επιδιώξεών τους. Στην τρίτη και τελευταία ενότητα του πρώτου κεφαλαίου, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο ο επιχειρηματίας επιδιώκει την ανάπτυξη και όχι την επέκταση. Στο σημείο αυτό ο όρος επέκταση αποδίδει την επένδυση των κερδών που μια

επιχείρηση αποφέρει, για το προσωπικό όφελος του εκάστοτε επιχειρηματία, ενώ η ανάπτυξη αναφέρεται σε εκ νέου επενδύσεις, από τις οποίες προκύπτουν νέες επιχειρηματικές ιδέες και εξελίσσονται οι παλαιότερες. Υπό αυτό το πρίσμα, ο επιχειρηματίας είναι ένας άνθρωπος που βρίσκεται σε μια διαρκή εγρήγορση, που αφορά την εξέλιξη των μεθόδων παραγωγής, την αναζήτηση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών και την ευθυγράμμιση με τα τεχνολογικά επιτεύγματα, εφόσον η τεχνολογία αποτελεί έναν κλάδο που βρίσκεται υπό διαρκή ανάπτυξη και εξέλιξη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο και συγκεκριμένα στην πρώτη ενότητα, πραγματοποιείται μια εννοιολογική προσέγγιση της επιχειρηματικότητας. Η διατύπωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού αποτελεί δύσκολο εγχείρημα εφόσον η επιστήμη των οικονομικών, της διοίκησης, της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας, προσεγγίζουν με διαφορετικό τρόπο την επιχειρηματικότητα. Εν τούτοις, οι περισσότεροι ορισμοί που διατυπώνονται παρουσιάζουν ομοιότητες όσον αφορά την δράση με σκοπό την παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών, την εξέλιξη των παραγωγικών διαδικασιών, τον εκσυγχρονισμό των εφαρμοζόμενων μεθόδων και πρακτικών. Επίσης, στην δεύτερη ενότητα παρουσιάζονται τα κίνητρα που είναι δυνατόν να ωθήσουν έναν άνθρωπο στην ανάληψη επιχειρηματικής δράσης, κίνητρα τα οποία διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, κίνητρα έλξης και κίνητρα ώθησης. Η αιτία διαχωρισμού των κινήτρων απορρέει από τους λόγους για τους οποίους ένας άνθρωπος επιλέγει να ασχοληθεί με τον επιχειρηματικό κλάδο. Έτσι, τα κίνητρα έλξης, τα οποία συγκαταλέγονται στα θετικά κίνητρα, συνιστούν διαδικασίες που πηγάζουν εσωτερικά ως αποτέλεσμα της ψυχοσύνθεσης και της ιδιοσυγκρασίας του εκάστοτε ατόμου, ενώ τα κίνητρα ώθησης, τα οποία συγκαταλέγονται στα αρνητικά, απορρέουν από εξωτερικούς παράγοντες, όπως η ανεργία, οι κακές εργασιακές συνθήκες και οι χαμηλές αμοιβές και δεν επιφέρουν τα ίδια αποτελέσματα όσον αφορά την εξέλιξη της επιχείρησης με τα κίνητρα έλξης.

Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μια εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας της εκπαίδευσης, στην διαμόρφωση της οποίας πρωταρχικό ρόλο κατέχουν η ιστορία, η φιλοσοφία, η πολιτική και η κοινωνιολογία. Κάθε μια από τις παραπάνω επιστήμες συνεισφέρει στην διαμόρφωση της εκπαίδευσης και στον τρόπο που αυτή αποτυπώνεται στην συνείδηση των πολιτών. Εν τούτοις, όπως και στην εννοιολογική προσέγγιση της επιχειρηματικότητας, κάθε κλάδος προσεγγίζει την εκπαίδευση από διαφορετική οπτική γωνία, οπότε και η διατύπωση ενός καθολικά αποδεκτού ορισμού

καθίσταται δύσκολη. Εν τούτοις, είναι κοινά αποδεκτό ότι η εκπαίδευση συνιστά στην διαδικασία απόκτησης γνώσεων και λοιπών συναισθηματικών και διανοητικών δεξιοτήτων έτσι ώστε το άτομο να καθίσταται ικανό να αναλάβει την ευθύνη της ύπαρξής του, όσον αφορά τον βιοπορισμό του και την κοινωνική του συναναστροφή. Ως εκ τούτου, η εκπαίδευση αποσκοπεί στην προσωπική εξέλιξη και πρόοδο του ανθρώπου, σημείο που αποτελεί σημείο σύγκλισης με την επιχειρηματικότητα, υπό την έννοια ότι αποσκοπεί μεν στην προσωπική ανάπτυξη και εξέλιξη ενώ επιδιώκει την προσωπική ανάπτυξη, η οποία επιφέρει και πρόοδο συλλογική.

Στην δεύτερη ενότητα του τρίτου κεφαλαίου, πραγματοποιείται σύνδεση της εκπαίδευσης με την επιχειρηματικότητα, σύνδεση η οποία προϋποθέτει την ευελιξία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και τους γρήγορους ρυθμούς αλλαγών προκειμένου η εκπαίδευση να προλαμβάνει τις κοινωνικές ανάγκες και τις ανάγκες που προκύπτουν στον εργασιακό στίβο και όχι να ακολουθεί, όπως παρατηρείται μέχρι σήμερα. Τέλος, στην τρίτη ενότητα του κεφαλαίου παρουσιάζονται οι λόγοι για τους οποίους η συνεργασία εκπαίδευσης και επιχειρηματικότητας καθίσταται δυσλειτουργική ενώ προτείνονται και τρόποι με τους οποίους είναι δυνατόν τα εμπόδια να ξεπεραστούν και οι δύο κλάδοι να συνεργάζονται επιτυχώς.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια της αειφορίας. Ιστορικά, η έννοια άρχισε να χρησιμοποιείται από δασονόμους, οι οποίοι την χρησιμοποιούσαν προκειμένου να διδάξουν τον τρόπο φύλαξης των ξύλων, ώστε να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη επιβίωσή τους. Στη συνέχεια, η έννοια διέφυγε από τον τομέα της δασονομίας και εισήλθε στις επιστήμες του περιβάλλοντος, προκειμένου να περιγράψει την υγιή σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον στο οποίο ζει. Γεγονός είναι ότι η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και η σπατάλη των φυσικών πόρων, έχουν οδηγήσει στην υποβάθμιση της ανθρώπινης ζωής. Ολοένα και περισσότερες οργανώσεις προσπαθούν να ευαισθητοποιήσουν τον κόσμο προκειμένου η αειφορία να αποτελέσει μέρος της καθημερινότητας των πολιτών. Υπό αυτό το πλαίσιο, η περιβαλλοντική εκπαίδευση, δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από τα αναλυτικά προγράμματα, ενώ ζητούμενο είναι οι νέοι άνθρωποι να εκπαιδευτούν για τα ζητήματα του περιβάλλοντος και να γίνουν ενεργοί και ευαισθητοποιημένοι πολίτες. Σκοπός όλων των κοινωνιών θα έπρεπε να αποτελεί η μετατροπή του σχολείου, σε αειφόρο σχολείο, ένα χώρο στον οποίο τα παιδιά παρακολουθούν,

σχεδιάζουν και υλοποιούν δράσεις, οι οποίες δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον και είναι συνυφασμένες με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας περιλαμβάνεται ένα στρατηγικό πλάνο για ένταξη της αειφόρου ανάπτυξης σε ένα ήδη υπάρχον κέντρο δημιουργικής απασχόλησης, του νομού Ημαθίας.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την θεωρητική προσέγγιση σε συνδυασμό με την μελέτη περίπτωσης.

Κεφάλαιο 2: Το εννοιολογικό πλαίσιο του επιχειρηματία

Η έννοια του επιχειρηματία

Η λέξη επιχειρηματίας αναφέρεται στον άνθρωπο που ιδρύει και είναι ο ιδιοκτήτης μιας επιχείρησης. Στόχος της επιχείρησης, είναι η υλοποίηση μιας προσωπικής πρωτοβουλίας του επιχειρηματία, η πραγματοποίηση της οποίας είναι δυνατόν να επιτευχθεί με την προσωπική του προσπάθεια ή με τη συλλογική προσπάθεια μιας ομάδας ανθρώπων που συνεργάζονται μεταξύ τους ή είναι συνέταιροι στην επιχείρηση. Η επιχειρηματική δραστηριότητα απαιτεί τον συνδυασμό των διαθέσιμων παραγωγικών συντελεστών, δηλαδή, της γης, του κεφαλαίου και της εργασίας, προκειμένου να παραχθούν νέα προϊόντα και υπηρεσίες και η επιχείρηση να καθίσταται σημαντική για την προσφορά της στο κοινωνικό σύνολο. Στις περιπτώσεις που η επιχείρηση καταστεί κερδοφόρα, τα κέρδη που αποκομίζει ο επιχειρηματίας, καλύπτουν ένα μέρος από τις βιοποριστικές του ανάγκες και ένα άλλο μέρος αυτών επενδύεται εκ νέου προς την ανάπτυξη της επιχειρηματικής του δραστηριότητας (Κώτσιος, 2019:28). Ο επιχειρηματίας είναι υπεύθυνος για την οργάνωση, την διεύθυνση και την λειτουργία της επιχείρησης, ενώ στο πλαίσιο λειτουργίας μιας επιχείρησης αναλαμβάνει και ένα πλήθος κινδύνων, κατά το πλείστον χρηματοοικονομικής φύσης.

Ο Cantillon (1931), υπήρξε ένας εκ των ιδρυτών της φυσιοκρατικής σχολής της οικονομικής σκέψης, ενώ υπήρξε και ένας από τους πρώτους που αναγνώρισαν τον εξέχοντα ρόλο που κατέχει ο επιχειρηματίας στην οικονομική ανάπτυξη. Η έννοια της επιχειρηματικότητας και ο επιχειρηματίας συνδέονται άμεσα με την έννοια της ιδιοκτησίας και των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτήν. Ο ίδιος, αναγνωρίζει τρεις κατηγορίες κοινωνικών τάξεων, τους επιχειρηματίες, τους γαιοκτήμονες και τους εργάτες. Από τις τρεις παραπάνω κατηγορίες εξέχοντα ρόλο στην οικονομία, υποστηρίζει ότι διαδραματίζουν οι επιχειρηματίες (Deakins&Freel, 2015:9). Ο Cantillon, επινόησε τη λέξη επιχειρηματίας “entrepreneur” και ορίζει τη λέξη ως τον άνθρωπο που αγοράζει αγαθά σε συγκεκριμένες τιμές και τα επαναπροωθεί στην αγορά σε τιμές αβέβαιες. Στη συνέχεια, ο Say, επέκτεινε τον παραπάνω ορισμό, στον οποίο συμπεριέλαβε και τους παραγωγικούς συντελεστές (Stevenson & Jarillo, 1990:18). Ο Say απέδωσε στον επιχειρηματία καταλυτικό ρόλο στο ζήτημα της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ τον περιγράφει ως το άτομο που συγκεντρώνει και

συνδυάζει με κατάλληλο τρόπο τους παραγωγικούς συντελεστές και ταυτόχρονα είναι διατεθειμένος να αναλάβει κινδύνους (ibid:10).

Σύμφωνα με τους θεωρητικούς της Αυστριακής Σχολής, ο επιχειρηματίας αποτελεί πυλώνα της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλει στη δυναμική αλλαγή. Αρκετοί οικονομολόγοι, με πρωτοπόρο τον Kirzner, έδωσαν διαφορετική ερμηνεία στο ρόλο του επιχειρηματία. Έτσι, σύμφωνα με αυτούς, ο επιχειρηματίας εργάζεται προκειμένου να πετύχει την ισορροπία, ενώ σκοπός της επιχειρηματικής δραστηριότητας δεν είναι η διατάραξη της υπάρχουσας ισορροπίας. Υπό αυτό το πρίσμα, οι πληροφορίες που διαθέτει και συγκεντρώνει ο επιχειρηματίας προκειμένου να οργανώσει την δράση του, χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες. Ο επιχειρηματίας που δύναται να συγκεντρώσει πληροφορίες σχετικά με σημεία ανισορροπίας της αγοράς, εμφανίζει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα το οποίο δύναται να εκμεταλλευτεί προς όφελός του (Stevenson&Jarillo, 1990:19). Ο Kirzner (1973), υποστήριξε ότι ο επιχειρηματίας, είναι ένας άνθρωπος που πρέπει να χαρακτηρίζεται από εγρήγορση, προκειμένου να διακρίνει και να αξιοποιεί επικερδείς ευκαιρίες συναλλαγής. Σε αυτές τις ευκαιρίες, περιλαμβάνονται και οι υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει ως μεσάζων, ανάμεσα στους φορείς παραγωγής και τους φορείς του εμπορίου, με σκοπό την τελική προσφορά αγαθών στους καταναλωτές. Οι διαμεσολαβητικές υπηρεσίες, παρουσιάζουν το πλεονέκτημα, ότι ως επιχειρηματικός κλάδος, δεν απαιτούν την επένδυση μεγάλων κεφαλαίων, ενώ τα κέρδη προκύπτουν από την ατελή γνώση τόσο των συντελεστών παραγωγής, όσο και των εμπορών. Ο επιχειρηματίας, σε αυτές τις περιπτώσεις εκμεταλλεύεται την ελλιπή επικοινωνία και την απουσία γνώσης, οπότε και εκμεταλλεύεται μια ευκαιρία, η οποία χαρακτηρίζεται επικερδής. Με τον τρόπο αυτό ο Kirzner, αποδίδει ιδιαίτερο ρόλο στην έννοια της πληροφορίας, όμως ταυτόχρονα υποστηρίζει ότι η επιτυχία του επιχειρηματικού κλάδου δεν είναι δυνατόν να στηρίζεται κατ' αποκλειστικότητα στην εύρεση ευκαιριών. Ο επιχειρηματίας οφείλει και πρέπει να παραμένει δημιουργικός. Σε αυτό το πλαίσιο, σε αρκετές περιπτώσεις η συλλογή περαιτέρω πληροφοριών συνδέεται με σύλληψη καινοτόμων και δημιουργικών ιδεών (Deakins&Freel, 2015:10).

Αρκετοί θεωρητικοί του πεδίου των οικονομικών έχουν επιχειρήσει τη διατύπωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, της έννοιας του επιχειρηματία. Ο Jean-Baptist Say, αριστοκράτης και βιομήχανος, υποστήριξε ότι ο επιχειρηματίας είναι ο άνθρωπος που συνδυάζει την γη ενός ανθρώπου, τον μόχθο ενός άλλου και το κεφάλαιο ενός τρίτου, προκειμένου να παράγει ένα νέο αγαθό. Η πώληση των

παραγόμενων αγαθών, εξασφαλίζουν την πληρωμή των τόκων του κεφαλαίου, την πληρωμή του μισθώματος για την χρήση της γης, καθώς και τους μισθούς των εργαζομένων. Εφόσον, πληρωθούν τα παραπάνω, που αποτελούν τις υποχρεώσεις του επιχειρηματία τα εναπομείναντα κεφάλαια, αποτελούν το κέρδος της επιχείρησης. Η θέση αυτή σχετικά με την δράση του επιχειρηματία, επικράτησε επί δύο αιώνες (Olanrewaju, 2013:4431).

Ο Shailer, δεν εστιάζει στον επιχειρηματία ως πρόσωπο αλλά στην επιχειρηματικότητα ως διαδικασία. Υποστηρίζει ότι η έννοια του επιχειρηματία είναι ευρεία, εφόσον είναι δυνατόν να αναφέρεται στον ιδιοκτήτη της επιχείρησης αλλά και στον άνθρωπο που αποτελεί διοικητικό στέλεχος. Ως εκ τούτου, η έννοια χρησιμοποιείται με σημαντικές αποκλίσεις ως προς τη σημασία που απορρέει από τα συμφέροντα όσων εμπλέκονται στην επιχειρηματική δραστηριότητα (Deakins&Freel, 2015:13). Στην έννοια της επιχειρηματικότητας εστιάζουν και οι Stevenson, Roberts και Grousbeck, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για μια διαδικασία στην οποία εμπλέκονται άνθρωποι που εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται χωρίς υποχρεωτικά να διαθέτουν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους τη δεδομένη χρονική στιγμή(Stevenson&Jarillo, 1990:23).

Ο Ray (1993) εστιάζει στις ικανότητες που πρέπει να διαθέτει αυτός που διοικεί μια μικρή επιχείρηση. Υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη των δεξιοτήτων των διοικητικών στελεχών των επιχειρήσεων αποτελεί σημαντικό σημείο στην εξέλιξη της επιχείρησης. Η αναζήτηση του επιχειρηματία που μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο, έχει πραγματοποιηθεί με λάθος τρόπο, εφόσον δεν υπάρχουν εμπειρικά στοιχεία ή μια εννοιολογική βάση που να είναι δηλωτικά των επιχειρηματιών και της ανάληψης κινδύνου (Ray, 1993:347).

Ο Shackle (1979), υποστηρίζει ότι ο επιχειρηματίας είναι δημιουργικός και αυθεντικός, διαθέτει φαντασία και οραματίζεται, φαντάζεται τις ευκαιρίες, σε αντίθεση με τον επιχειρηματία του Kirzner, ο οποίος αντιλαμβάνεται και εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Επίσης, καθένας μπορεί να γίνει επιχειρηματίας εφόσον διαθέτει τη δημιουργική ικανότητα σκέψης. Κρίσιμο σημείο θεωρείται η αβεβαιότητα και η ατελής πληροφόρηση. Η αβεβαιότητα για αρκετούς, συνδέεται με τον οραματισμό και την δημιουργία ευκαιριών. Η φαντασία, εφόσον διατίθενται οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι, είναι δυνατόν να οδηγήσει στην δημιουργία μιας επιχείρησης. Ο Shackle, υποστηρίζει ότι η δημιουργικότητα αποτελεί σημαντικό χαρακτηριστικό της επιχειρηματικής διαδικασίας, εφόσον

συνδέεται με ένα πλήθος διαφορετικών συνιστωσών όπως το μορφωτικό επίπεδο, τη νοοτροπία και την προσωπικότητα του ατόμου. Υπό αυτό το πρίσμα, κάθε άτομο αποτελεί μια διαφορετική περίπτωση και αντιλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται (Deakins&Freel, 2015:14).

Ο Hayek (1945) υποστήριξε ότι η ασύμμετρη πρόσβαση σε πληροφορίες, οδηγεί σε διαφορετικό είδος γνώσεων. Αυτή η διαφορετικότητα, έχει σαν αποτέλεσμα την ανισότητα όσον αφορά την ανακάλυψη και εκμετάλλευση επιχειρηματικών ευκαιριών. Η διαδικασία αυτή παρουσιάζει κερδοσκοπικά χαρακτηριστικά, έχει στοιχεία έκπληξης και απροσδόκητα αποτελέσματα. Ο Hayek ενδιαφέρθηκε για τον οικονομικό σχεδιασμό, ενώ εστίασε στην αποκέντρωση της λήψης αποφάσεων, από τα διοικητικά στελέχη, τα οποία σε αρκετές περιπτώσεις αντιμετωπίζονται και ως επιχειρηματίες (ibid:15). Η συνεισφορά του Hayek στην θεωρία των οικονομικών έγκειται στην ανάδειξη της σπουδαιότητας των τιμών και στην ερμηνεία και σύνδεση της διαμόρφωσης των τιμών, με την διάχυση γνώσης που αφορά την διαθεσιμότητα των οικονομικών πόρων και την διαμόρφωση της ζήτησης (Hayek, 1945).

Ο Casson (2003), αποδίδει στον επιχειρηματία, δεξιότητες διαφορετικές από τους υπόλοιπους θεωρητικούς. Οι δεξιότητες που εμφανίζει ένας επιχειρηματίας, με εξέχουσα την κριτική ικανότητα, του δίνει την δυνατότητα να εκμεταλλεύεται κατά το βέλτιστο περιορισμένους οικονομικούς πόρους, δηλαδή εμφανίζει την ικανότητα να ανακατανέμει και να οργανώνει κατάλληλα τους οικονομικούς πόρους. Οι συγκεκριμένοι οικονομικοί πόροι είναι δυνατόν να προέρχονται και από ίδια κεφάλαια του επιχειρηματία, όμως ακόμα και αν αυτό δεν συμβαίνει, δηλαδή ακόμα και στις περιπτώσεις έλλειψης προσωπικών κεφαλαίων, η αποτυχημένη έκβαση της επιχειρηματικής δραστηριότητας δεν αποτελεί βεβαιότητα. Η προσέγγιση του Casson, βοηθά στην ερμηνεία των επιτυχημένων επιχειρηματικών εγχειρημάτων σε κάποιες περιοχές και τις αποτυχημένες αλλού. Έτσι, για παράδειγμα στην Σκωτία, η ανυπαρξία της έννοιας της ιδιοκτησίας, οδηγεί σε απουσία ενδιαφέροντος για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Κατά συνέπεια, το επικρατόν περιβάλλον διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της επιχειρηματικότητας. Ο συγκεκριμένος θεωρητικός, αντιμετώπισε την αλλαγή ως την πηγή ευκαιριών προκειμένου ο επιχειρηματίας να προχωρά με καινοτόμες ιδέες και όχι ως επακόλουθο της επιχειρηματικότητας (Deakins&Freel, 2015:15-16). Κατά τον Casson το κλειδί για την ανάπτυξη του επιχειρηματία είναι να αντιληφθεί το περιβάλλον στο οποίο αυτός δραστηριοποιείται. Αυτό το περιβάλλον, στις

περισσότερες περιπτώσεις χαρακτηρίζεται από αστάθεια, οι αλλαγές είναι συχνές και το κυριότερο πολλές είναι απρόβλεπτες (Casson, 2003:345)

Από τα παραπάνω προκύπτει, ότι η δράση ενός επιχειρηματία καλύπτει ένα εύρος ζητημάτων στα οποία εντάσσονται, πρώτον, ο εντοπισμός νέων ευκαιριών, που περιλαμβάνει την παρακολούθηση της αγοράς και των αλλαγών της, προκειμένου ο επίδοξος επιχειρηματίας να είναι γνώστης της αγοράς και των προτιμήσεων των καταναλωτών. Δεύτερον, η δράση του περιλαμβάνει την συγκέντρωση οικονομικών, τεχνολογικών ή ανθρώπινων πόρων προκειμένου το εγχείρημά του, να είναι εφικτό να πραγματοποιηθεί. Τρίτον, έχει πάντα την πρόθεση καινοτομίας και πρωτοτυπίας και τέταρτον, αναλαμβάνει απόλυτα την ευθύνη και τον όποιο κίνδυνο απορρέει από το επιχειρηματικό του εγχείρημα (Πετράκης, 2008:112).

Τα χαρακτηριστικά του επιχειρηματία

Ως άνθρωπος, ο επιχειρηματίας, συγκεντρώνει ένα πλήθος χαρακτηριστικών. Πρωταρχικό χαρακτηριστικό του επιχειρηματία αποτελεί το ηγετικό προφίλ, έτσι πρόκειται για έναν άνθρωπο που συγκεντρώνει εκείνα τα χαρακτηριστικά που του επιτρέπουν με επιτυχία να ηγείται μιας ομάδας, προκειμένου να υλοποιηθούν οι στόχοι που η επιχείρηση του επιθυμεί να πραγματοποιήσει. Επίσης, πρόκειται για έναν άνθρωπο που πρέπει να διαθέτει την ικανότητα της ευελιξίας, ώστε όταν αντιληφθεί ότι το επιχειρηματικό μοντέλο που εφαρμόζει δεν αποδίδει τα βέλτιστα, να έχει την ικανότητα του επανασχεδιασμού και της προσαρμογής σε νέα δεδομένα. Υπό αυτό το πρίσμα, σημαντικό είναι και το χαρακτηριστικό της δημιουργικής σκέψης, που συνδέεται με την ευελιξία και ενισχύει τη σύλληψη μιας καινοτόμου ιδέας. Επιπλέον, οι επιχειρηματίες πρέπει να επιδεικνύουν πάθος και επιμονή. Η πρώτη επιχειρηματική προσπάθεια ενός υποκειμένου δεν στέφεται σε όλες τις περιπτώσεις από επιτυχία. Ως εκ τούτου, σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω ο επιχειρηματίας πρέπει να διαθέτει την επιμονή να προχωρά, να μην εγκαταλείπει και να αναζητά βιώσιμους τρόπους έναρξης και λειτουργίας της επιχείρησής του. Τέλος, τα παραπάνω χαρακτηριστικά ολοκληρώνονται με την απαιτούμενη αυτοπεποίθηση που ο επιχειρηματίας πρέπει να διαθέτει προκειμένου να εμπνέει αισιοδοξία στην ομάδα του σχετικά με τους στόχους που επιθυμεί να πραγματοποιήσει (Μπουραντάς, 2018: 35-38).

Με βάση τα παραπάνω χαρακτηριστικά, οι επιχειρηματίες είναι δυνατόν να διακριθούν σε διάφορες κατηγορίες. Σε αυτές τις κατηγορίες, οι ονειροπόλοι επιχειρηματίες είναι άνθρωποι που έχουν την ικανότητα να προβλέπουν με επιτυχία τις μελλοντικές ανάγκες της κοινωνίας και του καταναλωτικού κοινού. Στις περιπτώσεις των ονειροπόλων επιχειρηματιών, τα επιχειρηματικά εγχειρήματα που αναλαμβάνουν επί του παρόντος φαίνονται άκυρα και κενά νοήματος ή περιεχομένου. Εν τούτοις, πρόκειται για ανθρώπους με αυξημένες ικανότητες συνδυαστικής σκέψης, ως εκ τούτου διαθέτουν την ικανότητα πρόβλεψης μελλοντικών αναγκών. Έτσι, σε βάθος χρόνου το επιχειρηματικό τους εγχείρημα καθίσταται κερδοφόρο ενώ σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί ιδέα προς μίμηση (Πετράκης, 2008:116).

Ο επόμενος τύπος επιχειρηματία είναι ο καιροσκόπος. Πρόκειται για ανθρώπους που παρουσιάζουν χαλαρούς ηθικούς φραγμούς, οπότε και μεταπηδούν με ευκολία από το ένα ιδεολογικό στρατόπεδο στο άλλο, προκειμένου να αδράξουν μια πρόσκαιρη επιχειρηματική ευκαιρία, που την συγκεκριμένη χρονική στιγμή δύναται να τους αποδώσει μεγάλα χρηματικά ποσά ενώ σπάνια ενδιαφέρονται για το μέλλον ή για επενδύσεις των κερδών σε περαιτέρω καινοτόμες ιδέες(Πετράκης, 2008:116-117).

Ο κοινωνικός τύπος επιχειρηματία επιδιώκει να συνεισφέρει στο κοινωνικό σύνολο. Η κερδοφορία της επιχείρησής του έρχεται σε δεύτερη μοίρα εφόσον πρωταρχικός στόχος είναι η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η υλοποίηση καινοτόμων ιδεών, η ενασχόληση με ζητήματα που συγκεντρώνουν χαμηλή επιχειρηματική ζήτηση αλλά η συνεισφορά τους είναι αναντικατάστατη στο κοινωνικό σύνολο. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν και επιχειρηματίες που εμπλέκονται με επιχειρηματική δραστηριότητα κατά τύχη, καθώς είναι πιθανόν να εμπλέκονται σε μια επιχείρηση κατόπιν πρότασης από κάποιο γνωστό ή κάποιο έμπιστο πρόσωπο. Οι άνθρωποι αυτοί κατά πλειοψηφία των περιπτώσεων, εισέρχονται στον επιχειρηματικό κόσμο επειδή διαθέτουν τα απαραίτητα κεφάλαια, τα οποία επενδύονται στην επιχείρηση με σκοπό το κέρδος (Πετράκης, 2008:118).

Ο πειστικός επιχειρηματίας είναι εκείνος που έχει συλλάβει μια ιδέα, την οποία έχει οργανώσει και δύναται να την παρουσιάσει στους ανθρώπους που επιδιώκει να τον ακολουθήσουν, με ιδιαίτερη δεινότητα και αποτελεσματικότητα. Οι στόχοι που θέτει είναι ιδιαίτερα σαφείς και συγκεκριμένοι, οπότε και αποπνέει εμπιστοσύνη στους συνεργάτες του. Τέλος, υπάρχουν επιχειρηματίες που χαρακτηρίζονται ως «ειδικοί» υπό την έννοια ότι έχουν ενεργοποιηθεί στον επιχειρηματικό κόσμο επί

σειρά ετών, σε έναν ή περισσότερους κλάδους και είναι γνώστες του προϊόντος ή της υπηρεσίας που εμπορεύονται, των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά όσον αφορά το εν λόγω προϊόν καθώς και όλων των κινδύνων που περιλαμβάνει το εν λόγω επιχειρηματικό εγχείρημα. Ως άνθρωποι που διαθέτουν εμπειρία στο συγκεκριμένο κλάδο, διαθέτουν ένα πλήθος χαρακτηριστικών που καθιστούν την προσπάθειά τους πετυχημένη και κερδοφόρα (Πετράκης, 2008:118).

Επιχειρηματίας και Ανάπτυξη

Στις κλασικές θεωρίες των οικονομικών, ο επιχειρηματίας, αντιμετωπίζεται ως ο κατέχων οικονομικούς πόρους, ο άνθρωπος που αναλαμβάνει κινδύνους και τα κέρδη του προκύπτουν από την λειτουργία της επιχείρησης επενδύονται εκ νέου, είτε για την επέκταση της επιχείρησης είτε είναι δυνατή και η επένδυση σε νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα. Προκειμένου τα κέρδη του να είναι εξασφαλισμένα, σε ένα περιβάλλον αβέβαιο, η πρόσβαση σε πληροφορίες του είναι απαραίτητη, εφόσον η κατάλληλη αξιοποίηση αυτών, διασφαλίζει τα κέρδη των κεφαλαίων που έχει επενδύσει για την πραγμάτωση της επιχειρηματικής του ιδέας. Η επιτυχία των εγχειρημάτων, αποτελεί έναν συνδυασμό δημιουργικότητας και εκμετάλλευσης των τεχνολογικών επιτευγμάτων. Ο Schumpeter, στο βιβλίο του «*Η Θεωρία της Οικονομικής Ανάπτυξης*», το 1934, υποστήριξε ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι συνυφασμένη με ενδογενείς δυνάμεις, οι οποίες έχουν την τάση να οδηγούν το σύστημα σε αποσταθεροποίηση. Η επιχειρηματικότητα συνιστά μία εκ των ενδογενών δυνάμεων και απορρέει από την πρόθεση των επιχειρηματιών να υλοποιήσουν νέες καινοτόμες ιδέες, να χρησιμοποιήσουν νέες και βελτιωμένες τεχνολογικές μεθόδους παραγωγής, να προωθήσουν νέα προϊόντα και νέες μορφές επιχειρησιακής οργάνωσης. Η εισαγωγή καινοτομιών οδηγεί σε αναταράξεις στην ισορροπημένη κατάσταση που επικρατεί, ισορροπία η οποία θα επανακτηθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα. Προκειμένου να περιγράψει την διατάραξη της ισορροπίας του συστήματος ο Schumpeter, χρησιμοποίησε την έκφραση «*διαδικασία δημιουργικής καταστροφής*», όρο που χρησιμοποίησε να τονίσει ότι ο παραγκωνισμός παλαιών μεθόδων παραγωγής ως αποτέλεσμα καινοτομιών, χαρακτηρίζεται από δημιουργικότητα και έχει ως αποτέλεσμα την εφαρμογή νέων τεχνολογιών και την παραγωγή νέων προϊόντων, διαδικασία με την οποία προωθείται η οικονομική

ανάπτυξη, εφόσον αντικαθίσταται κάτι παλιό από κάτι νέο (Ιωαννίδης, 2005:11). Ωστόσο, οτιδήποτε καινούριο, το οποίο επιφέρει αποσταθεροποίηση, είναι λογικό ότι προκαλεί αισθήματα φόβου και ανασφάλειας και σε αρκετές περιπτώσεις έρχεται σε αντίθεση με πολιτικούς θεσμούς και ανοιχτούς οικονομικούς κύκλους (Acemoglu & Robinson, 2013:101).

Η συμβολή του Schumpeter ήταν καθοριστική ώστε μεγάλος αριθμός οικονομολόγων να ταυτίσουν την έννοια της επιχειρηματικότητας με την καινοτομία, οπότε επήλθε και μια αλλαγή στους παραδοσιακούς ορισμούς. Υπό αυτό το πρίσμα, ο όρος επιχειρηματίας, “entrepreneur” απέκτησε την ίδια σημασία με τον όρο “businessman” (Stevenson&Jarillo, 1990:19). Ο Schumpeter υποστήριξε ότι ο επιχειρηματίας αποτελεί ένα άτομο με ξεχωριστές ιδιότητες σε αντίθεση με τον Kirzner, που υποστήριξε ότι ο καθένας είναι δυνατόν να ασχοληθεί με τον επιχειρηματικό κλάδο. Ο επιχειρηματίας, όπως περιγράφεται από τον Schumpeter, αναλαμβάνει καινοτόμες πρωτοβουλίες, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την μεταβολή των τεχνολογικών συνθηκών. Και ο Kirzner, υποστήριξε ότι η εξάπλωση της τεχνολογίας, προσφέρει πλήθος ευκαιριών επιχειρηματικής ενασχόλησης. Ο Schumpeter, επιπλέον διατύπωσε την άποψη ότι ο επιχειρηματίας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στις οικονομικές αλλαγές, όμως ο ρόλος αυτός δεν χαρακτηρίζεται από μονιμότητα αλλά είναι εφήμερος. Ο ίδιος, προέβλεψε την απαξίωση του επιχειρηματία, εφόσον υποστήριξε ότι η τεχνολογική πρόοδος και οι αλλαγές θα προέρχονται από ομάδες εργατών και επιστήμονες, οι οποίοι θα δραστηριοποιούνται στα πλαίσια μεγάλων οργανισμών. Επίσης, ο Schumpeter, είναι ο πρώτος που συνέδεσε την έννοια της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα (Deakins&Freel, 2015:11). Ο επιχειρηματίας, μέσω της καινοτομίας διαταράσσει την ισορροπία της αγοράς, ενώ η καινοτομία αποτελεί σταθερή δημιουργική αξία, στα πλαίσια των σύγχρονων, φιλελευθέρων και δημοκρατικών οικονομιών(Stevenson & Jarillo, 1990:18 , Bruyat & Julien, 2000:173)

Η έννοια της επιχειρηματικότητας θεμελιώθηκε από τον Joseph Schumpeter, ο οποίος συνέβαλλε τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο στη θεμελίωσή της. Ο Schumpeter, υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής της καινοτομίας, ως μοχλός ανάπτυξης και διεύρυνσης των επιχειρήσεων ενώ εστίασε στις μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεις που διαθέτουν τα απαιτούμενα κεφάλαια και τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους, ώστε να προχωρούν σε περαιτέρω επενδύσεις. Σημαντική

διάκριση που εισήγαγε στο έργο του αποτελεί η διάκριση του επιχειρηματία από τον άνθρωπο που διαθέτει τα κεφάλαια, τα οποία επενδύει για την συμμετοχή ή ίδρυση μιας επιχείρησης. Ο Schumpeter διέκρινε τη δράση του επιχειρηματία σε πέντε σημεία όσον αφορά την καινοτομία:

1. Εισαγωγή καινούριων προϊόντων και υπηρεσιών.
2. Εισαγωγή και εφαρμογή νέων μεθόδων παραγωγής.
3. Άνοιγμα μιας καινούριας αγοράς.
4. Εφαρμογή νέων προϊόντων στην παραγωγική διαδικασία
5. Ανάλυση νέων οργανωτικών μεθόδων (Schumpeter, 1934).

Κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, πλήθος ερευνητών, με πρωτοπόρο τον Knight (1921), διατύπωσαν την άποψη ότι η ουσιαστική δράση των επιχειρηματιών συνδέεται με την ανάληψη κινδύνων. Οι κίνδυνοι που ένας επιχειρηματίας καλείται να αναλάβει, απορρέουν από την αβεβαιότητα που επικρατεί στον τομέα των οικονομικών. Οι κίνδυνοι αυτοί είναι μη αναμενόμενοι και μη προβλέψιμοι. Η ανταμοιβή για την ανάληψη των κινδύνων αυτών, είναι το κέρδος του επιχειρηματία καθώς πρόκειται για έναν εργασιακό χώρο, στον οποίο η ασφάλεια αποτελεί άγνωστη έννοια και οι κίνδυνοι που παρουσιάζονται ακόμα και σε συνθήκες σταθερότητας, είναι αρκετοί. Οι ευκαιρίες κέρδους, προκύπτουν από την αβεβαιότητα που πλαισιώνει την αλλαγή. Στις περιπτώσεις που η αλλαγή είναι προβλέψιμη, οι ευκαιρίες κέρδους ελαττώνονται. Ο Knight έκανε προσπάθεια διάκρισης του κινδύνου από την αβεβαιότητα. Ο κίνδυνος ορίζεται ως η αβέβαιη έκβαση, που δύναται να προβλεφθεί με συγκεκριμένη πιθανότητα. Από την άλλη πλευρά, η αβεβαιότητα προκύπτει όταν η πιθανότητα των εκβάσεων δεν δύναται να υπολογιστεί. Η διάκριση ανάμεσα σε κίνδυνο και αβεβαιότητα βοηθά στη διάκριση του επιχειρηματία ιδιοκτήτη της επιχείρησης και του διοικητικού στελέχους – υπαλλήλου της επιχείρησης. Επιπλέον, ο επιχειρηματίας, διαφοροποιείται από ένα διοικητικό στέλεχος όσον αφορά την ανάληψη ευθύνης για τις αποφάσεις του (Deakins&Freel, 2015:13).

Στη σύγχρονη εποχή είναι αποδεκτό ότι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο στρέφονται στην επιχειρηματικότητα εφόσον η ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης δύναται να επιφέρει σημαντικά κέρδη για το ίδιο το άτομο και να ενισχύσει την τοπική οικονομία. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η επιχειρηματικότητα και η επιχειρηματική εκπαίδευση αυξάνονται. Επί του παρόντος, ένας στους οκτώ ενήλικες συμμετέχει στη

δημιουργία επιχειρήσεων (Fairlie, 2014). Το Ίδρυμα Kauffman υπολογίζει ότι 476.000 νέες εταιρείες ξεκινούν κάθε μήνα στις Ηνωμένες Πολιτείες (Fairlie, 2014). Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η σπουδαιότητα της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και του επιχειρηματία συνιστούν ιδέες που εισήχθησαν στα πανεπιστήμια της χώρας, ενώ ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός φοιτητών παρακολουθούν τα εν λόγω προγράμματα. Η σπουδαιότητα της επιχειρηματικότητας αναδεικνύεται από το εξής σημείο, το 1970, μόλις 16 κολέγια και πανεπιστήμια πρόσφεραν μαθήματα επιχειρηματικότητας ή μικρών εταιρειών (Ίδρυμα Kauffman, 2012). Σήμερα, περισσότερα από 2300 κολέγια και πανεπιστήμια προσφέρουν παρόμοια μαθήματα.

Η μετάβαση από την οικονομία των υπηρεσιών στην οικονομία της επιχειρηματικότητας είναι ένα από τα στοιχεία που συμβάλλουν στην άνοδο του αριθμού των επιχειρηματιών. Η οικονομία των υπηρεσιών αντιπροσώπευε το 80,28 τοις εκατό των θέσεων εργασίας στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2016, από 77% το 2006 (Bureau of Labor Statistics, 2017). Καθώς οι αμερικανικές θέσεις εργασίας έχουν περάσει από τη μεταποίηση στις υπηρεσίες, οι εξειδικευμένες αγορές για παρόχους υπηρεσιών έχουν γίνει πιο προσιτές στους επιχειρηματίες. Επιπλέον, οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν επιτρέψει την προσβασιμότητα και τη συνδεσιμότητα στο Διαδίκτυο σε παγκόσμια κλίμακα. Οι επιχειρηματίες μπορούν να δημιουργήσουν έναν χώρο εργασίας οπουδήποτε μπορούν να φέρουν υπολογιστή ή κινητό τηλέφωνο. Ως εκ τούτου, οι συνεργατικοί χώροι εργασίας παρέχουν στους επιχειρηματίες διακριτικά και οικονομικά γραφεία για να ξεκινήσουν τις επιχειρήσεις τους χωρίς να επιβαρύνονται με το κόστος ενός παραδοσιακού γραφείου. Αυτή η εξελισσόμενη τάση ενισχύει τις λιτές εναλλακτικές λύσεις start up, μειώνοντας έτσι το κόστος έναρξης μιας επιχείρησης. Χρησιμοποιώντας τη στρατηγική λιτής εκκίνησης, οι επιχειρηματίες μπορούν να προσφέρουν ένα προϊόν ή μια υπηρεσία, να το δοκιμάσουν στην αγορά σε δυνητικούς πελάτες και στη συνέχεια να χρησιμοποιήσουν την ανατροφοδότηση πελατών για να αξιολογήσουν εάν πρέπει να περιστρέφονται ή να επιμένουν (Guerreroetal., 2016). Ταυτόχρονα, η σύνδεση στο Διαδίκτυο προσφέρει τόσο εγχώριες όσο και διεθνείς προοπτικές. Ο παγκόσμιος ιστός παρέχει ένα παγκόσμιο δίκτυο που φτάνει τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ένα κινητό τηλέφωνο, σύμφωνα με τον Muhammad Yunis (Grameen Bank-Bangladesh), είναι σαν ένα εισιτήριο για να ξεφύγει κανείς από την ανέχεια (Williams, 2018). Η δυνατότητα δημιουργίας ιστοσελίδων και

επιχειρηματικής δραστηριότητας μέσω του Διαδικτύου με την πλειονότητα των ηλεκτρονικών συσκευών έχει αυξήσει την προσβασιμότητα και τη βιωσιμότητα των επιχειρηματικών προσπαθειών.

Τέλος, οι εκκολαπτόμενοι επιχειρηματίες, οι φοιτητές, δείχνουν ότι επιδιώκουν μια ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, στην πραγματικότητα επιδιώκουν μια ισορροπία μεταξύ του χρόνου εργασίας και άλλων ενδιαφερόντων ζωής, οπότε και επιζητούν έναν πιο ανεξάρτητο τρόπο ζωής (Scarborough & Cornwall, 2016). Η γενιά της χιλιετίας δεν ενδιαφέρεται να εργαστεί σε ένα θάλαμο και να αναφέρει σε κάποιον άλλο. Η προτίμησή τους είναι να επιτύχουν μια ισορροπία μεταξύ της απασχόλησης και των λοιπών ενδιαφερόντων τους, δουλεύοντας σε πράγματα που τους ενδιαφέρουν και συσσωρεύοντας δικά τους χρήματα, σε αντίθεση με τη δημιουργία πλούτου για μια εταιρεία. Ο Weber επικύρωσε την υψηλή ναρκισσιστική ή ιδιοτελή προσωπικότητα των νέων παιδιών. Οι νέοι προτιμούν τον προσανατολισμό της προσωπικής αξίας, ενώ αμφιβάλλουν έντονα για την εργασιακή σταθερότητα που υπόσχονται οι παραδοσιακές μορφές εργασίας. Οι νέοι άνθρωποι βίωσαν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης του 2008, που έθιξε την ζωή και την εργασία των γονέων τους. Η συνειδητοποίηση ότι η μακροήμερευση των γονιών τους σε οργανισμούς και σε εταιρείες δεν τους εμπόδισε να απολυθούν κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης έχει βλάψει σε μεγάλο βαθμό την πίστη αυτής της γενιάς στο «σύστημα». Ζητούμενο αποτελεί η ευελιξία και όχι η άκαμπτη μορφή εργασίας. Οι νέοι αντιτίθενται στους επίσημους κανόνες ενδυμασίας και ορίζουν ωράριο λειτουργίας (Williams, 2018).

Από τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό, ότι ο επιχειρηματίας, διαθέτει ένα σύνολο χαρακτηριστικών που τον καθιστούν ικανό να αναλάβει πρωτοβουλίες, να συνδυάσει τεχνολογία και δημιουργική σκέψη προκειμένου να εισάγει στην αγορά καινοτόμες υπηρεσίες ή προϊόντα, ενώ σημαντική είναι και διαχείριση των κινδύνων που απορρέουν από την ενασχόληση με τον επιχειρηματικό κόσμο. Ταυτόχρονα, προκειμένου να επιτυγχάνει την διαρκή εξέλιξη και να διασφαλίζει την υγιή λειτουργία της επιχείρησής του, οφείλει να εκσυγχρονίζεται όσον αφορά τις μεθόδους παραγωγής και τον τρόπο εργασίας, γεγονός που επιβάλλει την επένδυση μέρους των κερδών εκ νέου στην επιχείρηση και διασφαλίζει την διαρκή ανάπτυξη της επιχείρησής του και κατά συνέπεια του ιδίου, ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται η προσφορά της επιχείρησης στο κοινωνικό σύνολο. Σε περιπτώσεις που τα κέρδη από

την επιχειρηματική δραστηριότητα δεν επενδύονται αλλά η χρήση τους αφορά την κάλυψη των αναγκών του επιχειρηματία και τη μεγέθυνση της προσωπικής του περιουσίας, η ανάπτυξη δεν συνδέεται με την ανάπτυξη και επέκταση της επιχειρηματικής ιδέας, γεγονός που είναι δυνατόν να σημάνει μια πτωτική πορεία, για την επιχείρηση σε πρώτο στάδιο και κατ' επέκταση για τον ίδιο.

Κεφάλαιο 3: Η έννοια της επιχειρηματικότητας **Η εννοιολογική προσέγγιση της επιχειρηματικότητας**

Η διατύπωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού σχετικά με την έννοια της επιχειρηματικότητας, ανάγεται σε μια δύσκολη εξίσωση εφόσον προσεγγίζεται με διαφορετικό τρόπο από το πεδίο των οικονομικών επιστημών με τους Schumpeter(1934), Knight (1942), Kirzner(1973), von Hayek (1948), vonMises, (1949/1996), Shane (2003) και Casson (2003), την διοίκηση επιχειρήσεων(management) με τους Drucker, (1985/1999), Ghoshal & Bartlett(1995), την ανθρωπολογία με τους Fraser(1937), Firth(1967) και de Montoya(2000) και τις κοινωνικές επιστήμες με τους Weber(1898/1990), Waldringer, Aldrich, & Ward (1990) και Swedberg, (1993), να προσπαθούν να προσεγγίσουν το ζήτημα από διαφορετική οπτική γωνία σε κάθε περίπτωση.

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), (OECD, 2016:15-24) υποστήριξε ότι η επιχειρηματικότητα συνδέεται με την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, την έξοδο επιχειρήσεων στην αγορά, την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τις προϋποθέσεις αυτοαπασχόλησης. Ταυτόχρονα, σε κάθε επιχειρηματικό εγχείρημα περιλαμβάνεται και το ενδεχόμενο οικονομικής αποτυχίας, οικονομικό αδιέξοδο και χρεωκοπία. Στη δημοσίευση των Cuervoetal. (2007:3), η επιχειρηματικότητα παρουσιάζεται υπό το πρίσμα ενός συνόλου παραγόντων. Πρώτος εξ αυτών, είναι ο όρος επιχειρηματικός παράγοντας, ο οποίος διαφοροποιείται από τα κλασικά πρότυπα σχετικά με την ιδιοκτησία, την εργασία και την διαχείριση κεφαλαίων. Πρόκειται για παράγοντα που αποκτά αξία μέσω των κερδών της επιχείρησης ή των εισοδημάτων του επιχειρηματία και της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, ενώ συνδυάζεται και με την απουσία ανθρώπων που να συγκεντρώνουν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται ο παράγοντας της επιχειρηματικής λειτουργίας, που αναφέρεται στην ανακάλυψη νέων ευκαιριών, την εκμετάλλευση αυτών και την δημιουργία μιας νέας επιχείρησης. Ο επόμενος παράγοντας που παρουσιάζεται στην εν λόγω δημοσίευση αφορά στην επιχειρηματική συμπεριφορά, μέσω της οποίας συνδυάζεται η καινοτομία, η ανάληψη κινδύνων, η διορατικότητα, ενώ στην επιχειρηματική συμπεριφορά, περιέχονται και στοιχεία από τις κλασικές θεωρίες που προσδιορίζουν τον καινοτόμο επιχειρηματία, με κυρίαρχη την θεωρία του Schumpeter (1965), την ανάληψη κινδύνων σε περιβάλλον αβεβαιότητας που περιλαμβάνονται στο έργο του Knight (1921) και Drucker (1970) και της φαντασίας και πρωτοβουλίας, έννοιες που συνδέονται με την δημιουργία νέων ευκαιριών και γίνεται αναφορά στα έργα των Eroglou & Picak, (2011:146). Επίσης, παράγοντας που επηρεάζει και καθορίζει την επιχειρηματικότητα αποτελεί η επιχειρηματική πρωτοβουλία μέσω της οποίας υπογραμμίζεται η σωστή πρόβλεψη των ατελειών της αγοράς ή της ικανότητας εισαγωγής καινοτόμων ιδεών στην αγορά. Η επιχειρηματική πρωτοβουλία εμπεριέχει και τις έννοιες της δημιουργικότητας, της ανάληψης πρωτοβουλιών όσον αφορά την ανανέωση και την εισαγωγή καινοτομιών, καθώς και την έννοια της ανάληψης κινδύνων. Τέλος, το επιχειρηματικό πνεύμα, το οποίο σχετίζεται με την διαρκή αναζήτηση ευκαιριών και καινοτομιών. Το επιχειρηματικό πνεύμα και η αναζήτηση νέων ευκαιριών, διακρίνει τους επιχειρηματίες από αυτούς που ασχολούνται με την διοίκηση των επιχειρήσεων, οι οποίοι προσανατολίζονται στην εύρεση επιχειρηματικών ευκαιριών (Cuervo et al., 2007:3).

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η έννοια της επιχειρηματικότητας περιλαμβάνει ένα πλήθος συνιστωσών, ως εκ τούτου η διατύπωση ενός καθολικά αποδεκτού ορισμού αναδεικνύεται ιδιαίτερα δύσκολη, ενώ θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι η επιχειρηματικότητα εκδηλώνεται με διαφορετικές μορφές στην εκάστοτε χώρα. Επιπλέον, ο αριθμός των επιχειρήσεων καθώς και οι επιχειρήσεις που ιδρύονται σε ετήσια βάση εξαρτώνται από το επίπεδο οικονομίας και ανάπτυξης της κάθε χώρας, με εξέχοντα ρόλο να διαδραματίζει το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ). Η μεταβλητή που σχετίζεται με το ΑΕΠ, αφορά τον βασικό χαρακτήρα της οικονομικής δραστηριότητας που επικρατεί στην εκάστοτε χώρα όσον αφορά στην εκμετάλλευση συντελεστών παραγωγής, στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και στην αξιοποίηση της καινοτομίας (Singeretal., 2014:52).

Ο Timmons (1989:1), όρισε την επιχειρηματικότητα όπως παρουσιάζεται στη συνέχεια: *«η επιχειρηματικότητα είναι η ικανότητα του να δημιουργήσεις και να χτίσεις*

κάτι από το σχεδόν τίποτα. Είναι το να αρχίσεις, να κάνεις, να επιτύχεις και να οικοδομήσεις μία επιχείρηση ή έναν οργανισμό, και όχι μόνο να βλέπεις, να αναλύεις ή να περιγράφεις έναν. Είναι η ικανότητα εντοπισμού μιας ευκαιρίας, όπου οι άλλοι βλέπουν χάος, αντίφαση και σύγχυση». Με τον παραπάνω ορισμό του Timmons, συμφωνεί και ο Kirby (Kirby, 2004:511).

Κατά τον Gutterman (2012:1), αρκετοί ορισμοί της επιχειρηματικότητας συνδέονται με την έννοια του εμπορίου, της αγοράς προϊόντων σε καθορισμένες τιμές και την πώλησή τους σε τιμές αβέβαιες. Ο ίδιος, αναφέρει ότι ο Schumpeter υπήρξε ο πρώτος που ένταξε στην έννοια της επιχειρηματικότητας την έννοια της καινοτομίας, την οποία ανήγαγε σε απώτερο σκοπό της επιχειρηματικότητας. Στόχος του επιχειρηματία πρέπει να είναι η δημιουργία μια καινοτόμου ιδέας, η δημιουργία μιας επιχείρησης που στηρίζεται σε μια ιδέα, ήδη υπάρχουσα την οποία ο επιχειρηματίας βρίσκει τον τρόπο και τις μεθόδους να εξελίξει με καινοτόμο τρόπο. Ταυτόχρονα, η επιχειρηματικότητα εμπεριέχει την έννοια του κινδύνου και της αβεβαιότητας, οπότε ο επιχειρηματίας πρέπει να διαθέτει τη δυνατότητα απόκρισης στις δυσκολίες που παρουσιάζονται, οι οποίες αφορούν οικονομικά αδιέξοδα και ενέχουν τον κίνδυνο αποτυχίας. Αρκετοί ορισμοί επικεντρώνονται στην ανάληψη κινδύνων και τις προκλήσεις που απορρέουν από την παραγωγική διαδικασία, καθώς πρόκειται για τομέα ο οποίος χαρακτηρίζεται από αστάθεια και οι παράμετροι της αγοράς διαρκώς μεταβάλλονται, καθώς επηρεάζονται από ένα πλήθος παραγόντων που δεν είναι προβλέψιμοι σε όλες τις περιπτώσεις. Επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις η επιχειρηματικότητα ορίζεται με έμμεσο τρόπο, με παρουσίαση των στοιχείων προσωπικότητας του επιχειρηματία. Ο Venkataraman (1997) και οι Shane & Venkataraman (2000), υποστηρίζουν ότι η επιχειρηματικότητα είναι μια δραστηριότητα που περιλαμβάνει την ανακάλυψη, την αξιολόγηση και την αξιοποίηση των ευκαιριών για την εισαγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών, τρόπων οργάνωσης, αγορών, διαδικασιών και πρώτων υλών μέσω οργανωμένων προσπαθειών, που προηγουμένως δεν υπήρχαν.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η προσπάθεια διατύπωσης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα, όμως υπάρχει ένα κοινό σημείο, στο σύνολο των διατυπώσεων που προηγήθηκαν. Το σημείο αυτό αφορά στη δημιουργία κάτι καινούριου, διαδικασία που συνδέεται άρρηκτα με την επιχειρηματικότητα (Gutterman, 2012:2). Υπό αυτό το πρίσμα και ο Hisrich (2007:8), υποστηρίζει ότι η επιχειρηματικότητα συνιστά μια διαδικασία μέσω της οποίας

προκύπτει κάτι νέο το οποίο έχει αξία. Η δημιουργία αυτού του νέου αγαθού, προϊόντος ή υπηρεσίας, απαιτεί χρόνο, προσπάθεια ενώ ο ηγέτωρ της προσπάθειας αναλαμβάνει οικονομικούς, ψυχικούς και κοινωνικούς κινδύνους και σε δεύτερο χρόνο απολαμβάνει τα όσα προκύπτουν από την εν λόγω προσπάθεια τα οποία άπτονται οικονομικής και προσωπικής ικανοποίησης. Η δημιουργία κάτι καινούριου καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων από την παραγωγή νέων προϊόντων, την εύρεση νέων τρόπων παραγωγής, την δημιουργία ενός νέου οργανισμού, ή την δημιουργία νέων δραστηριοτήτων από έναν οργανισμό που ούτως ή άλλως υπάρχει. Η νέα δραστηριότητα, είναι δυνατόν να προκύψει από την αναγνώριση και αξιοποίηση ευκαιριών, ενώ και οι ιδέες που διαθέτουν οι επιχειρηματίες είναι δυνατόν να μετασχηματιστούν σε καινοτομία. Σύμφωνα με τον Gutterman (2012:3) ο ορισμός της επιχειρηματικότητας πρέπει να είναι ευρύς ώστε να περιλαμβάνει την σύλληψη των ιδεών και την πώλησή τους σε τρίτους. Ως εκ τούτου, η επιχειρηματικότητα πρέπει να ορίζεται ως η διαδικασία μέσω της οποίας δημιουργούνται ευκαιρίες και ακολουθεί η παραγωγή και προώθηση νέων προϊόντων, υπό την έννοια των αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία αξιολογούνται και στη συνέχεια αξιοποιούνται κατάλληλα. Η εύρεση των ευκαιριών προκύπτει από τον επιχειρηματία, ο οποίος είναι ο καθ' ην αρμόδιος να τις αντιληφθεί, να επενδύσει τα απαραίτητα κεφάλαια, να οργανώσει τις απαραίτητες δράσεις, προκειμένου να τις αξιοποιήσει με το βέλτιστο τρόπο (Cuervo et al. 2007:3).

Ένα από τα ζητήματα που ανακύπτουν και αφορούν την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας συνδέονται με την προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, όσον αφορά την σύλληψη και τον διαμοιρασμό ιδεών. Η περίπτωση αυτή διαφέρει από μια εφεύρεση, η οποία δύναται να προστατευτεί από την απαραίτητη «πατέντα» ή από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Πρόκειται για διαδικασία που συνδέεται με τον τρόπο που ο επιχειρηματίας έχει πρόσβαση σε πληροφορίες σε συνδυασμό με τον τρόπο που διαχειρίζεται τις πληροφορίες αυτές, οι οποίες αφορούν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες στις οποίες επιδιώκει να αναπτύξει επιχειρηματική δραστηριότητα. Η αξία των αγαθών που θα προκύψουν από τις παραπάνω συνδυαστικές ενέργειες, επηρεάζονται από την υποκλοπή ή την διαρροή των σχετικών πληροφοριών.

Τέλος, αδιαμφισβήτητα η επιχειρηματικότητα ανά τους αιώνες κατέχει έναν εξέχοντα ρόλο τόσο στην οικονομική ανάπτυξη ενώ συμβάλλει και στην κοινωνική πρόοδο και στην κοινωνική αλλαγή. Έτσι, η επιχειρηματικότητα συνέβαλλε στο

πέραςμα από την παραδοσιακή κοινωνία στη μοντέρνα, στη συνέχεια από τη μοντέρνα στη μεταμοντέρνα και από τις οικονομίες τις ελεγχόμενες από το κράτος στην ελεύθερη αγορά.

Κίνητρα για άσκηση της επιχειρηματικότητας

Η ενασχόληση με τον επιχειρηματικό κλάδο, πέραν από τα χαρακτηριστικά του ίδιου του επιχειρηματία, συνδέεται και με το περιβάλλον και τις επικρατούσες συνθήκες. Έτσι, είναι δυνατόν να διακριθούν ένα σύνολο κινήτρων που ενθαρρύνουν τα επιχειρηματικά εγχειρήματα. Τα κίνητρα αυτά είναι δυνατόν να διαχωριστούν σε κίνητρα που λειτουργούν ελκυστικά, όσον αφορά την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης και σε κίνητρα που ωθούν τον ενδιαφερόμενο να απομακρυνθεί από άλλες μορφές απασχόλησης και να αναλάβει κάποια επιχειρηματική πρωτοβουλία. Από τις δύο παραπάνω μορφές κινήτρων, τα κίνητρα έλξης συγκαταλέγονται στα θετικά κίνητρα ενώ τα κίνητρα ώθησης συγκαταλέγονται στα αρνητικά και οι λόγοι για τους οποίους συμβαίνει αυτό θα αναλυθούν παρακάτω(Henryetal., 2016).

Τα κίνητρα έλξης περιλαμβάνουν, πρώτον, την ανάγκη του ανθρώπου να ανεξαρτητοποιηθεί και να εργαστεί δομώντας την δική του επιχείρηση. Δεύτερον, την ανάγκη του ανθρώπου για προσωπική εξέλιξη, μέσα από τον συνδυασμό των γνώσεων, της εργασιακής εμπειρίας και των δεξιοτήτων που κατέχει. Τρίτον, στα κίνητρα έλξης της επιχειρηματικότητας συμπεριλαμβάνεται και το οικονομικό όφελος σε συνδυασμό με την επιθυμία αύξησης της προσωπικής περιουσίας (Hansemark, 1998;Glanceyetal., 1998).

Τα κίνητρα ώθησης, συγκαταλέγονται στα αρνητικά κίνητρα, εφόσον ωθούν το άτομο να ασχοληθεί με την επιχειρηματικότητα με κύριο σκοπό την επιβίωσή του. Σε αυτά περιλαμβάνονται, η ανεργία, η μη δυνατότητα εξέλιξης στην εργασία, η απώλεια της εργασίας, η εργασιακή ανασφάλεια και η οικονομική ύφεση.

Σε θεωρητικό επίπεδο, οι άνθρωποι που εκκινούν μια επιχειρηματική προσπάθεια ωθούμενοι από κίνητρα έλξης, έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιτύχουν στο εγχείρημα τους, η επιτυχία τους να διαρκέσει μακροπρόθεσμα και η επιχείρησή τους να επεκταθεί, καθώς ως άνθρωποι δεν εφησυχάζουν και βρίσκονται σε μια διαρκή αναζήτηση περισσότερων ευκαιριών, καινοτόμων ιδεών και επιτευγμάτων. Από την άλλη πλευρά, η ενασχόληση με μια επιχειρηματική δράση για

καθαρά βιοποριστικούς σκοπούς, ευνοεί την ιδέα της σταθερότητας και της στασιμότητας και αποθαρρύνει την πρόθεση για εξέλιξη και ανάπτυξη (Storey, 1994, Glanceyetal., 1998).

Χωρίς αμφιβολία, η ενασχόληση με τον επιχειρηματικό κόσμο, επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το προφίλ του εκάστοτε ανθρώπου. Έτσι, υπάρχουν άνθρωποι που εκ φύσεως βρίσκονται σε μια διαρκή αναζήτηση και η ανάληψη επιχειρηματικών κινδύνων δεν λειτουργεί αποτρεπτικά, αντιθέτως αυτού του είδους η αμφιβολία σε συνδυασμό με τους δεξιολογικούς χειρισμούς που απαιτούνται προκειμένου να ανταπεξέλθουν λειτουργούν ενθαρρυντικά όσον αφορά την ενασχόληση τους με τον επιχειρηματικό κλάδο. Ταυτόχρονα, η επιχειρηματικότητα και η ενασχόληση με αυτήν επηρεάζεται από το περιβάλλον, το οποίο επίσης είναι δυνατόν να λειτουργήσει ενισχυτικά παρέχοντας κίνητρα στους επίδοξους επιχειρηματίες. Στους παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα, όσον αφορά το περιβάλλον, συγκαταλέγονται:

A) Η ύπαρξη νομοθετικού πλαισίου σχετικά με την προστασία της έννοιας της ιδιοκτησίας και της προσωπικής πρωτοβουλίας.

B) Η δυνατότητα επαρκούς πληροφόρησης, αναλόγως των συνθηκών που επικρατούν. Σε αρκετές περιπτώσεις η πρόσβαση σε πληροφορίες δεν είναι εφικτή, καθώς μέσω πολιτικών αποφάσεων η είσοδος σε συγκεκριμένες σελίδες του διαδικτύου δεν είναι επιτρεπτή.

Γ) Η ύπαρξη επαρκούς υποδομής και ευνοϊκού θεσμικού πλαισίου, μέσω του οποίου θα πλαισιώνεται με προστατευτικό τρόπο η λειτουργία των επιχειρήσεων.

Δ) Στα κίνητρα επενδύσεων και ανάληψης επιχειρηματικής δράσης συγκαταλέγονται η σταθερότητα του φορολογικού συστήματος και οι απλουστευμένες γραφειοκρατικές διαδικασίες.

E) Η επάρκεια παραγωγικών συντελεστών και η ύπαρξη κατάλληλου εργατικού δυναμικού.

Στ) Η αποδοχή των κανόνων που ισχύουν στην ελεύθερη αγορά.

Z) Οι επαρκείς συνθήκες υγιούς κεφαλαιαγοράς.

Η) Η σταθερότητα όσον αφορά την πολιτική κατάσταση και την οικονομική κατάσταση, συγκαταλέγονται στους παράγοντες που συμβάλλουν στην έναρξη νέων επιχειρήσεων ενώ προσελκύουν και επενδύσεις.

Θ) Η εφαρμογή ορθής και υγιούς βιομηχανικής πολιτικής.

Ι) Τα κίνητρα παρακολούθησης προγραμμάτων κατάρτισης και διαρκούς εκπαίδευσης των εργαζομένων (Ιωαννίδης & Τσακανίκας, 2010).

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η επιχειρηματικότητα διαχωρίζεται σε επιχειρηματική δράση λόγω θέλησης και σε επιχειρηματική δράση λόγω ανάγκης. Η πρώτη περίπτωση, οδηγεί σε ανάπτυξη και εξέλιξη, γεγονός που συνδέεται με την υγιή λειτουργία και ανάπτυξη του επιχειρηματικού κλάδου. Στη δεύτερη περίπτωση, το άτομο υποκινείται από την ανάγκη της επιβίωσης, οπότε τα ενδεχόμενα για εξέλιξη και ανάπτυξη είναι μικρότερα, ίσως ακόμα και αδιάφορα στο ίδιο το άτομο, οπότε οι πιθανότητες αποτυχίας περισσότερες. Ταυτόχρονα, ένα πλήθος παραγόντων ενισχύουν ή αποθαρρύνουν τους επίδοξους επιχειρηματίες δεδομένης της περιοχής και των συνθηκών. Στους παράγοντες αυτούς, στην πρώτη θέση τοποθετείται η προσωπικότητα και η ιδιοσυγκρασία του επιχειρηματία και σε δεύτερη θέση το περιβάλλον και οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτό.

Μορφές Επιχειρηματικότητας

Με βάση τα κίνητρα άσκησης της επιχειρηματικότητας, όπως αυτά αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, οι μορφές επιχειρηματικότητας είναι δυνατόν να διακριθούν σε επιχειρηματικότητα ευκαιρίας και επιχειρηματικότητα ανάγκης (Ιωαννίδης et al., 2009). Στην περίπτωση επιχειρηματικότητας ευκαιρίας, ο επιχειρηματίας έχει επιλέξει τον τομέα στον οποίο επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί, εφόσον αρχικά έχει πραγματοποιήσει έρευνα αγοράς προκειμένου να γνωρίζει την ζήτηση του εν λόγω προϊόντος ή της υπηρεσίας στην οποία εκδηλώνει ενδιαφέρον. Κατόπιν ενδελεχούς έρευνας, προχωρά με οργάνωση στο επιχειρηματικό του εγχείρημα, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις έχει προηγηθεί και κάποιο είδος εκπαιδευτικής διαδικασίας, όπως η παρακολούθηση κάποιου σεμιναρίου ή κάποιου εκπαιδευτικού προγράμματος, προκειμένου το άτομο να λάβει τις απαραίτητες γνώσεις σχετικά με τον τομέα δραστηριοποίησής του και ταυτόχρονα να εκπαιδευτεί

στην επίλυση προβλημάτων που θα ανακύψουν κατά την έναρξη και λειτουργία της επιχείρησης (Παπαγιάννης, 2014).

Στην περίπτωση της άσκησης επιχειρηματικότητας λόγω ανάγκης, το άτομο ωθείται στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω απουσίας διαφορετικών επαγγελματικών επιλογών. Σε αρκετές περιπτώσεις το εγχείρημα πραγματοποιείται υπό πίεση χρόνου, ενώ ενδέχεται να πρόκειται για έναν επαγγελματικό τομέα με τον οποίο το άτομο δεν έχει καταπιαστεί στο παρελθόν και δεν διαθέτει τις ανάλογες γνώσεις ή την απαραίτητη εμπειρία. Ως εκ τούτου, σε περιπτώσεις αντιμετώπισης προβλημάτων η αντιμετώπιση καθίσταται δύσκολη ενώ και σε περιπτώσεις επιτυχίας καθίσταται αμφίβολο το κατά πόσο ο επιχειρηματίας θα αντιληφθεί ότι ένα μέρος των κερδών κρίνεται ορθό να επανεπενδύεται στην επιχείρηση με σκοπό την ανάπτυξή της, οπότε και με άμεσο ή έμμεσο τρόπο επωφελείται το κοινωνικό σύνολο και ο ίδιος (Παπαγιάννης, 2014).

Με βάση τα παραπάνω, είναι δυνατόν η επιχειρηματικότητα να διακριθεί ανάλογα με τον τομέα δραστηριοποίησης. Έτσι, διακρίνεται η δημόσια επιχειρηματικότητα, σκοπός της οποίας είναι η αύξηση της παραγωγικότητας και η συνεισφορά στο κοινωνικό σύνολο. Η επιχείρηση στην περίπτωση αυτή χρηματοδοτείται από το κράτος, που αναλαμβάνει τον ρόλο του επιχειρηματία (Boyett, 1996). Επίσης, είναι δυνατόν να γίνει διάκριση της επιχειρηματικότητας σε κοινωνική επιχειρηματικότητα. Σε αυτήν την περίπτωση σκοπός του επιχειρείν αποτελεί η ενίσχυση της κοινωνίας, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις έμφαση δίδεται σε κοινωνικά ευαίσθητες και ευπαθείς ομάδες (Clamp & Alhamis, 2010). Επιπλέον, υπάρχει και η εσωτερική επιχειρηματικότητα που πραγματοποιείται στο πλαίσιο λειτουργίας μιας επιχείρησης. Σε αυτήν την περίπτωση, η ίδρυση μια νέας επιχείρησης, πραγματοποιείται προκειμένου να επεκταθεί μια ήδη υπάρχουσα επιχείρηση, είτε προκειμένου να προστεθούν προϊόντα ή υπηρεσίες, είτε προκειμένου τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που θα παραχθούν να υποστηρίξουν την λειτουργία της ήδη υπάρχουσας επιχείρησης προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί η χρήση προϊόντων και υπηρεσιών από άλλες επιχειρήσεις (Antoncic & Hisrich, 2003). Στα είδη επιχειρηματικότητας ανήκει και η καινοτόμος επιχειρηματικότητα. Η καινοτόμος επιχειρηματικότητα κρίνεται ορθό να αποτελεί στόχο κάθε επιχείρησης, όπως ήδη έχει αναφερθεί, εφόσον στηρίζεται στην εξέλιξη της επιχείρησης και την λειτουργία της με βάση τα σύγχρονα τεχνολογικά πρότυπα. Με αυτόν τον τρόπο, προϊόντα και

υπηρεσίες χαρακτηρίζονται από εκσυγχρονισμό, οπότε ικανοποιούν το καταναλωτικό κοινό και εξυπηρετούν τις ανάγκες που υπαγορεύονται από την διαρκή εξέλιξη σε όλα τα επίπεδα (Παπαγιάννης, 2014). Στις παραπάνω μορφές επιχειρηματικότητας πρέπει να προστεθεί και η πράσινη επιχειρηματικότητα που έχει αναπτυχθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Τα προβλήματα του φυσικού περιβάλλοντος, η εξάντληση των φυσικών πόρων και η κλιματική αλλαγή έχουν οδηγήσει την ανάπτυξη της συγκεκριμένης μορφής επιχειρηματικότητας. Πρόκειται για επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται με χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και λειτουργούν με τρόπο φιλικό για το περιβάλλον, ενώ σκοπός τους αποτελεί η προώθηση των εν λόγω προϊόντων και σε άλλους τομείς με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος και την ελαχιστοποίηση χρήσης μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Brown, 2008). Επιχειρηματικός κλάδος που εξελίσσεται τα τελευταία χρόνια είναι και αυτός της νεανικής επιχειρηματικότητας, εφόσον έχει καταγραφεί αύξηση των επιχειρήσεων που λειτουργούν υπό την ευθύνη ατόμων 18-25 ετών, οι οποίοι επιδιώκουν να εφαρμόσουν στην πράξη τα όσα αποκόμισαν από την εκπαιδευτική διαδικασία, εφόσον έχουν παρακολουθήσει αντίστοιχα προγράμματα εκπαίδευσης. Στον αντίποδα, το ενδιαφέρον των νέων για εργασία σε τομείς του δημοσίου ή σε τομείς με εξασφαλισμένη επιβίωση παρουσιάζει πτωτικές τάσεις σε σχέση με παλαιότερα, εφόσον ολοένα και περισσότεροι νεαροί σε ηλικία επιδιώκουν να ασχοληθούν με τον τομέα προτίμησής τους, οικοδομώντας την προσωπική τους επιχείρηση και θέτοντας τους δικούς τους όρους (Grilo & Thurik, 2005). Τέλος, κρίνεται ορθό να γίνει αναφορά στην γυναικεία επιχειρηματικότητα, καθώς αποτελεί αναπτυσσόμενο τομέα των τελευταίων ετών, που οι γυναίκες διεκδικούν ίσες εργασιακές ευκαιρίες, σε συνδυασμό με την χειραφέτηση και την εδραίωση της θέσης τους στην κοινωνία. Η γυναικεία επιχειρηματικότητα αποτελεί μια απάντηση στο εργασιακό γίνεσθαι, στο οποίο η φυλετική ανισότητα είναι έκδηλη με τις γυναίκες να επιλέγονται σε μικρότερα ποσοστά σε σχέση με τους άνδρες και για την ίδια εργασία να λαμβάνουν λιγότερα χρήματα. Ως εκ τούτου, η γυναικεία επιχειρηματικότητα αποτελεί μια σθεναρή φωνή ισότητας και ισονομίας των δύο φύλων και προωθεί την άρση της οποιαδήποτε ανίσωσης (Opait et al., 2019).

Ολοκληρώνοντας την παρούσα ενότητα, θα γίνει αναφορά στην επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση, που θα παρουσιαστεί εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο. Επιχειρηματικότητα και εκπαίδευση, διαφέρουν σε αρκετά σημεία, ενώ

παλαιότερα αποτελούσαν δύο κλάδους που για αρκετούς ήταν ασυμβίβαστοι εφόσον με την εκπαίδευση προάγονται αξίες που αφορούν στην πνευματική ανάπτυξη και την συναισθηματική ολοκλήρωση ενώ η επιχειρηματικότητα ήταν συνυφασμένη με την προσπάθεια προσωπικού πλουτισμού. Εν τούτοις, και καθώς οι κοινωνίες, ώντας ένας ζώντας οργανισμός εξελίσσονται και αλλάζουν μορφή, υπάρχουν και σημεία σύγκλισης ένα εκ των οποίων αφορά την πρόοδο του ανθρώπου και ως προέκταση την κοινωνική πρόοδο μέσα από την ατομική συνεισφορά και την οικονομική ανάπτυξη. Βασικό κίνητρο των ανθρώπων που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στο χώρο της εκπαίδευσης, δεν αποτελεί η απόδοση κέρδους. Η απόδοση κέρδους έπεται της κοινωνικής προόδου που επιφέρει η σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, εφόσον απώτερος σκοπός της εκπαίδευσης αποτελεί η διαμόρφωση ανθρώπων που θα είναι σε θέση σε πνευματικό, συναισθηματικό και γνωστικό επίπεδο να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Η συνεχής ανάπτυξη της τεχνολογίας, η ελεύθερη διακίνηση των αγαθών, που τα τελευταία χρόνια εντείνεται μέσω του διαδικτυακού εμπορίου και ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας των κοινωνιών, δημιουργούν συνθήκες πρωτόγνωρες οπότε οι νέοι που θα διασχίσουν από την αρχή τον δρόμο της ενήλικης ζωής θα έρθουν αντιμέτωποι με προκλήσεις που η προηγούμενη γενιά δεν αντιμετώπισε. Έτσι, η δραστηριοποίηση των επιχειρηματιών στον εκπαιδευτικό κλάδο, αποτελεί μια πρόκληση που στηρίζεται στην αδιάκοπη προσπάθεια η παρεχόμενη εκπαίδευση να βρίσκεται ένα βήμα μπροστά από τις κοινωνικές και εργασιακές απαιτήσεις (Smith & Petersen, 2006; Wright et al, 2007).

Κεφάλαιο 4: Η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση

Η Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση αποτελεί μια έννοια που δύναται να λάβει ένα πλήθος ερμηνειών. Εν τούτοις, είναι γενικά αποδεκτό ότι η εκπαίδευση, συνιστά μια διαδικασία, μέσα από την οποία ο άνθρωπος επεκτείνει τους πνευματικούς του ορίζοντες, αναπτύσσει την δεξιότητα της οργανωμένης και μεθοδικής σκέψης, εξελίσσει και καλλιεργεί τα ψυχικά του χαρίσματα, ενώ ταυτόχρονα κοινωνικοποιείται, δηλαδή εκπαιδύεται στην διαχείριση της συμπεριφοράς του, προκειμένου να γίνεται αποδεκτός από το κοινωνικό σύνολο. Μέσω της εκπαίδευσης, το άτομο πασχίζει να ολοκληρωθεί υπό την έννοια της καθολικής ανεξαρτησίας, ως εκ τούτου, η εκπαίδευση συνδέεται και με οικονομικές απολαβές που το άτομο επιδιώκει μέσω της εργασίας του. Μέσω της εκπαίδευσης το άτομο αποκτά ένα πλήθος αρετών, που συνδέονται με αξίες ηθικής και ανθρώπινα δικαιώματα, οπότε και είναι δυνατή η συνύπαρξη και ο σεβασμός στις κοινωνίες, όπως αυτές διαμορφώνονται στη σύγχρονη εποχή και παρουσιάζουν ετερόκλητα πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Τέλος, μέσω της εκπαίδευσης προάγονται οι έννοιες του σεβασμού και της ελευθερίας, έννοιες πανανθρώπινες που συνάδουν με τα δημοκρατικά ιδεώδη (Curtis et al., 2013).

Η εκπαίδευση διαχρονικά δομείται σε τέσσερις πυλώνες. Την ιστορία, την φιλοσοφία, την πολιτική και την κοινωνιολογία. Κάθε μια από τις τέσσερις παραπάνω επιστήμες προσεγγίζει την έννοια από την δική της σκοπιά και εν τέλει προκύπτει ένα συνδυασμός αυτών. Έτσι, όσον αφορά την ιστορία, παρουσιάζει την εκπαίδευση και την εξέλιξη της από το παρελθόν μέχρι την σύγχρονη εποχή εκθέτοντας τα κύρια γεγονότα και τις χρονικές περιόδους που την διακρίνουν, τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Μέσα από την ιστορία είναι ορατά τα λάθη που έχουν συμβεί κατά το παρελθόν οπότε και η πρόοδος θα στηριχθεί στη γνώση των λαθών και των σφαλμάτων, μέσα από την ιστορική διδασχία, οπότε οι άνθρωποι θα αποφύγουν την επανάληψη των ιδίων σφαλμάτων, με αποτέλεσμα την πρόοδο των κοινωνιών σε όλα τα επίπεδα (Sadovnik e tal., 2018). Από την άλλη πλευρά σε οποιοδήποτε κλάδο εμπριέχονται θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτό την ελευθερίας, της δημοκρατίας, η φιλοσοφία κατέχει έναν ενεργό ρόλο. Η φιλοσοφία, μελετά τα φαινόμενα από την αρχή τους και τα θέτει στη βάση των θεμελιωτών της, τον Σωκράτη, τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη. Η επικρατούσα μέθοδος της φιλοσοφίας προκειμένου κάποιος να προσεγγίσει την αλήθεια είναι η διαλεκτική και η μαιευτική,

εφόσον μέσα από ένα πλήθος διαδοχικών ερωτήσεων ο άνθρωπος είναι δυνατόν να προσεγγίσει τον πυρήνα του υπό διερεύνηση ζητήματος. Τα θεμελιώδη ερωτήματα της διαλεκτικής μεθόδου είναι δύο, «τί» και «γιατί» και σε αυτά ανά τον κόσμο στηρίζεται η εκπαιδευτική διαδικασία, εφόσον κύρια θέση έχει η διατύπωση ερωτήσεων και η αναμονή απαντήσεων. Βέβαια, στις σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, τα εν λόγω ερωτήματα δεν τίθενται μόνο στους εκπαιδευόμενους αλλά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος ενός εσωτερικού διαλόγου του εκπαιδευτικού, ο οποίος οφείλει να διερωτάται «τί διδάσκω;» και «γιατί το διδάσκω;». Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά, που περιλαμβάνουν πλήθος συνιστωσών όπως τον τρόπο και την μέθοδο διδασκαλίας, αποτελούν τις απαρχές της εκπαίδευσης. Ο επόμενος κλάδος που συνδέεται ενεργά με την εκπαίδευση και την επηρεάζει σε όλο της το εύρος είναι η πολιτική. Η εκπαιδευτική πολιτική, χαράζεται από το εκάστοτε κυβερνών κόμμα και τις επιδιώξεις του, με επιρροές από ευμεγέθους σχηματισμούς στους οποίους ανήκει η εκάστοτε χώρα. Για παράδειγμα, η εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόζεται στην Ελλάδα είναι συνυφασμένη με την Ευρωπαϊκή πολιτική, εφόσον η Ελλάδα είναι μέλος την Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πολιτική, ίσως διαδραματίζει τον σημαντικότερο ρόλο στην εκπαίδευση, καθώς οι έχοντες τη νομοθετική εξουσία αποφασίζουν για τα αναλυτικά προγράμματα, τις εφαρμοζόμενες διδακτικές μεθόδους, τους τρόπους εξέτασης, τα διδακτικά εγχειρίδια και το περιεχόμενό τους, αλλά και τις αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών και των διευθυντών των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων καθώς και τις πρωτοβουλίες και τους τομείς στους οποίους λαμβάνουν αποφάσεις, με ή χωρίς συγκεντρωτικά χαρακτηριστικά. Τέλος, η κοινωνιολογία, συνδέει την εκπαίδευση με τους φορείς της κοινωνίας και υποδεικνύει και μελετά τον τρόπο αλληλεπίδρασής τους. Σχετικά με την εκπαίδευση και την σύνδεσή της με την επιχειρηματικότητα, το ζήτημα είναι βαθιά κοινωνικό εφόσον αφορά την σύνδεση επιχειρηματικότητας και εκπαίδευσης, μείζον ζήτημα εστιάζεται στην κοινωνική αποδοχή (Sadovnik et al., 2018). Η προσέγγιση της εκπαίδευσης από κοινωνιολογική πλευρά, μελετά τα σημεία εκείνα που περιλαμβάνουν παραμέτρους οι οποίες δεν δύναται να προβλεφθούν με άλλους τρόπους ή άλλες μεθόδους, οπότε μέσα από την κοινωνιολογία, γίνεται μια προσέγγιση προκειμένου να προβλεφθεί αν μια ενέργεια μακροπρόθεσμα θα είναι επωφελής ή ανώφελη για την κοινωνία.

Η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση

Το κατά πόσο η εκπαίδευση είναι δυνατόν να συνδυαστεί με την επιχειρηματικότητα έχει αποτελέσει ένα διαχρονικό ζήτημα που έχει απασχολήσει τόσο τον κλάδο των επιχειρηματιών, όσο και άλλους κλάδους, όπως τους εκπαιδευτικούς, τους ακαδημαϊκούς, αλλά και τομείς όπως την πολιτική και την κοινωνιολογία. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, στις ενότητες που προηγήθηκαν παρουσιάστηκε εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας της επιχειρηματικότητας, καθώς και της έννοιας της εκπαίδευσης. Από τις εν λόγω εννοιολογικές προσεγγίσεις, προκύπτει ότι οι δύο έννοιες αποκλίνουν σε σημαντικό βαθμό ως προς το περιεχόμενο και τις επιδιώξεις. Εν τούτοις, είναι δυνατόν να εντοπιστεί ένα κοινό σημείο όσον αφορά την προσέγγιση των δύο εννοιών. Τόσο η έννοια της επιχειρηματικότητας, όσο και η έννοια της εκπαίδευσης, δεν χαίρουν ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, εφόσον η προσέγγισή τους πραγματοποιείται από διαφορετικές επιστήμες, για διαφορετικούς σκοπούς. Οριοθετώντας της έννοια της εκπαίδευσης, ο πιο κοινά αποδεκτός ορισμός που μπορεί να διατυπωθεί αφορά στην διαδικασία εκμάθησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων που καθιστούν τον άνθρωπο συναισθηματικά και πνευματικά έτοιμο να ανταποκριθεί στις προκλήσεις και τις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά την επιχειρηματικότητα και με βάση τα όσα παρουσιάστηκαν στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, η επιχειρηματικότητα σχετίζεται με μια διαρκή αναζήτηση καινοτόμων ιδεών και μεθόδων, προκειμένου να καλύπτονται οι ανάγκες της σύγχρονης ζωής αποδίδοντας στον επιχειρηματία το βέλτιστο κέρδος.

Στο σημείο αυτό, δεν πρέπει να παραληφθεί το γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες και υπό τις επιταγές του ταχέως αναπτυσσόμενου τεχνολογικού τομέα, η εκπαίδευση δέχεται μεγάλη πίεση, τόσο σε επίπεδο σχολικής εκπαίδευσης όσο και σε επίπεδο ακαδημαϊκό προκειμένου οι απόφοιτοι να καθίστανται ικανοί να ανταποκριθούν στις διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις της αγοράς. Μέσω της εκπαίδευσης προωθούνται οι έννοιες της ισότητας και τα δημοκρατικά ιδεώδη, οπότε οι άνθρωποι προοδεύουν κοινωνικά. Την κοινωνική πρόοδο συνοδεύει η οικονομική ανάπτυξη, εφόσον ζητούμενο του καθενός είναι η εργασία, άμεσα συνδεδεμένη με την εκπαίδευση, να προσφέρει στο άτομο μια άνετη ζωή. Υπό αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που συντελούνται τα τελευταία χρόνια, πραγματοποιούνται με γνώμονα την ανταπόκριση των εκπαιδευόμενων στις συνθήκες

της αγοράς εργασίας. Ως εκ τούτου, ο συνδυασμός επιχειρηματικότητας και εκπαίδευσης κρίνεται επιβεβλημένος, ενώ ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, οι εκπαιδευτικές δομές λειτουργούν στα μοτίβα των καλοστημένων επιχειρήσεων, υπό την έννοια ότι απαιτείται οργάνωση ενώ ολοένα και περισσότερο και σε διεθνές επίπεδο, εμφανίζονται τρόποι αξιολόγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μέσω της αξιολόγησης των μαθητών (αξιολόγηση Pisa, στην οποία συμμετέχουν μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου χωρών – μελών του ΟΟΣΑ ενώ η συμμετοχή προκύπτει με την μέθοδο της τυχαίας αλλά υποχρεωτικής δειγματοληψίας) αλλά και της αξιολόγησης των καθηγητών. Σκοπός των αξιολογήσεων αποτελεί η εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μέσω συγκρίσεων που πραγματοποιούνται αναπόφευκτα σε μια αγορά με παγκοσμιοποιημένα χαρακτηριστικά. Εκπαίδευση και επιχειρηματικότητα από κοινού προσανατολίζονται στην προώθηση προσωπικών ελευθεριών, δημοκρατικών ιδεών καθώς και στη διασφάλιση της προσωπικής ανεξαρτησίας, η μεν εκπαίδευση παρέχοντας την κατάλληλη εκπαίδευση ώστε το άτομο να αποκτήσει τα απαραίτητα εφόδια με τα οποία θα αντιμετωπίσει την επιβίωσή του, σε μια εποχή που διαρκώς αυξανόμενων αναγκών, η δε επιχειρηματικότητα μέσω της οικονομικής ανεξαρτησίας που παρέχεται από την οικονομική ευμάρεια του επιχειρηματικού εγχειρήματος.

Τα κίνητρα σχετικά με την επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση, ωθούνται από την ανάγκη κάλυψης των κοινωνικών αναγκών, ενώ οι επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω κλάδο, καταβάλλουν προσπάθειες ώστε να βρίσκονται ένα βήμα μπροστά από τις αλλαγές που θα πραγματοποιηθούν σε επίπεδο κοινωνικό και οικονομικό. Σε αυτό το πλαίσιο, η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση δύναται να ενταχθεί στον τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, εφόσον οι επιχειρηματίες του κλάδου, επιδιώκουν στο σύνολό τους την κοινωνική πρόοδο, ξεπερνώντας τις όποιες δυσκολίες παρουσιάζονται. Η πρόοδος αυτή, που πραγματώνεται μέσα από συνθήκες διαρκούς ανταγωνισμού, που αποτελούν και την κινητήρια δύναμη διαρκούς εξέλιξης των εν λόγω επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις, που παρουσιάζουν την ευελιξία να προβαίνουν με υψηλές ταχύτητες στις πρόπουσες μεταρρυθμίσεις, χαίρουν των βέλτιστων αποτελεσμάτων. Η εκπαίδευση αποτελεί μια διαχρονική κοινωνική αξία και ταυτόχρονα συγκαταλέγεται στα ανθρώπινα δικαιώματα. Για το λόγο αυτό σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρείται μια στασιμότητα και μια αδράνεια στους κόλπους της. Εν τούτοις, οι αλλαγές των τελευταίων

δεκαετιών σε τεχνολογικό και κοινωνικό επίπεδο, είναι καταγιγιστικές, επομένως η εκπαίδευση είναι αδύνατον να παραμένει αμετάβλητη. Οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες που δημιουργούνται σε συνδυασμό με τις αυξημένες ανάγκες τεχνολογικού γραμματισμού, μετατρέπουν την εκπαίδευση σε ένα δυναμικό πεδίο, στο οποίο οι αλλαγές και η σύνδεση με τις επιταγές της κοινωνίας κρίνονται επιβεβλημένες.

Με την είσοδο της επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση, νέα διδακτικά αντικείμενα, όπως τα εργαστήρια δεξιοτήτων, οι διαθεματικές εργασίες (projects), καθώς και ένα πλήθος δράσεων, όπως η δημιουργία εικονικών επιχειρήσεων, διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στα αναλυτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σκοπός των παραπάνω δράσεων, είναι οι μαθητές να ξεφύγουν από τις μεθόδους στείρας αποστήθισης γνώσεων και να πειραματιστούν, ερχόμενοι σε επαφή με φορείς της αγοράς εργασίας, προκειμένου να εξασκήσουν τις ικανότητές τους αλλά και να ανακαλύψουν οι ίδιοι τί τους ενδιαφέρει και με τί θα ήθελαν να ασχοληθούν στο μέλλον (Smith & Petersen, 2006).

Οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις, στον χώρο της εκπαίδευσης, δεν είναι καλοδεχόμενες από τις κοινωνίες στις περισσότερες περιπτώσεις, καθώς πολιτικοί κύκλοι προσπαθούν να συνδέσουν την εισαγωγή της επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση, με την εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης, γεγονός θλιβερό στους κόλπους της εκπαίδευσης, σκοπός της οποίας παραμένει η προσφορά ίσων ευκαιριών. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις οι μεταρρυθμίσεις, πραγματοποιούνται με αργούς ρυθμούς και η εφαρμογή τους κωλύεται λόγω ανυπαρξίας του αντίστοιχου νομοθετικού πλαισίου. Εν τούτοις, η εκπαίδευση οφείλει να ευθυγραμμίζεται με τις κοινωνικές επιταγές, ως εκ τούτου η σύνδεσή της με την επιχειρηματικότητα είναι αναπόφευκτη, εφόσον η υγιής επιχειρηματικότητα συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη, την διαρκή εξέλιξη και την κοινωνική πρόοδο. Τέλος, οι επιχειρηματίες, έχουν την ιδιότητα να παρακολουθούν διαρκώς την πορεία του επιχειρηματικού τους εγχειρήματος. Η παρακολούθηση αυτή στο χώρο της εκπαίδευσης, συνοδεύεται από την άμεση διόρθωση των δυσλειτουργικών σημείων, γεγονός που στο χώρο της εκπαίδευσης είναι απαιτητό, προκειμένου όλοι οι μαθητές να έχουν πρόσβαση σε μια εκπαίδευση υψηλού επιπέδου (Lăcătuș & Stăiculescu, 2016).

Εκπαίδευση και Επιχειρηματικότητα: Τα προβλήματα που ανακύπτουν

Σύμφωνα, με τον Frederick Hess, η εκπαίδευση διαχρονικά μαστίζεται από έλλειψη μεταρρυθμίσεων. Έτσι, παρατηρείται ότι ενώ η κοινωνία είναι υπέρμαχος των εκπαιδευτικών αλλαγών, εν τούτοις όταν αυτές πραγματοποιούνται εντοπίζεται μεγάλη δυσκολία και πλήθος αντιδράσεων. Το αποτέλεσμα των παραπάνω, οδηγεί σε στασιμότητα και έχει ως αποτέλεσμα οι αλλαγές να πραγματοποιούνται με αργούς ρυθμούς και ετεροχρονισμένα σε σχέση με τον χρόνο στον οποίο παρουσιάζονται τα ζητήματα. Ακόμα και όταν πραγματοποιούνται οι μεταρρυθμίσεις αυτές υστερούν της κοινωνικής και τεχνολογικής προόδου και δεν προηγούνται (Hess, 2015).

Αρκετοί είναι εκείνοι που συμφωνούν με την άποψη που διατυπώνεται από τον Hess. Συγκλίνουν δηλαδή στην άποψη, ότι η εκπαίδευση δυσκολεύεται να αλλάξει τα χαρακτηριστικά της. Σε αυτήν την δυσκολία το μικρότερο μερίδιο ευθύνης φέρουν οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι καθώς συναναστρέφονται με τους μαθητές σε καθημερινή βάση, αναγνωρίζουν και αναζητούν τις μεταρρυθμίσεις προς όφελος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Από την άλλη πλευρά το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης για την στασιμότητα και την αδυναμία αλλαγών, φέρουν τα ίδια τα εκπαιδευτικά συστήματα. Εν τούτοις, το εκπαιδευτικό σύστημα δομείται αναλόγως της επικρατούσας εκπαιδευτικής πολιτικής, ως συνέπεια, το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης για τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις και την αδυναμία σύνδεσης της εκπαίδευσης με τις κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές, φέρουν οι πολιτικοί, οι οποίοι αναγνωρίζοντας ότι ο χώρος της παιδείας συνιστά έναν νευραλγικό τομέα, αποφεύγουν τις ριζικές αλλαγές, αρνούμενοι να αναλάβουν το πολιτικό κόστος (Levin, 2006). Εν τούτοις, τα εκπαιδευτικά συστήματα εμφανίζουν βαθιά συντηρητικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι δυνατόν να λειτουργήσουν ως δικλείδες ασφαλείας σε μεταρρυθμίσεις κενές νοήματος ή μεταρρυθμίσεις που αποπροσανατολίζουν το εκπαιδευτικό σύστημα από τις βασικές του αρχές και τα ιδεώδη που εξυπηρετεί.

Στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής πολιτικής συνίσταται στον συγκεντρωτισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων. Ο συγκεντρωτισμός αφορά τον καθορισμό του συνόλου της εκπαιδευτικής διαδικασίας από την κεντρική εξουσία, περιλαμβανομένων των αναλυτικών προγραμμάτων, των ωρών διδασκαλίας, της διδακτέας ύλης, της εξεταστέας ύλης στις τάξεις του Λυκείου ενώ συμμετοχή υπάρχει και στον

καθορισμό των υπό εξέταση θεμάτων στις τάξεις του Λυκείου. Ο συγκεντρωτισμός υπονομεύει τις μεταρρυθμίσεις, εφόσον το σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας προσδιορίζεται από την κεντρική εξουσία και το αρμόδιο Υπουργείο, με αποτέλεσμα το εκπαιδευτικό σύστημα να μην εναρμονίζεται με τις κοινωνικές απαιτήσεις και τις απαιτήσεις του εργασιακού γίγνεσθαι.

Υπό αυτό το πρίσμα, η ανάπτυξη επιχειρηματικότητας στον εκπαιδευτικό κλάδο υπονομεύεται. Προκειμένου να ξεπεραστούν τα συγκεκριμένα εμπόδια κρίνεται σκόπιμη η αλλαγή της εκπαιδευτικής πολιτικής, στην οποία δύναται να εφαρμοστούν μοντέλα αποκεντρωτικά και πλουραλιστικά. Σε αυτήν την περίπτωση, η εκπαιδευτική πολιτική επιτρέπει την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους άμεσα εμπλεκόμενους με την εκπαιδευτική διαδικασία, τους εκπαιδευτικούς, τους διευθυντές σχολικών μονάδων, οπότε το έδαφος για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας και εφαρμογής καινοτόμων ιδεών στο χώρο της εκπαίδευσης, θα καταστεί πιο εύφορο (Σαΐτη Α. & Σαΐτης Χ., 2012).

Καθώς η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση σκοντάφτει σε ένα πλήθος εμποδίων, που αναφέρθηκαν παραπάνω κρίνεται σκόπιμη η επιδότηση επιχειρηματικών προγραμμάτων που σχετίζονται με τον εκπαιδευτικό κλάδο. Έτσι, ένα πλήθος προγραμμάτων ΕΣΠΑ ενισχύουν την πρόθεση όσων επιθυμούν να ασχοληθούν επιχειρηματικά με το χώρο της εκπαίδευσης. Οι επιδοτήσεις αποσκοπούν:

- Στην ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης και την προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης.
- Στην ενίσχυση των προγραμμάτων κατάρτισης και την σύνδεση αυτών με την αγορά εργασίας.
- Την ενίσχυση του πεδίου της Δια Βίου Μάθησης, με έμφαση στην εκπαίδευση ενηλίκων.
- Την ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου και την προώθηση πρωτοβουλιών έρευνας και καινοτομίας.

Τα ισχύοντα προγράμματα αφορούν την ενίσχυση ή την ίδρυση:

A) παιδικών σταθμών

B) Ιδιωτικών σχολείων

Γ) Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Κέντρων (ΙΕΚ), στην περίπτωση των ΙΕΚ η επιδότηση αφορά στην χρηματοδότηση ήδη υπάρχουσας επιχείρησης ή την χρηματοδότηση για την ίδρυση νέας, ενώ επιδοτείται και υπό προϋποθέσεις η φοίτηση σε ΙΕΚ, με επιδότηση διδάκτρων.

Δ) Παιδικών σταθμών

Ε) Παιδότοπων

Στ) Φροντιστηρίων. Στην περίπτωση των φροντιστηρίων επιδοτούνται οι ανακαινίσεις που αφορούν στην αλλαγή του εξοπλισμού με σκοπό την εξοικονόμηση ενέργειας, την βελτίωση των συνθηκών υγιεινής και εξοπλισμού, συμπεριλαμβανομένου του εξοπλισμού πληροφορικής.

Κεφάλαιο 5: Η αειφόρος ανάπτυξη ως θέμα διδασκαλίας στις εκπαιδευτικές μονάδες

Η έννοια της αειφορίας

Η λέξη «αειφορία» προέρχεται από το χώρο της δασοκομίας και συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε το 1712 από τον Γερμανό δασολόγο Hans Carl von Carlowitz προκειμένου να περιγράψει με αποτελεσματικό τρόπο τον τρόπο συντήρησης της ξυλείας ώστε να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη επιβίωσή τους. Στην ουσία, η λέξη αειφορία, αναφέρεται στην εκμετάλλευση των υλικών που προέρχονται από δάση με τρόπο τέτοιο ώστε η παραγωγή τους να παρουσιάζει σταθερότητα και ταυτόχρονα να είναι δυνατή η πρόβλεψή της. Επί αιώνες, η λέξη χρησιμοποιείτο προκειμένου να περιγράψει τα ως άνω στη δασονομία. Στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκε και από άλλους κλάδους, αρχικά περιβαλλοντικούς και στη συνέχεια οικονομικούς, ενώ χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να περιγράψει με επιτυχή τρόπο την υγιή αλληλεπίδραση ανάμεσα στο περιβάλλον, την οικονομία και την ανθρώπινη ύπαρξη, ενώ ως έννοια περιλαμβάνει την έννοια της ευημερίας των παραπάνω (Scoones, 2007). Η επέκταση της έννοιας της αειφορίας, της προσέδωσε τρεις συνιστώσες: την κοινωνική, την περιβαλλοντική και την οικονομική. Εν τούτοις, σε αρκετές περιπτώσεις γεννάται η απορία κατά πόσο η έννοια της ευημερίας και της οικονομικής ευμάρειας δύναται να συνάδει με την προστασία του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης ζωής, εφόσον η επιστημονική και τεχνολογική ανάπτυξη σε πολλές περιπτώσεις απειλούν τις δύο παραπάνω έννοιες.

Η διασφάλιση ποιότητας ζωής, έννοια που κερδίζει έδαφος σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής, οδηγεί την ανθρωπότητα στην έννοια της βιωσιμότητας καθώς μέσω αυτής διασφαλίζεται η επιβίωση των επόμενων γενεών, ενώ σκοπός είναι η εύρεση λύσεων, φιλικών προς το περιβάλλον και τα οικοσυστήματα, προκειμένου να διασφαλίζεται η διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση σε καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες, η οποία ως ώρα έχει οδηγήσει στην εξάντληση των φυσικών πόρων, του ορυκτού πλούτου και στην μη αναστρέψιμη, σε πολλές περιπτώσεις, περιβαλλοντική βλάβη. Η εξάντληση των φυσικών πόρων και η χρήση μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εφόσον συνεχιστεί με τους ρυθμούς που πραγματοποιούνται σε παρόντα χρόνο, θα υπονομεύσει την ευημερία και επιβίωση των επόμενων γενεών. Για το λόγο αυτό, κρίνεται απαραίτητο η γνώση που το

σύνολο της επιστημονικής κοινότητας έχει αποκομίσει, να οδηγήσει σε βιώσιμες λύσεις, που θα υποκαταστήσουν μεθόδους και τεχνικές που θεωρείται βέβαιο πως θα οδηγήσουν σε αδιέξοδο. Από την άλλη πλευρά οικονομική ευημερία, τεχνολογική πρόοδος και ποιότητα ζωής, δεν αποτελούν έννοιες διαμετρικά αντίθετες. Αντίθετα, ολοένα και περισσότερες έρευνες αποδεικνύουν ότι η μια έννοια συμπληρώνει την άλλη (Khulman, 2010).

Έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις σχετικά με την σχέση του ανθρώπου με την φύση. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι η ευημερία επέρχεται εφόσον ο άνθρωπος συμφιλιωθεί με την φύση του και επιβιώσει χωρίς να διαταράσσει την αρμονία της φύσης, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι η φύση πρέπει να διακυβεύεται από τον άνθρωπο. Μάλιστα, η τελευταία άποψη είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στις κοινωνίες δυτικού τύπου, έτσι όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Από την άλλη πλευρά η βιωσιμότητα, αποτελεί ζητούμενο ενώ ως έννοια ακολουθεί την λογική της οικονομικής έρευνας. Η έλλειψη φυσικών πόρων είναι βέβαιο, ότι πέραν από την ποιότητα ζωής θα επηρεάσει και την πρόοδο της έρευνας. Ο Thomas Malthus, το 1798, υπήρξε από τους πρώτους που δημοσίευσε άρθρο σχετικά με την επερχόμενη παγκόσμια πείνα, άρθρο το οποίο μελετάται ακόμα και σήμερα. Αιτία της παγκόσμιας κατάστασης, θα αποτελέσει σύμφωνα με τον Malthus, η ανεπάρκεια γεωργικής παραγωγής ενώ ο παγκόσμιος πληθυσμός θα αυξάνεται διαρκώς. Επίσης, σχεδόν ενάμιση αιώνα αργότερα, ο οικονομολόγος Harold Hotelling, το 1931, επινόησε ένα μοντέλο βέλτιστου ρυθμού εκμετάλλευσης των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Ο όρος «αειφορία» έγινε ευρέως γνωστός και αποδεκτός την δεκαετία του '80, όταν οι περιβαλλοντολόγοι προσπάθησαν να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα σε περιβαλλοντικά θέματα και μεγάλα αναπτυξιακά έργα, τα οποία είχαν αρχίσει να πραγματοποιούνται στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και καθ' όλη την δεκαετία του 1970. Το περιβαλλοντικό κίνημα που δημιουργήθηκε σε παγκόσμια κλίμακα, κέρδιζε διαρκώς έδαφος, ενώ ολοένα και περισσότερες συζητήσεις διεξαγόταν σχετικά με τα όρια της ανάπτυξης. Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, το κίνημα γιγαντώθηκε και με επικεφαλής τον πρώην πρωθυπουργό της Νορβηγίας Gro Brundtland, πραγματοποιήθηκε μια διευρυμένη συζήτηση με τίτλο «Το κοινό μας μέλλον» το 1987.

Σε αυτήν την συζήτηση το 1987, η Παγκόσμια Επιτροπή για την Περιβαλλοντική Ανάπτυξη (WCED), δημοσίευσε μια έκθεση το 1987, όπου στη σελίδα 43, αναφέρεται ότι: «*Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι 24 ανάπτυξη που ικανοποιεί τις παρούσες ανάγκες χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους*».

Η διαρκώς αυξανόμενη συζήτηση για τα ζητήματα της ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, επεκτάθηκε σε κύκλους πνευματικούς, επιστημονικούς και πολιτικούς, οπότε και προέκυψαν οι όροι «αειφορία» και «αειφόρος ανάπτυξη» ως αποτέλεσμα πνευματικών διαφωνιών των παραπάνω κύκλων, συμπεριλαμβανομένων και των περιβαλλοντολόγων (Scoones, 2007). Μέχρι τη δεκαετία του 1990, είχαν διατυπωθεί πλήθος ορισμών της βιωσιμότητας, σε άλλες περιπτώσεις θεωρείτο μια ευρεία έννοια και σε άλλες στενή, άλλοι ερευνητές θεωρούσαν ότι είναι ισχυρή και άλλοι αδύναμη, ενώ πολλοί διέκριναν την βιωσιμότητα σε μεγάλη και μικρή, για να αναφέρουμε μερικούς. Η συζήτηση σχετικά με την βιωσιμότητα περιλάμβανε αρκετές τεχνικές ιδέες και στόχους, για το πώς θα πρέπει να διαμορφωθεί το ευρύτερο σχέδιο βιώσιμης ανάπτυξης. Τέλος, σε παγκόσμια κλίμακα οι Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο αποτέλεσαν ένα ορόσημο για τη δημιουργία μιας πολιτικής πρακτικής με επίκεντρο τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Εκπαίδευση και Αειφορία

Τα διαρκώς αυξανόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα οδήγησαν στην γέννηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Βασικός στόχος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι ο άνθρωπος να κατανοήσει την φύση και τους μηχανισμούς της, ώστε να βελτιωθεί η σχέση του ανθρώπου με τη φύση, να περιοριστεί η περιβαλλοντική βλάβη και οι νέοι να προσανατολιστούν σε βιώσιμες λύσεις ανάπτυξης, επίσης η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποσκοπεί στην γνώση του ανθρώπου σχετικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα αλλά και την κατανόηση του ρόλου που ο άνθρωπος διαδραματίζει στην επίλυσή τους. Τα παραπάνω θα βελτιώσουν τις συνθήκες της ανθρώπινης επιβίωσης ενώ θα καθορίσουν και την εξέλιξη του περιβάλλοντος. Η εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης αποτελεί ένα εξαιρετικό εργαλείο για τον εκπαιδευτικό μετασχηματισμό της σχολικής τάξης, εφόσον στην Διακήρυξη της Τιφλίδας (UNESCO, 1978), υποστηρίζεται ότι οι

περιβαλλοντικά ενεργοί πολίτες είναι αυτοί που εμπλέκονται σε μια προληπτική διαδικασία επίλυσης προβλημάτων στο πλαίσιο ειδικών περιστάσεων. Ω εκ τούτου, ο εκπαιδευτικός οφείλει να ενθαρρύνει την ανάληψη πρωτοβουλίας και το αίσθημα ευθύνης, προκειμένου οι μαθητές να δεσμεύονται για ένα πιο βιώσιμο μέλλον. Στη Διακήρυξη της Τιφλίδας, το 1977, τίθεται τα θεωρητικά θεμέλια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ενώ δίδεται έμφαση στη σημασία της μετάδοσης πληροφοριών, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης και λήψης αποφάσεων, αλλά και στην αποδοχή περιβαλλοντικών απόψεων. Η εν λόγω Διακήρυξη χρησίμευσε ως σημείο αναφοράς, ενώ από τη φύση της, η περιβαλλοντική εκπαίδευση συμβάλλει αποτελεσματικά στην εκπαιδευτική αλλαγή ενώ απώτερος στόχος ήταν η δημιουργία «βιώσιμων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων».

Φυσικά, από την αρχή και την είσοδο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές αλλαγές όσον αφορά τις εφαρμοζόμενες πρακτικές στον τομέα της βιώσιμης εκπαίδευσης. Βιώσιμο σχολείο, ορίζεται το σχολείο που σέβεται του περιβαλλοντικούς κανονισμούς, επενδύει στην ανθρώπινη ζωή, στους ανθρώπινους στόχους, στις ανθρώπινες πολιτικές και στις ανθρώπινες δραστηριότητες (Birney & Reed, 2009). Το βιώσιμο σχολείο:

α. Καθοδηγείται από τις αρχές της αυτο-φροντίδας, της διαπροσωπικής φροντίδας και της περιβαλλοντικής διαχείρισης.

β. Οι αρχές της περιβαλλοντικής διαχείρισης συνάδουν με τις τοπικές κοινωνίες (Gough, 2005).

Για να επιτύχουν, τα σχολεία με επίκεντρο τη βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να περάσουν από έναν ριζικό επανασχεδιασμό σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των παιδαγωγικών, οργανωτικών, τεχνολογικών και κοινωνικών δομών. Μια ενδεδειγμένη αναθεώρηση των λειτουργιών του σχολείου, συμπεριλαμβανομένου του προγράμματος σπουδών, της διδασκαλίας, του πολιτισμού, της διαχείρισης πόρων και της συνεργασίας τόσο εντός όσο και πέρα από τα τείχη του σχολείου, είναι απαραίτητη για τη μετάβαση από την παραδοσιακή εκπαίδευση στη βιώσιμη εκπαίδευση (Jensen, 2005). Για να εμπλακούν οι μαθητές σε ουσιαστική, βαθιά και μακροπρόθεσμη μάθηση, μεταξύ άλλων, βιώσιμες έννοιες και αξίες όπως η δικαιοσύνη των γενεών, ο σεβασμός, η αλληλεγγύη και η δημοκρατία πρέπει να εμπλακούν ενεργά σε μελέτες προγραμμάτων και διδακτικές μεθοδολογίες.

Η κουλτούρα του σχολείου, οι σχέσεις με εσωτερικά και εξωτερικά μέρη και η χρήση πόρων, συμπεριλαμβανομένης ενδεικτικά της χρήσης ηλεκτρικής ενέργειας, νερού και χαρτιού, πρέπει να εμπλουτίζονται με ιδέες και πρακτικές βιωσιμότητας.

Η έννοια του βιώσιμου σχολείου επηρεάζεται από όλες αυτές τις στρατηγικές για την επίτευξη βιωσιμότητας σε σχολικό επίπεδο. Ως αποτέλεσμα, οι δυσκολίες με το πρόγραμμα σπουδών και την παιδαγωγική, καθώς και τη σχολική διακυβέρνηση, τη διαχείριση των πόρων (όπως νερό, ηλεκτρισμό και διαχείριση απορριμμάτων) και φυσικά προβλήματα, έχουν ωθηθεί στη σφαίρα της σχολικής ανάπτυξης. φυτά (για τη βιοποικιλότητα).

Όλες αυτές οι προσεγγίσεις για τη βιωσιμότητα σε σχολικό επίπεδο συνδυάζονται για να διαμορφώσουν τον ορισμό του βιώσιμου σχολείου. Ως αποτέλεσμα, οι ανησυχίες σχετικά με τη σχολική βελτίωση και τις επιδόσεις των μαθητών έχουν ωθηθεί στη σχολική ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει όχι μόνο προκλήσεις σπουδών και παιδαγωγικές προκλήσεις, αλλά και σχολική διακυβέρνηση, διαχείριση πόρων όπως ενέργεια, σκουπίδια και νερό και ζητήματα φυσικών φυτών (για βιοποικιλότητα). Αρκετά ιδανικά έχουν εντοπιστεί ως μέρος πρωτοβουλιών βιωσιμότητας σε όλο το σχολείο, όπως η ενσωμάτωση αρχών και αξιών βιωσιμότητας σε όλο το πρόγραμμα σπουδών και η επέκταση των παιδαγωγικών προσεγγίσεων για να συμπεριλάβουν τη βιωματική, την υπαίθρια μάθηση και τη δράση. Άλλα ιδανικά περιλαμβάνουν τη συμμετοχική δημιουργία και τις δημοκρατικές δομές λήψης αποφάσεων που περιλαμβάνουν ολόκληρο το μαθητικό σώμα (Henderson & Tilbury, 2004).

Είναι αλήθεια ότι το σχολείο, ως χώρος κοινωνικών αξιών, έχει την ικανότητα να συνεισφέρει ουσιαστικά στην προσπάθεια εύρεσης απαντήσεων στα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η κοινωνία. Ένα σχολείο πρέπει να ενεργεί ως παράγοντας αλλαγής αφού έχει αναγνωριστεί ως Εκπαιδευτικό ίδρυμα Αειφόρου Ανάπτυξης (Orr 1992; Sterling, 2002). Είναι σημαντικό να περιλαμβάνονται συνεχώς οι έννοιες της βιωσιμότητας, τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη το χάσμα που υπάρχει μεταξύ αυτού που διδάσκεται και αυτού που τελικά πραγματοποιείται, προκειμένου τα όσα διδάσκονται να είναι πραγματικά βιώσιμα και όχι απλώς συμβολικές βελτιώσεις (Fullan, 2001).

Το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να δώσει μεγάλη έμφαση στους στόχους, τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές βιωσιμότητας που διαπερνούν όλες τις πτυχές της λειτουργίας του, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών, κοινωνικών, οργανωτικών και τεχνικών/οικονομικών επιπέδων, προκειμένου να επιτύχει στον σημερινό κόσμο. Με μια θεωρητική βάση της κοινωνικά κριτικής προσέγγισης της βιωσιμότητας, το βιώσιμο σχολείο προσφέρεται ως μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την εφαρμογή αλλαγών σε παιδαγωγικό, κοινωνικο-οργανωτικό και τεχνικό οικονομικό επίπεδο (Huckle, 2010). (Posch, 1999)

Η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη (SCE) προσφέρει την εκπαιδευτική βάση για τη δημιουργία των συνθηκών που θα επιτρέψουν να πραγματοποιηθεί αυτή η κοινωνική μετάβαση. Η έννοια της βιωσιμότητας υποστηρίζει την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Ο στόχος των βιώσιμων σχολείων, σύμφωνα με την τρέχουσα έρευνα και βιβλιογραφία, είναι να παρέχουν στους μαθητές «περιβάλλοντα μάθησης και μαθησιακές εμπειρίες που τους επιτρέπουν να φιλοδοξούν για μια αξιοπρεπή ποιότητα ζωής ενώ ταυτόχρονα είναι οικολογικά ευσυνείδητοι» (Gough, 2005)

- «Ένας στόχος και εκπαιδευτική τεχνική με στόχο την επίτευξη οικολογικής, κοινωνικής και οικονομικής μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας (Breiting, Mayer and Mogensen, 2005).
- «Ένα σχολείο που χρησιμεύει ως πρότυπο για φιλικές προς το περιβάλλον ζώες, εγκαταστάσεις και λειτουργίες, δημοκρατική διακυβέρνηση και κουλτούρα ενσωμάτωσης» (Higgs and McMillan, 2005).

Ένα αειφόρο σχολείο είναι ένα σχολείο όπου οι μαθητές βιώνουν προσωπικά τη βιώσιμη ανάπτυξη, την παρακολουθούν με τα μάτια τους και εργάζονται σε ένα περιβάλλον που την προωθεί αντί να μαθαίνουν γι' αυτήν σε ένα τυπικό ακαδημαϊκό πλαίσιο. Ολοένα και περισσότεροι οραματίζονται ότι το σχολείο θα λειτουργούσε ως ένα πραγματικό περιβάλλον μάθησης όπου οι μαθητές μπορούν να προβληματιστούν σχετικά με το θέμα της βιώσιμης διαβίωσης (Huckle, 2010). Περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου σχολικού σχεδίου (Gough, 2005) που ενσωματώνει τη βιωσιμότητα σε όλες τις πτυχές των δραστηριοτήτων και των λειτουργιών του σχολείου. Η διαχείριση των σχολικών εγκαταστάσεων και πόρων, καθώς και οι σχέσεις του σχολείου με την τοπική κοινωνία, ενσωματώνουν βιώσιμες μεθόδους. Αυτό περιλαμβάνει το μαθησιακό περιβάλλον.

Αυτό το εκπαιδευτικό ίδρυμα σχεδιάζει τις απαραίτητες δραστηριότητες για να πραγματοποιήσει το όραμά του για ένα πιο λαμπρό μέλλον τόσο για τους μαθητές του όσο και για την κοινωνία γενικότερα. Εκπονεί συγκεκριμένα και βιώσιμα σενάρια για το μέλλον, προτείνει μεθόδους αποτελεσματικής πρακτικής, ενθαρρύνει την κριτική σκέψη και προωθεί την υπεύθυνη συμμετοχή σε τοπικές και παγκόσμιες δράσεις προς το συμφέρον των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Πρόκειται για μια προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ του Πανεπιστημίου του Μίσιγκαν και του Πανεπιστημίου της Πενσυλβάνια (Τσιώκος, Ρίζου, Καρατάσιος, 2020).

Σύμφωνα με τον Καλαϊτζίδη (2013), τα ακόλουθα είναι τα βασικά χαρακτηριστικά ενός βιώσιμου σχολείου:

- Ενθάρρυνση της κριτικής σκέψης, του προβληματισμού, της διαπολιτισμικής προοπτικής, της ενσυναίσθησης, της συμμετοχής και της δράσης, μέσω διαδραστικών δράσεων.
- Ενθάρρυνση της συνεχούς συνεργασίας μεταξύ του σχολείου, της οικογένειας και της ευρύτερης κοινότητας.
- Ενσωμάτωση των τεσσάρων πυλώνων της εκπαίδευσης για την αειφορία σε όλες τις πτυχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, δηλαδή στο περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό.
- Ο σχολικός σχεδιασμός και η εκπαιδευτική πολιτική να είναι συνυφασμένα με τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα.
- Βελτίωση και προαγωγή των εκπαιδευτικών όσον αφορά την επαγγελματική τους εξέλιξη.
- Ενσωμάτωση ολιστικών και συστημικών προσεγγίσεων στην εκπαίδευση με βιώσιμο τρόπο.
- Έμφαση στην αλληλεπίδραση ανάμεσα σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που συνδέονται με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.
- Διαρκής παρακολούθηση προκειμένου να ελαττωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχολείου, σε καθημερινή βάση.

- Εφαρμογή της συμμετοχικής έρευνας δράσης στην εκπαιδευτική διαδικασία, μετατρέποντας τους εκπαιδευτικούς σε ερευνητές και επηρεάζοντας, μεταξύ άλλων, τον μετασχηματισμό των εκπαιδευτικών και κοινωνικών θεσμών.

Το 2010, ιδρύθηκε ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ονομάζεται Sustainable School. Στόχος του συγκεκριμένου σχολείου είναι η μεταμόρφωση νοοτροπιών και συμπεριφορών μέσω της ευαισθητοποίησης, της προώθησης της κοινοτικής και ατομικής ευημερίας και της διεύρυνσης των προοπτικών για το μέλλον. Η Ηνωμένη Οικονομική Επιτροπή για την Ευρώπη (UNECE) αναφέρει στο όραμα και τη στρατηγική της για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την εκπαίδευση ότι «η εκπαίδευση δεν είναι μόνο ανθρώπινο δικαίωμα, αλλά και προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και κρίσιμο εργαλείο για τη χρηστή διακυβέρνηση, τη γνώση, βασισμένη στη λήψη αποφάσεων και την προώθηση της δημοκρατίας» (UNECE, 2005).

Οι πρωτοβουλίες αειφορίας υποστηρίζονται από ένα όραμα που περιλαμβάνει κάθε μέλος της σχολικής κοινότητας στο πρόγραμμα σπουδών και στη μαθησιακή διαδικασία καθώς και σε εξωσχολικές κοινωνικές δραστηριότητες που αποτελούν μέρος της κανονικής σχολικής ημέρας. Οι στόχοι της υιοθέτησης της CEPOL στα σχολεία περιλαμβάνουν ατομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς, οι οποίοι περιλαμβάνουν παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές πρακτικές που συνδυάζουν τη δημοκρατία, την ανάπτυξη, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη διατήρηση σε ένα όραμα και σκοπό ατομικού και κοινοτικού μετασχηματισμού. Οι εφάπαξ καινοτομίες που γίνονται ειδικά για το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον στόχο της βελτίωσης της βιωσιμότητας στην εκπαίδευση. Αντίθετα, πρέπει να επιτευχθεί μέσω μιας συνεχιζόμενης παιδαγωγικής μεταρρύθμισης που οδηγεί σε πολιτισμική αλλαγή, με σημασία τόσο στη διαδικασία όσο και στο προϊόν (Fullan & Ballew, 2001).

Οι Οκτώ πυλώνες της Αειφορίας στο σχολείο

Οκτώ πυλώνες της Αειφορίας στο σχολείο

Λαμβάνοντας υπόψη το εννοιολογικό πλαίσιο της αειφορίας, αναφορικά με την εκπαίδευση το ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης είναι δυνατόν να δομηθεί επάνω σε οκτώ πυλώνες.

Ο πρώτος πυλώνας αφορά την ιδέα της δημοκρατία και της συμμετοχής στο σχολικό περιβάλλον. Υπό αυτό το πρίσμα το αειφόρο σχολείο, συνιστά έναν φάρο κοινωνικής αποδοχής που επιτρέπει σε όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία, μαθητές και εκπαιδευτικούς να λαμβάνουν μέρος, με ισότιμο τρόπο στα σχολικά δρώμενα. Το ζήτημα της αποδοχής έχει περισσότερες προεκτάσεις, εφόσον ο σχολικός χώρος θα λειτουργεί ως ένα μέρος στο οποίο καλλιεργείται ο σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και τα άτομα που προέρχονται από διαφορετικές χώρες ή περιοχές και έχουν διαφορετική κουλτούρα. Μέσα σε ένα τέτοιο σχολείο, δίδεται η δυνατότητα καλλιέργειας της κατανόησης, της αγάπης, του αναστοχασμού για το σύνολο το σύνολο της μαθητικής κοινότητας που φοιτούν σε αυτό, ανεξάρτητα από τη σχολική επίδοση. Έτσι, προωθείται η δημιουργική έκφραση και δράση για αλλαγή μέσα από τις οποίες στόχος είναι και η αλλαγή του κλίματος στο σχολικό περιβάλλον. Κατά συνέπεια αυτού του είδους το σχολείο μπορεί να συνεισφέρει με αποτελεσματικό τρόπο στο να ενταχθούν όλοι οι μαθητές και να αντιμετωπιστούν φαινόμενα που επί σειρά ετών απασχολούν την σχολική κοινότητα, όπως η σχολική βία και η σχολική διαρροή. Ταυτόχρονα, οι μαθητές λαμβάνουν μέρος σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων, δράσεις σχεδιασμού και εκτέλεσης όσων έχουν προγραμματιστεί από το αειφόρο σχολείο, επομένως πρόκειται για έναν χώρο που συνιστά ένα εξιδανικευμένο περιβάλλον που καλλιεργείται η συμμετοχή στην πολιτεία και ανατρέφονται ενεργοί πολίτες.

Ο δεύτερος πυλώνας αφορά στις εφαρμοζόμενες μεθόδους και αποσκοπεί στην βελτίωση της μαθησιακής διδασκαλίας. Το αειφόρο σχολείο, συνιστά ένα χώρο που διαρκώς εξελίσσεται όσον αφορά τον τομέα της μάθησης ενώ σε κάθε στάδιο και κάθε επίπεδο προάγει τη βιωματική παιδαγωγική προσέγγιση και την ενεργητική μάθηση. Στο αειφόρο σχολείο, οι μαθητές δεν παραμένουν παθητικοί αποδέκτες γνώσης, ζητούμενο είναι η παραγωγή μαθητικού έργου μέσα από την ίδια ενασχόληση και την διερεύνηση σχέσεων – φαινομένων – αποτελεσμάτων. Στις

τάξεις του αειφόρου σχολείου, χαρακτηριστικό συναίσθημα είναι η δημιουργική διάθεση ενώ οι τάξεις χαρακτηρίζονται από ζωντάνια και κέφι. Συστηματικά στο σχολείο γίνεται διερεύνηση ζητημάτων που έχουν σχέση με την βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτό το είδος σχολείου έχει δεσμευτεί στον προσανατολισμό της μάθησης με σκοπό το βιώσιμο μέλλον. Έτσι, αποτελεί μια ανοιχτή πρόσκληση τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και τους μαθητές να ενστερνιστούν μία κουλτούρα πολυπλοκότητας αξιοποιώντας την κριτική τους σκέψη ώστε να αποσαφηνίζονται οι αξίες. Επίσης, ο εκπαιδευτικός στόχος που στην περίπτωση ενός σχολείου είναι πάντα η μάθηση, παραμένει μια αξία που αναδεικνύεται μέσα από τη συμμετοχή και την ανάληψη δράσης, αναθεωρώντας πεπαλαιωμένα συστήματα και μεθόδους διδασκαλίας. Η παραπάνω προσέγγιση παρέχει ενθάρρυνση να ενσωματωθεί η αειφορία στην κανονικότητα του σχολείου, όχι ως ένα επιπρόσθετο βάρος για τους εκπαιδευτικούς και τον διευθυντή της σχολικής μονάδας αλλά ως μία δυνατότητα να βελτιωθεί η υφιστάμενη διδασκαλία και η γνώση να παρέχεται σε ένα πρίσμα καινοτομίας αναφορικά με τη χρήση της σε όλο το εύρος του σχολείου. Η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη συνεπάγεται την συμμετοχή ολόκληρου του σχολείου, ως μία διαδικασία ερευνητικής δράσης όπου υπάρχει η αποδοχή ότι η σχολική ανάπτυξη δεν είναι μόνο σύνθετη αλλά και απρόβλεπτη.

Ο τρίτος πυλώνας συνιστά την προαγωγή των τεχνών και του πολιτισμού. Ο τέταρτος πυλώνας αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη του κτιρίου και του περιβάλλοντα χώρου του σχολείου. Ο συγκεκριμένος πυλώνας, αναφέρεται στο κτίριο, το οποίο πρέπει να τηρεί τα προβλεπόμενα για την αειφορία, δηλαδή να παρουσιάζει μειωμένες ενεργειακές ανάγκες, η λειτουργία του να μην διαταράσσει το μικροκλίμα της περιοχής στην οποία εδρεύει, ενώ το κτίριο που στεγάζεται να σέβεται την τοπική ρυμοτομία. Ταυτόχρονα να είναι απόλυτα λειτουργικό για όλους όσους το χρησιμοποιούν. Τέλος, ο περιβάλλον χώρος θα πρέπει να έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχει διευκόλυνση στους μαθητές να επικοινωνούν μεταξύ τους αλλά και να έρχονται σε επαφή τόσο με το Φυσικό κόσμο όσο και με την βιοποικιλότητα.

Ο πέμπτος πυλώνας σχετίζεται με την πολιτική που εφαρμόζεται ώστε στο σχολικό κτίριο να εξοικονομείτε ενέργεια αλλά και οι μετακινήσεις από και προς το σχολείο, τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς να πραγματοποιούνται με μέσα εναλλακτικά, όπως το ποδήλατο, ή μέσα μεταφοράς που

αξιοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές θα αποκτήσουν πιο ορθές συνήθειες μετακίνησης σε σχέση με τις παλαιότερες γενιές.

Ο έκτος πυλώνας σχετίζεται με τον ορθολογισμό αναφορικά με τη διαχείριση των φυσικών πόρων, στους οποίους περιλαμβάνεται το νερό, τα υλικά και τα απορρίμματα, στοχεύοντας να ελαττωθεί η κατανάλωση υλικών αλλά και να πραγματοποιείται συνετή διαχείριση των σκουπιδιών ώστε να μειωθεί το οικολογικό αποτύπωμά του σχολείου.

Ο έβδομος και προτελευταίος πυλώνας αφορά την προαγωγή της υγείας στο σχολικό περιβάλλον και περιλαμβάνει τόσο την προαγωγή της σωματικής υγείας, της δημιουργίας ενός γερού σώματος και της απόκτησης υγιεινών συνηθειών διατροφής, αλλά και της ψυχικής υγείας και ψυχικής ανθεκτικότητας. Τα παραπάνω αφορούν τόσο τους μαθητές όσο και τους εκπαιδευτικούς.

Τέλος, ο όγδοος πυλώνας εκτείνεται από την τοπική στην πλανητική κλίμακα. Είναι εξέχουσας σημασίας το κάθε σχολείο το οποίο θέλει να οδεύει προς την βιώσιμη ανάπτυξη να προβαίνει στο σχεδιασμό της τοπικής του ατζέντας. Συνδέοντας το σχολείο με σημαντικά πολιτιστικά και περιβαλλοντικά ζητήματα της περιοχής που στεγάζεται αλλά και που ζουν οι μαθητές του δίνει τη δυνατότητα εμπλουτισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας και σύνδεσης με την τοπική κοινωνία παρέχοντας έτσι τη δυνατότητα δράσεων τοπικού ενδιαφέροντος που όμως επεκτείνεται σε ζητήματα πλανητικής κλίμακας όπως είναι η ισάξια κατανομή των πόρων, η φτώχεια, η ειρήνη, η Δημοκρατία, η διαφάνεια, η υπερθέρμανση του πλανήτη και λοιπά.

Μέρος Β΄ : Μελέτη Περίπτωσης

Κεφάλαιο 6: Η Μελέτη Περίπτωσης Μεθοδολογία Έρευνας – Θεωρητικό Πλαίσιο

Η πολυπλοκότητα που ενσωματώνει το αντικείμενο της μελέτης, η ιδέα της ιδιαιτερότητας της, η κατανόηση των ρημάτων και των σιωπηρών δομών της, η περιγραφή της λειτουργίας και των ενεργειών που διέπει το αντικείμενο και η ολοκλήρωσή του και η αλληλεπίδρασή του με άλλα πλαίσια είναι όλα συχνά τα αντικείμενα εστίασης της έρευνας (Stake, 1995: XI, Pigiaki, 2004: 22, Yin, 2009, Anisimova & Thomson, 2012). Ο όρος "μελέτη περίπτωσης" χρησιμοποιείται για να περιγράψει την τεχνική της έρευνας, όπου το ενδιαφέρον της μελέτης εφαρμόζεται σε ένα συγκεκριμένο, περίπλοκο και λειτουργικό πλαίσιο. Η "υπόθεση" είναι σκόπιμη, έχει χωρο-χρονικά όρια, λειτουργικά μέρη και τη δική της "ταυτότητα". Η υπόθεση στις περισσότερες περιπτώσεις αφορά ανθρώπους, ομάδες, προγράμματα, το χώρο της εκπαίδευσης, Ιδρύματα ή σώματα και πιο σπάνια γεγονότα και διαδικασίες (Stake, 1995: 2, Robson, 2007: 210). Στη σχετική βιβλιογραφία (Cohen et al., 2008: 312-313) εμφανίζονται αρκετοί τύποι, όσον αφορά τους τύπους περιπτώσιολογικών μελετών που σηματοδοτούν ένα γεγονός. Από την μία πλευρά, ο ευέλικτος χαρακτήρας και από την άλλη, η ικανότητα να ανταποκρίνεται σε διαφορετικούς ερευνητικούς τομείς και σε διαφορετικούς ερευνητικούς σκοπούς (Shaw, 1999: 135-138).

Ο στόχος της μελέτης περίπτωσης, στη σχετική συζήτηση δεν είναι να παρουσιάσουμε μια διεξοδική έκθεση. Οι όροι "εγγενείς" (εγγενή μελέτη περίπτωσης), "μελέτη με οργανική περίπτωση" και "συλλογική μελέτη περίπτωσης" χρησιμοποιούνται από τον Stake (1995). Η προέλευση (εσωτερική ή εξωτερική, αντίστοιχα) του ενδιαφέροντος του ερευνητή και, κατά συνέπεια, τα είδη των θεμάτων που καλύπτονται από τις δοκιμαστικές ερωτήσεις, διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στις δύο πρώτες περιπτώσεις. Το θέμα της εγγενούς μελέτης περιπτώσεων μπορεί να είναι ένα συγκεκριμένο άτομο, ομάδα, περίσταση ή επιχείρηση. Η αναγκαιότητα του ερευνητή να κατανοήσει σε βάθος την υπό μελέτη κατάσταση οδηγεί τους ερευνητές στο ενδιαφέρον τους για τη μελέτη.

Για παράδειγμα, ένας ερευνητής θα μπορούσε να επιλέξει να διερευνήσει ένα σχολείο του οποίου η απόδοση των σπουδαστών είναι υψηλότερη από την πρόβλεψη σε μια προσπάθεια να εντοπιστούν οι λόγοι που θα μπορούσαν να «κατηγορήσουν» για τη βελτιωμένη απόδοση των σπουδαστών. Για να εξετάσουμε αρκετά παραδείγματα ταυτόχρονα ή διαδοχικά προκειμένου να πραγματοποιηθεί μια βαθύτερη κατανόηση όλων των πτυχών ενός συγκεκριμένου ζητήματος, αυτό είναι γνωστό ως συλλογική μελέτη περίπτωσης. Για παράδειγμα, ένας ερευνητής θα μπορούσε να επιλέξει να διερευνήσει ένα σχολείο του οποίου η απόδοση των σπουδαστών είναι υψηλότερη από την πρόβλεψη σε μια προσπάθεια να εντοπιστούν οι λόγοι που θα μπορούσαν να ερμηνεύσουν τη βελτιωμένη απόδοση των σπουδαστών. Προκειμένου να εξεταστούν αρκετά παραδείγματα ταυτόχρονα ή διαδοχικά προκειμένου να αποκτήσουν μια βαθύτερη κατανόηση όλων των πτυχών ενός συγκεκριμένου ζητήματος, αυτό είναι γνωστό ως συλλογική μελέτη περίπτωσης.

Σε ένα διαφορετικό παράδειγμα, ένας ερευνητής εξετάζει πώς ορισμένοι εκπαιδευτές που έχουν λάβει εκπαίδευση στις νέες τεχνολογίες τις χρησιμοποιούν στην τάξη και πώς αντιδρούν οι μαθητές στην εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Οι γραμμές που χωρίζουν τις προαναφερθείσες ομάδες δεν είναι ούτε αδιαπέραστες ούτε σταθερές με απόλυτο τρόπο. Μια μελέτη περίπτωσης έχει επίσης χαρακτηριστικά από διάφορες κατηγορίες (για παράδειγμα, να είναι συλλογική και οργανική) (Crowe et al., 2011). Εν τούτοις, είναι δυνατόν να μελετηθούν τρεις βασικές κατηγορίες περιπτώσιολογικών μελετών, στις οποίες αναφέρεται ο Yin (2009): α) μελέτες που στοχεύουν στην ανάπτυξη ή δοκιμή θεωρίας αναζητώντας κυρίως αιτιώδεις δεσμούς.

β) η έρευνα που αναφέρει μια ιστορία ή παρουσιάζει ένα συγκεκριμένο σχέδιο, ενώ προσφέρει αφηγηματικές λεπτομέρειες αναφέρεται μερικές φορές ως επεξηγηματική μελέτη περίπτωσης (επεξηγηματική μελέτη περίπτωσης). Πρόκειται για μια περιγραφική μελέτη, μια διερευνητική μελέτη περίπτωσης και

γ) μια διερευνητική μελέτη περίπτωσης που χρησιμεύει ως δοκιμαστική διαδρομή για περισσότερη έρευνα. Για παράδειγμα, μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη υποθέσεων ή ερευνητικών ερωτήσεων. Η μελέτη περίπτωσης μπορεί να προσφέρει τις προαναφερθείσες εξηγήσεις, τις περιγραφές και την ευκαιρία να αναλύσουν την υπόθεση στο πλαίσιο του τρόπου με τον οποίο υπάρχει και λειτουργεί σε καθημερινή

βάση. Ο Basse (1999: 12), ο οποίος συμφωνεί με το Yin σε μεγάλο μέρος, προσθέτει την αξιολογητική μελέτη περίπτωσης στην τυπολογία της αξιολόγησης της έρευνας, η οποία είναι η αξιολόγηση της έρευνας που προσπαθεί ειδικά να διατυπώσει αξιολογητική κρίση. Τέσσερα είδη Εθνογραφικών Μελετών Περίπτωσης, Αξιολογητικών και Συγκριτικών Μελετών αναφέρονται από τον Stenhouse (αναφέρεται στο Basse, 1999: 27). Μελέτη περίπτωσης στην έρευνα εκπαίδευσης και δράσης.

Στην παρούσα εργασία, η έρευνα εστιάζει σε μια συγκεκριμένη εκπαιδευτική επιχείρηση, με έδρα την Ημαθία, ενώ σκοπός είναι η ευθυγράμμιση της επιχείρησης με την αειφόρο ανάπτυξη. Πρόκειται για μια εγγενή και επεξηγηματική μελέτη περίπτωσης, που αποσκοπεί στην εφαρμογή των όσων αναφέρονται σε θεωρητικό πλαίσιο στην πράξη.

Αφορμή της Έρευνας

Αφορμή της έρευνας αποτέλεσε η ατομική επιχείρηση της γράφουσας και η πρόθεση αυτής να μετατραπεί σε μια αειφόρος επιχείρηση. Από την μελέτη της βιβλιογραφίας και την εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας του επιχειρηματία που πραγματοποιήθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο προκύπτει ότι ο επιχειρηματίας είναι ένας άνθρωπος ο οποίος έχει την πρόθεση να αναλάβει κινδύνους προκειμένου να υλοποιήσει τις ιδέες του. Προκειμένου να φτάσει στους στόχους του, οφείλει να οργανώσει με άρτιο τρόπο τους συντελεστές παραγωγής, των οποίων φέρει την ευθύνη του συντονισμού προκειμένου να επιτευχθεί το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα. Επίσης, ο επιχειρηματίας οφείλει να αναβαθμίζει την επιχείρησή του χρησιμοποιώντας ολοένα και περισσότερες καινοτόμες ιδέες, ενώ σε κάθε περίπτωση πρέπει να είναι σε εγρήγορση προκειμένου να αντιλαμβάνεται τις ευκαιρίες ανάπτυξης που παρουσιάζονται (Πέκκα- Οικονόμου & Χατζηδημητρίου, 2015). Σε κάθε περίπτωση, όπως έχει αναφερθεί στις ενότητες που προηγήθηκαν, ο επιχειρηματίας αποβλέπει στο προσωπικό κέρδος έχοντας ως γνώμονα το κοινωνικό όφελος και την ανάπτυξη που η επιχειρηματική του δραστηριότητα είναι δυνατόν να αποφέρει συνολικά (Wales, 2016).

Από την μελέτη της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι η διατήρηση οποιασδήποτε επιχειρηματικής δραστηριότητας απαιτεί την διαρκή εξέλιξη και την διαρκή

αναζήτηση ευκαιριών για επέκταση και καινοτόμα δράση. Στα παραπάνω προστίθενται τα χαρακτηριστικά που υποκινούν έναν άνθρωπο να ασχοληθεί με τον επιχειρηματικό κλάδο. Τα χαρακτηριστικά αυτά όπως προκύπτει από την μελέτη της βιβλιογραφίας συνοψίζονται: α) πρόκειται για ανθρώπους οι οποίοι είναι συναισθηματικά δυνατοί. Η συναισθηματική δύναμη των ανθρώπων που τείνουν να ασχοληθούν με τον χώρο των επιχειρήσεων αφορά τον ρεαλισμό με τον οποίο αντιμετωπίζουν τον κόσμο και τις καταστάσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν, ενώ ως άνθρωποι αναλαμβάνουν το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογεί χωρίς να βρίσκουν δικαιολογίες και να υπεκφεύγουν των ευθυνών τους. Επίσης, ως άνθρωποι χαρακτηρίζονται από ευελιξία, καθώς δεν έχουν διαμορφωμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις ενώ είναι πρόθυμοι να διαχειριστούν αλλαγές και σκέπτονται εναλλακτικά. Μέρος της καθημερινότητας ενός επιχειρηματία αποτελεί η παραδοχή του άγνωστου μέλλοντος ως εκ τούτου θεωρούν βέβαιο ότι στο μέλλον θα κληθούν να αντιμετωπίσουν προβλήματα τα οποία δεν έχουν προβλέψει (Amin, 2015). Επιπλέον, πρόκειται για ανθρώπους που χαρακτηρίζονται από πειθαρχία. Πρόκειται για ανθρώπους που είναι προσηλωμένοι και αφοσιωμένοι στον στόχο τους. Είναι πιθανόν αυτή η δέσμευση να προκύπτει από το εσωτερικό κίνητρο των εν λόγω ανθρώπων να πετύχουν. Για το λόγο αυτό πέραν της πειθαρχίας που παρουσιάζουν ως άνθρωποι είναι και άνθρωποι οι οποίοι επιδιώκουν την διαρκή εκπαίδευση. Η εκπαίδευση είναι άμεσα συνυφασμένη με την διαρκή εξέλιξη και την πρόοδο, ενώ καθώς παρουσιάζονται νέες ιδέες και πεδία τα οποία δεν είναι χαρτογραφημένα, είναι πρόθυμος να εκπαιδευτεί προκειμένου να γνωρίζει κατά το μέγιστο δυνατόν το αντικείμενο με το οποίο επιθυμεί να ασχοληθεί. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, οι επιχειρηματίες σκέπτονται με στρατηγικό τρόπο, εκπονούν ένα σχέδιο μέσω του οποίου επιδιώκουν να φτάσουν τον στόχο τους. Η στρατηγική σκέψη που αναπτύσσουν στηρίζεται στην κατά το δυνατόν σφαιρική ενημέρωση, την γνώση του αντικείμενου, ενώ χρησιμοποιούν την λογική προκειμένου να εκπονήσουν το στρατηγικό σχέδιο που αναφέρεται παραπάνω (Sanchez&Sanchez, 2017). Τέλος, πρόκειται για ανθρώπους που έχουν όραμα και πάθος για το αντικείμενο εργασίας τους, σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται για ανθρώπους των οποίων μοναδικό κίνητρο είναι τα χρήματα. Στην κορυφή της πυραμίδας των αξιών τους είναι η απόλαυση της εργασίας τους, η διαρκής εγρήγορση για ανάδειξη και ανάπτυξη. Για το λόγο αυτό και μέσα από τις διαδικασίες που αναφέρονται παραπάνω

χαρακτηρίζονται από δημιουργικότητα ενώ το απαιτητό είναι η δημιουργία ευκαιριών ακόμα και εκεί που φαίνεται να μην υπάρχουν (Covin&Miller, 2014).

Τα παραπάνω αποτελούν βασικά θεωρητικά σημεία της επιχειρηματικότητας, οπότε και αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης κατά την διάρκεια των σπουδών της γράφουσας στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Ως εκ τούτου αποτέλεσαν το έναυσμα για την σκέψη εξέλιξης της υπάρχουσας ατομικής επιχείρησης, κέντρο δημιουργικής απασχόλησης και η αναζήτηση τρόπων και μέσων προκειμένου η εν λόγω επιχείρηση να μην παραμένει στάσιμη αλλά να εξελιχθεί συνάδοντας με τις εξελίξεις και τις επιταγές του διεθνούς επιχειρηματικού γίγνεσθαι. Ταυτόχρονα, η πληθωρική προσωπικότητα και το διαρκές ανήσυχο πνεύμα, το οποίο οδηγεί στην αναζήτηση νέων εμπειριών αποτέλεσε την αφορμή και την εκκίνηση για τον τρόπο με τον οποίο η εν λόγω επιχείρηση θα μπορούσε να εξελιχθεί.

Η παροχή ποιοτικής ιδιωτικής εκπαίδευσης, όπως αναδεικνύεται και από την βιβλιογραφική μελέτη που προηγήθηκε, αποτελεί ούτως ή άλλως μια πρόκληση. Η εκπαίδευση πρέπει και οφείλει να απευθύνεται στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ενώ οφείλει να χαρακτηρίζεται από αντικειμενικότητα και να αποβλέπει στην πνευματική ανάπτυξη του ατόμου. Μέσω της εκπαίδευσης ο άνθρωπος αποκτά τα απαραίτητα πνευματικά εφόδια, με τα οποία θα μπορέσει να αντιμετωπίσει την κοινωνία, να εξασφαλίσει την επιβίωσή του αλλά και να αλληλεπιδρά με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο διατηρώντας ένα υψηλό επίπεδο και προβάλλοντας αξίες που αφορούν τον σεβασμό στην ανθρώπινη ύπαρξη και στην ελευθερία του ανθρώπου(Boldureanu & Bedrule-Grigoruta,2020). Οι αμφιβολίες που υπεισέρχονται στην εκπαιδευτική δραστηριότητα που αναπτύσσεται στα πλαίσια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας αφορά τις κατευθύνσεις που η εκπαίδευση δύνανται να λάβει ανάλογα με τα συμφέροντα του εκάστοτε επιχειρηματία. Ως εκ τούτου, η εκπαίδευση χάνει τον αξιοκρατικό χαρακτήρα της ενώ «ξεθωριάζει» και η ιδέα των ίσων ευκαιριών, που αποτελεί μια εκ των βασικών αξιών της εκπαίδευσης. Τα παραπάνω αποτέλεσαν ένα επιπλέον κίνητρο περαιτέρω ανάπτυξης και εξέλιξης μιας ιδιωτικής εκπαιδευτικής δομής, ενώ το κίνητρο παραμένει η παροχή εκπαίδευσης προσανατολισμένης στις αρχές που προάγουν πανανθρώπινα ιδεώδη και βοηθά τα παιδιά που εισέρχονται στον συγκεκριμένο χώρο να εκμεταλλευτούν κατά το μέγιστο δυνατό τις παρεχόμενες ευκαιρίες.

Σκοποί και Στόχοι της έρευνας

Η αειφόρος ανάπτυξη κρίνεται απαραίτητο να εδραιωθεί και στην Ελλάδα. Η αειφόρος ανάπτυξη θίγει πλήθος τομέων όπως την οικονομία, την κοινωνία και την παιδεία. Η αειφορία σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη που συνδέεται και υλοποιείται εφόσον ληφθεί υπόψη η βιωσιμότητα και η προστασία του περιβάλλοντος. Η ανάπτυξη που πραγματοποιείται στηριζόμενη στην αειφορία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος ενώ δεν υποθάλλει το μέλλον των επόμενων γενεών καθώς εξασφαλίζει την βιωσιμότητα χωρίς να καταστρέφεται το περιβάλλον και οι φυσικοί πόροι.

Βασικοί στόχοι της αειφορίας είναι η μέγιστη παραγωγή υλικών αγαθών, χωρίς να βλάπτεται η αλυσίδα της φυσικής παραγωγής. Προκειμένου η ανάπτυξη να χαρακτηρίζεται από αειφορία πρέπει η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων να πραγματοποιείται με ρυθμό μικρότερο από τον ρυθμό με τον οποίον ανανεώνονται. Προς αυτήν την κατεύθυνση προωθούνται οι ενεργειακά καθαρές μορφές μετακίνησης, ο χαρακτηρισμός των καταναλωτικών αγαθών αναλόγως του οικολογικού αποτυπώματός τους. Η αειφόρος ανάπτυξη συνάδει με οικονομικά οφέλη, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία.

Η αειφόρος ανάπτυξη, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, στους σκοπούς της εργασίας περιλαμβάνεται η μετατροπή του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης, στο οποίο ιδιοκτήτρια είναι η γράφουσα, σε μια αειφόρο επιχείρηση, που συνεπάγεται οικονομικό και επιχειρηματικό όφελος από την μια πλευρά και προστασία του περιβάλλοντος, μειώνοντας με κάθε τρόπο το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της επιχείρησης. Ως εκ τούτου, το ζήτημα μελετήθηκε βιβλιογραφικά, με αρχή την θεωρητική μελέτη για την επιχειρηματικότητα και τις επιδιώξεις κάθε επιχειρηματία που λειτουργεί με γνώμονα η επιχείρησή του να χαρακτηρίζεται επιτυχημένη και κερδοφόρα, επενδύοντας χρήματα σε νέες, καινοτόμες ιδέες σε έναν αέναο κύκλο, στη συνέχεια μελετήθηκε η εκπαίδευση, οι σκοποί αυτής και οι στόχοι της, καθώς και ο τρόπος που δύνανται να συνδεθεί με την ιδιωτική πρωτοβουλία διατηρώντας τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της και προάγοντας τις δεξιότητες που οι εκπαιδευόμενοι οφείλουν να αποκτήσουν προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τον μέλλον τους και τέλος, πραγματοποιήθηκε η θεωρητική θεμελίωση της αειφόρου

ανάπτυξης, εκπονήθηκε ένα marketing plan, με σκοπό το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης να μετατραπεί σε μια αειφόρο ιδιωτική επιχείρηση, υπό την προϋπόθεση διατήρησης των ποιοτικών του χαρακτηριστικών και υπό της προϋπόθεση παροχής υπηρεσιών υψηλού επιπέδου.

Σε όλα τα παραπάνω προστέθηκε η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης. Πρόκειται για έννοια η οποία συνάδει με την ανάπτυξη που σέβεται το περιβάλλον και χρησιμοποιεί ανακυκλώσιμες πηγές ενέργειας. Το ζήτημα της ενέργειας, περισσότερο από ποτέ αποτελεί μείζον ζήτημα. Ο άνθρωπος με την δράση του έχει αλλοιώσει το φυσικό περιβάλλον, προκαλώντας την ραγδαία κλιματική αλλαγή τις συνέπειες της οποίας βιώνουν οι πληθυσμοί σε όλον τον πλανήτη. Δεύτερον, οι φυσικοί πόροι εξαντλούνται. Οι διαρκώς αυξανόμενες καταναλωτικές ανάγκες του ανθρώπου οδηγούν σε μια διαρκή αύξηση της ζήτησης σε υδρογονάνθρακες, οι οποίοι συνιστούν μη ανανεώσιμη πηγή ενέργειας. Επιπλέον, η διάθεση υδρογονανθράκων υπόκειται στην διάθεση της εκάστοτε χώρας που τους κατέχει και είναι υπεύθυνοι για αυτούς, όπως συμβαίνει και επί του παρόντος. Η εξάρτηση από τους υδρογονάνθρακες πέραν του τεράστιου οικονομικού κόστους που συνεπάγεται για τα κράτη, συνεπάγεται και τεράστια οικολογική καταστροφή. Η αειφορία σχετίζεται με την εύρεση λύσεων όχι μόνο όσον αφορά την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα αλλά την εκμετάλλευση του συνόλου του φυσικού περιβάλλοντος κατά τέτοιο τρόπο ώστε αυτό να μην βλάπτεται ενώ βασική επιδίωξη αποτελεί οτιδήποτε χρησιμοποιείται να μπορεί να ανακυκλωθεί. Η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί την μοναδική λύση ανάπτυξης και σεβασμού στο περιβάλλον, προκειμένου να διασφαλιστεί και η επιβίωση του ανθρώπινου γένους (Mueller & Toutain, 2015).

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης σε παγκόσμια και εθνική κλίμακα, προσδίδεται μια ευκαιρία καινοτομίας και επαναπροσδιορισμού, που ενισχύει την επιχειρηματικότητα, προστατεύοντας το περιβάλλον και το κλίμα. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι διεθνείς εξελίξεις υποδεικνύουν ότι η συνετή επιχειρηματική δράση συνδέεται άρρηκτα με την περιβαλλοντική υπευθυνότητα, ακόμα και για τις μικρότερες επιχειρήσεις. Οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις δε μπορούν παρά να ακολουθήσουν τις διεθνείς εξελίξεις, για να παραμείνουν ανταγωνιστικές, σύγχρονες και βιώσιμες, όντας εναρμονισμένες με τις προκλήσεις των καιρών (Grougiou, Dedoulis, & Leventis, 2016).

Τα παραπάνω αποτελέσαν συντέλεσαν στην επιθυμία μετατροπής του κέντρου δημιουργικής απασχόλησης σε έναν χώρο παρεχόμενης ποιοτικής εκπαίδευσης που δεν επιβαρύνει το περιβάλλον.

Μεθοδολογία της Έρευνας – Ερευνητικά Εργαλεία

Μεθοδολογία της έρευνας αποτέλεσε η μελέτη περίπτωσης, το θεωρητικό πλαίσιο της οποίας αναφέρεται στην πρώτη ενότητα του παρόντος κεφαλαίου. Η μελέτη αφορούσε τους τρόπους με τους οποίους μια ιδιωτική επιχείρηση εκπαιδευτικής φύσεως, Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης, σε μια επαρχιακή περιοχή του Νομού Ημαθίας, μπορεί να μετατραπεί σε μια αειφόρος επιχείρηση, διασφαλίζοντας βιώσιμη ανάπτυξη και προστατεύοντας το περιβάλλον.

Περιορισμοί της Έρευνας

Η έρευνα περιορίστηκε στην μελέτη περίπτωσης της ατομικής επιχείρησης της γράφουσας και δεν συμπεριέλαβε άλλες επιχειρήσεις παρόμοιου αντικειμένου και ενδιαφέροντος.

Κεφάλαιο 7: Στρατηγική ανάλυση για ένταξη προγράμματος της αειφόρου ανάπτυξης σε ήδη υπάρχον ΚΔΑΠ

Executive summary

Το 2018, το ΚΔΑΠ «EuroPedia 5-12 Δημιουργική Απασχόληση και Μελέτη» έγινε μέλος του εκπαιδευτικού οργανισμού RAM Computer και πραγματοποιήθηκε και η επίσημη έναρξη του οργανισμού (η ομάδα RAM Computer δραστηριοποιείται αποτελεσματικά στον χώρο της εκπαίδευσης με αντικείμενο την Πληροφορική τα τελευταία 30 χρόνια αφού ιδρύθηκε το 1989 στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας και από τότε λειτουργεί εκεί).

Με τη χρήση ενός επιχειρηματικού μοντέλου franchising, ο οργανισμός EuroPedia πέτυχε από το 1992 να ιδρύσει 37 κέντρα πληροφορικής RAM Computer – ΕΛΚΕΔΙΜ σε όλη την Ελλάδα.

Ο καινοτόμος οργανισμός ΚΔΑΠ γνωστός και ως «EuroPedia 5-12, Δημιουργική Απασχόληση & Μελέτη» στοχεύει να ενθαρρύνει την παραγωγική χρήση του χρόνου ενθαρρύνοντας την ευφάνταστη και συγκεντρωμένη απασχόληση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών μέσα από μια ποικιλία προγραμματισμένων δραστηριοτήτων, επιπλέον της μελέτης των σχολικών μαθημάτων που καλύπτονται για την επόμενη σχολική ημέρα. Ως εκ τούτου, είναι ευκολότερο για τους γονείς που εργάζονται να εμπιστεύονται τη φροντίδα των παιδιών τους στο ΚΔΑΠ (που έχουν τη δυνατότητα παροχής των υπηρεσιών του ΚΔΑΠ χωρίς οικονομικές επιβαρύνσεις).

Όραμα & Αποστολή της Επιχείρησης

Το όραμα και η αποστολή της επιχείρησης έγκεινται στην προσφορά υψηλής ποιότητας, ευφάνταστων δραστηριοτήτων για τα παιδιά ενώ σημαντική είναι η συμβολή του στην παρεχόμενη βοήθεια στους εργαζόμενους γονείς τους.

Αγορά στόχος

Η αγορά στόχος της παρούσας επιχείρησης είναι γονείς οποιασδήποτε ηλικίας που έχουν παιδιά στην ηλικία των 5 έως 12 ετών που επιθυμούν τα παιδιά τους να περνούν με όμορφο και δημιουργικό τρόπο το χρόνο τους ενόσω οι ίδιοι εργάζονται ή αναζητούν εργασία.

Ανταγωνιστές

Στην ευρύτερη περιοχή λειτουργούν και άλλες παρόμοιες επιχειρήσεις που παρέχουν ποικίλες δραστηριότητες και λειτουργούν σε παρόμοιο πλαίσιο όπως το συγκεκριμένο ΚΔΑΠ. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι εγγύς στην περιοχή υπάρχουν και ιδιωτικά σχολεία που κάλλιστα μπορούν να παρέχουν διάφορες δραστηριότητες και να επηρεάζουν τη ζήτηση.

Ειδικότερα:

- 1) Ιδιωτικά Εκπαιδευτήρια Σαφαρίκας – Μπαρμπαρούσης
- 2) ΚΔΑΠ Πλανήτης Γνώσης
- 3) ΚΔΑΠ Χαμόγελα

PESTANALYSIS

Πολιτικό περιβάλλον:

Τα τελευταία χρόνια η χώρα έχει περάσει σε ένα στάδιο όπου το πολιτικό κλίμα ήταν απρόβλεπτο. Σημαντική συμβολή στην κατάσταση είχε η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση. Η εύθραυστη πολιτική ισορροπία, η οποία χαρακτηρίζεται από συνεχείς εκλογικές μάχες, κυβερνητικές αλλαγές και νέα μνημόνια, είναι κρίσιμος παράγοντας. Μόνο οι δράσεις που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον κρατικό προϋπολογισμό στο πλαίσιο της δράσης «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής» που υλοποιούν φορείς Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης αντικατοπτρίζουν τις πρακτικές πολιτικές παρεμβάσεις που επηρεάζουν τις επιχειρήσεις του κλάδου. Κατόπιν η κρίση του κορωνοϊού επέβαλε νέα τάξη πραγμάτων που είχε τεράστια επιρροή στο πολιτικό περιβάλλον σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο (Bush, 2019).

Οικονομικό περιβάλλον:

Η συνεχιζόμενη επιδείνωση του οικονομικού κλίματος είναι και συνέπεια και συμβάλλει στην επισφαλή πολιτική θέση που υπάρχει σήμερα στη χώρα που όπως προαναφέρθηκε είναι απόρροια των συνεπειών της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης αλλά και της πανδημίας του κορωνοϊού. Ως συνέπεια της συνεχούς συρρίκνωσης του ΑΕΠ, της ύφεσης, της αύξησης της ανεργίας και της αύξησης των φόρων, υπήρξε ελάττωση στο διαθέσιμο εισόδημα των οικογενειών και της ιδιωτικής

κατανάλωσης, η οποία με τη σειρά της επηρέασε τη ζήτηση για υπηρεσίες που σχετίζονται με τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης. Ταυτόχρονα, οι περιορισμοί που τίθενται στην τραπεζική χρηματοδότηση έχουν παρεμποδιστική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα, την επιχειρηματικότητα των νέων και τη δημιουργικότητα (Bush, 2019).

Κοινωνικό περιβάλλον:

Ως κοινωνικό περιβάλλον λογίζονται οι κυρίαρχες μεταβλητές που σχετίζονται με την κοινωνία και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της και που έχουν επίδραση στις επιχειρήσεις. Το κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον καθορίζεται από παράγοντες όπως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας και η ανάπτυξη αυτών των χαρακτηριστικών, ο τρόπος ζωής των μελών της κοινωνίας και η ανάπτυξη αυτών των τρόπων ζωής, η δομή της ανεργίας, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζει τη δομή και τους ηθικούς κανόνες της κοινωνίας, καθώς και τη συμπεριφορά όσον αφορά τα αγαθά (Bush, 2019).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω:

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που προέκυψαν από την απογραφή του 2011 της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) ο πληθυσμός του Καλλικρατικού Δήμου Αλεξάνδρειας παρουσίασε συνολική μείωση 2,8 τοις εκατό. Συγκεκριμένα, μειώθηκε από 42.777 μόνιμους κατοίκους το 2001, σε 41.570 στην απογραφή του 2011 ενώ αναμένεται να ειδωθεί αν έχει μειωθεί ή αυξηθεί κατόπιν της νεότερης απογραφής που έλαβε χώρα το 2022. Ωστόσο, η περιοχή της Αλεξάνδρειας είναι η μόνη Δημοτική Ενότητα που παρουσίασε αύξηση του πληθυσμού από 19.924 κατοίκους το 2001 σε 20.417 (ποσοστό + 2,5%) (Mycovenant.eumayors.eu, x.x).

Ο Νομός Ημαθίας και πιο συγκεκριμένα η περιοχή του Δήμου Αλεξάνδρειας αποτελεί το επίκεντρο της αγροτικής παραγωγής έχοντας συνεισφέρει το 3,7% της συνολικής αγροτικής παραγωγής της χώρας το 2006 (αύξηση 0,2% από το 2000) και είχε καταταχθεί με τα μέχρι τότε στοιχεία στην όγδοη θέση μεταξύ όλων των Νομών. Σύμφωνα με τα στοιχεία η συντριπτική πλειονότητα των γηγενών της Ημαθίας απασχολείται σε τομείς όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία και η δασοκομία (Mycovenant.eumayors.eu, x.x).

Αξιοσημείωτα είναι και τα ποσοστά ανεργία στο συγκεκριμένο δήμο. Την 31η Οκτωβρίου 2011, στο δήμο υπήρχαν 3.167 άτομα που είχαν εγγραφεί ως άνεργοι στον ΟΑΕΔ. Αυτό αντιπροσωπεύει περίπου το 18% του συνολικού πληθυσμού. Όπως συμβαίνει σε εθνική κλίμακα, τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα υψηλά στις ηλικιακές ομάδες που κυμαίνονται από 26 - 35 και 36 - 45. Την ίδια χρονική περίοδο, υπήρχαν 2.596 άτομα στο δήμο που λάμβαναν κρατική βοήθεια επειδή ήταν άνεργοι. Το εργατικό δυναμικό της περιοχής αντιμετωπίζει πρόσθετες δυσκολίες λόγω του εποχιακού χαρακτήρα της απασχόλησης, οι οποίες δεν μπορούν να αγνοηθούν ακόμη (Mycovenant.eumayors.eu, x.x).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι εταιρείες επηρεάζονται από το κοινωνικό περιβάλλον όχι μόνο ως προς τη συμπεριφορά των πελατών τους, αλλά και ως προς τη στελέχωση και τη δομή των οργανισμών, γεγονός που επηρεάζει την ικανότητα ανάπτυξης και ανταπόκρισης στον ανταγωνισμό (Mycovenant.eumayors.eu, x.x).

Τεχνολογικό περιβάλλον:

Είτε έχει να κάνει με τη δουλειά και την επαφή με τον έξω κόσμο, είτε με τον ελεύθερο χρόνο, η σε ταχείς ρυθμούς εξέλιξη της τεχνολογίας σχετίζεται τόσο με την προσωπική εμπειρία όσο και τις πολυάριθμες ευκαιρίες που έχουν αυτή τη στιγμή οι επαγγελματίες του χώρου. Η άτυπη μάθηση περιλαμβάνει δραστηριότητες της καθημερινής ζωής, οι οποίες επηρεάζονται όλο και περισσότερο από την επαφή με την τεχνολογία. Οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) που περιλαμβάνονται ολοένα και περισσότερο στα τυπικά προγράμματα σπουδών του δημοτικού σχολείου, καθώς και οι πιθανότητες που μπορεί τώρα να δώσει το λογισμικό προσομοίωσης που σχετίζεται με τη μελέτη για τον φυσικό κόσμο. Η εκπαίδευση στη σοφή και εποικοδομητική χρήση του διαδικτύου μπορεί να προωθήσει την πρόσβαση σε περιοχές, ιδέες και ανθρώπους που προηγουμένως ήταν απρόσιτες. Αξίζει να τονιστεί ότι πλέον η πρόσβαση στην τεχνολογία είναι πιο προσιτή και σε όλα τα άτομα που βιώνουν κάθε είδους αναπηρία (Bush, 2019).

Εσωτερικό περιβάλλον – ανάλυση SWOT

Παρακάτω παρατίθεται ανάλυση τόσο του εσωτερικού όσο και εξωτερικού περιβάλλοντος που επηρεάζουν την επιχείρηση. Αναφορικά με το εσωτερικό

περιβάλλον θα παρατεθούν στοιχεία που αφορούν τις δυνάμεις και αδυναμίες της επιχείρησης σε αντιδιαστολή με το εξωτερικό περιβάλλον που αφορά τις ευκαιρίες και απειλές. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, παρακάτω παρατίθεται η ανάλυση SWOT για το Europedia ΚΔΑΠ.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ

- ✓ Καταρτισμένο εκπαιδευτικό προσωπικό (η επιχείρηση απασχολεί 2 δασκάλες, 1 γυμνάστρια, 1 φιλόλογο, 2 νηπιαγωγούς, 1 καθηγητή ρομποτικής)
- ✓ Διαρκείς προσπάθειες καινοτομίας (το ΚΔΑΠ καταβάλλει προσπάθειες να ακολουθήσει όσα επιτάσσει η αειφόρος ανάπτυξη)
- ✓ Παροχή ανταγωνιστικού πακέτου συμμετοχής με δυνατότητα αξιοποίησης από τους γονείς προγραμμάτων όπως αυτό της Εξισορρόπησης Εργασίας και Οικογένειας και ΕΣΠΑ.
- ✓ Προσφορές και τιμολογιακή πολιτική ανάλογα με το εισόδημα, τον παράγοντα ανεργία και τον αριθμό των παιδιών.
- ✓ Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται και δεύτερο ΚΔΑΠ του ίδιου ομίλου που συμβάλλει στην αύξηση της προσφοράς.
- ✓ Ενδεικτικές Δράσεις για την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης:
 - ❖ Συλλογή και αποθήκευση «άχρηστων» υλικών όπως (χάρτινοι κύλινδροι, κουτιά, μπουκάλια, βαμβάκι)
 - ❖ Χρήση φυσικών υλικών όπως κοχύλια, βότσαλα, όσπρια
 - ❖ Συμμετοχή στη δράση για την ανακύκλωση πλαστικών καπακιών για την αγορά ενός αναπηρικού καροτσιού.
 - ❖ Δράση ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών αποβλήτων στο χώρο του ΚΔΑΠ.
 - ❖ Δράση δημιουργίας ενός ΡΟΜΠΟΤ με οικολογική συνείδηση.

Αδυναμίες:

1. Η πανδημία είχε δυσμενείς επιπτώσεις για τη λειτουργία της επιχείρησης.
2. Η μείωση του πληθυσμού συμβάλλει στη μείωση της ζήτησης.
3. Η αύξηση της ανεργίας επηρεάζει τη ζήτηση.
4. Η υψηλή φορολογία του κράτους δυσκολεύει τη λειτουργία των επιχειρήσεων.
5. Έντονος ανταγωνισμός από παρόμοιες επιχειρήσεις στην περιοχή
6. Έντονος ανταγωνισμός από τα ιδιωτικά σχολεία της περιοχής που παρέχουν δραστηριότητες παρόμοιες με του ΚΔΑΠ

Ευκαιρίες:

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η τεχνολογία των πληροφοριών και των επικοινωνιών χρησιμοποιείται αποτελεσματικά και ότι οι υπηρεσίες γίνονται πάντα καλύτερες, ο οργανισμός πρέπει να μπορεί να παρακολουθεί τις διαρκείς εξελίξεις της τεχνολογίας και να προσαρμόζεται αντίστοιχα στους νέους ρυθμούς.

- Δυνατότητες για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων που είναι κατάλληλες για τη συμμετοχή των νέων.
- Αξιοποίηση των πόρων που παρέχει το ΕΣΠΑ.
- Αυξημένη ευαισθητοποίηση σε όλη την κοινωνία.
- Η παροχή χρηματοδότησης από τον ίδιο τον όμιλο συμβάλλει στην ενίσχυση των δραστηριοτήτων που παρέχονται και την επέκταση της επιχειρηματικότητας.
- Η κάθε επέκταση δραστηριότητας του ομίλου συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας.
- Ανταγωνιστικό πακέτο τιμών που δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής ανάλογα με το οικογενειακό εισόδημα, τον παράγοντα της ανεργίας και τον αριθμό των παιδιών που συμμετέχουν.
- Η ύπαρξη δεύτερης δομής ΚΔΑΠ στην περιοχή του Δήμου Αλεξάνδρειας συμβάλλει στην αύξηση της προσφοράς θέσεων και μεγαλύτερης εξυπηρέτησης για τους πελάτες (υπάρχοντες και δυνητικούς).

Απειλές:

- ❖ Σημαντική απειλή αποτελεί η μείωση του πληθυσμού της περιοχής
- ❖ Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό ανεργίας στην περιοχή 18%
- ❖ Δυσμενείς οικονομική κατάσταση λόγω της πανδημίας
- ❖ Υψηλό κόστος που αφορά τις νέες τεχνολογίες που αξιοποιούνται στα πλαίσια των δραστηριοτήτων
- ❖ Έντονος ανταγωνισμός από άλλα ΚΔΑΠ και ιδιωτικά σχολεία

Μείγμα Μάρκετινγκ

Προϊόν (Product)

Τα παιδιά ηλικίας 5-12 ετών που προσέρχονται στο ΚΔΑΠ μέσω ομαδικών και ατομικών δραστηριοτήτων περνούν με όμορφο και δημιουργικό τρόπο το χρόνο τους, οι νέοι ανακαλύπτουν και αναπτύσσουν τις ικανότητες τους και ενδιαφέροντα ενώ κοινωνικοποιούνται. Μέσω των δραστηριοτήτων τους διευρύνουν τα πνευματικά και γνωστικά τους όρια, χτίζουν την προσωπικότητά τους, την αυτοπεποίθηση και τις δεξιότητες κριτικής σκέψης τους.

Οι δραστηριότητες που πραγματοποιούνται αφορούν τη Ρομποτική, την Ψυχοκινητική αγωγή – Υγεία, τη Δημιουργική γραφή και την Τέχνη του λόγου. Επίσης, πραγματοποιούνται δράσεις που αφορούν παιχνίδια τεχνολογίας (H/Y) και ασφαλή χρήση του διαδικτύου, Κυκλοφοριακή αγωγή, Μουσικοκινητική αγωγή, Εργαστήρι δημοσιογραφίας, Παιχνίδι και ξένες γλώσσες, Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Μουσειακή αγωγή – Πολιτισμός, Φιλαναγνωσία – ελληνική και ξένη παιδική λογοτεχνία, Θεατρικό παιχνίδι – Θεατρική αγωγή, Επιτραπέζια εκπαιδευτικά παιχνίδια, Παιδικός κινηματογράφος – Ανάλυση και προβολή ταινίας, Εικαστικά, Εργαστήρι ζωγραφικής αλλά πλέον εντάσσονται και δραστηριότητες που αφορούν την αειφόρο ανάπτυξη όπως δράσεις για την ανακύκλωση, την προστασία του περιβάλλοντος, εκδηλώσεις για το σχολικό εκφοβισμό κλπ.

Οι δραστηριότητες ανά δομή χωρίζονται σε δύο χρονικές περιόδους μέσα στη μέρα ανάλογα με το τι προϋποθέτει η άδεια λειτουργίας του ΚΔΑΠ. Έτσι η πρώτη χρονική περίοδος προσδιορίζεται από τις 13:30 έως τις 17:30 και η δεύτερη από τις 17:30 έως τις 21:30. Ωστόσο, κατά η θερινή περίοδο όπου τα σχολεία είναι κλειστά οι χρονικές περίοδοι λειτουργίας πραγματοποιούνται σε πρωινές ώρες και ειδικότερα από τις 08:00 - 12:00 και από τις 12:00 έως τις 16:00. Είναι αξιοσημείωτο δε πως τα παιδιά μπορούν να παραμείνουν αν το επιθυμούν και στις δύο χρονικές περιόδους

Ενδεικτικά για τη σχολικό χρονιά το πρόγραμμα που προτείνεται έχει τη μορφή που διαφαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

						
ΒΑΡΔΙΕΣ	ΩΡΕΣ	ΔΕΥΤΕΡΑ	ΤΡΙΤΗ	ΤΕΤΑΡΤΗ	ΠΕΜΠΤΗ	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
1 ^η : 13:30 - 17:30 ΝΗΠΙΑ & Α'-Β' Δημοτικού	13:30 - 14:30	Ιστορία Θεάτρου	Παιχνίδια με αριθμούς	Ειωαστιδιά	Μουσική & Κίνηση	Παίζω με τις λέξεις
	14:30 - 15:30	Ιστορία Θεάτρου	Παιχνίδια με αριθμούς	Ειωαστιδιά	Μουσική & Κίνηση	Παίζω με τις λέξεις
	15:30 - 16:30	Κουκλοθέατρο	Νέες Τεχνολογίες	Κατασκευές-Χεροτεχνίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	16:30 - 17:30	Κουκλοθέατρο	Νέες Τεχνολογίες	Κατασκευές-Χεροτεχνίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
2 ^η : 17:30 - 21:30 ΝΗΠΙΑ & Α'-Β' Δημοτικού	17:30 - 18:30	Κουκλοθέατρο	Νέες Τεχνολογίες	Κατασκευές-Χεροτεχνίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	18:30 - 19:30	Κουκλοθέατρο	Νέες Τεχνολογίες	Κατασκευές-Χεροτεχνίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	19:30 - 20:30	Ιστορία Θεάτρου	Παιχνίδια με αριθμούς	Ειωαστιδιά	Μουσική & Κίνηση	Παίζω με τις λέξεις
	20:30 - 21:30	Ιστορία Θεάτρου	Παιχνίδια με αριθμούς	Ειωαστιδιά	Μουσική & Κίνηση	Παίζω με τις λέξεις
1 ^η : 13:30 - 17:30 Γ' - Δ' Δημοτικού	13:30 - 14:30	Παιχνίδια με αριθμούς	Παίζω με τις λέξεις	Παίζω με τα σχήματα	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία
	14:30 - 15:30	Παιχνίδια με αριθμούς	Παίζω με τις λέξεις	Παίζω με τα σχήματα	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία
	15:30 - 16:30	Νέες Τεχνολογίες	Ειωαστιδιά	Κατασκευές	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	16:30 - 17:30	Νέες Τεχνολογίες	Ειωαστιδιά	Κατασκευές	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
2 ^η : 17:30 - 21:30 Γ' - Δ' Δημοτικού	17:30 - 18:30	Νέες Τεχνολογίες	Ειωαστιδιά	Κατασκευές	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	18:30 - 19:30	Νέες Τεχνολογίες	Ειωαστιδιά	Κατασκευές	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	19:30 - 20:30	Παιχνίδια με αριθμούς	Παίζω με τις λέξεις	Παίζω με τα σχήματα	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία
	20:30 - 21:30	Παιχνίδια με αριθμούς	Παίζω με τις λέξεις	Παίζω με τα σχήματα	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία
1 ^η : 13:30 - 17:30 Ε' - ΣΤ' Δημοτικού	13:30 - 14:30	Κατασκευές	Παίζω με τις λέξεις	Παιχνίδια με αριθμούς	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία
	14:30 - 15:30	Κατασκευές	Παίζω με τις λέξεις	Παιχνίδια με αριθμούς	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία
	15:30 - 16:30	Παίζω με τα σχήματα	Ειωαστιδιά	Νέες Τεχνολογίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	16:30 - 17:30	Παίζω με τα σχήματα	Ειωαστιδιά	Νέες Τεχνολογίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
2 ^η : 17:30 - 21:30 Ε' - ΣΤ' Δημοτικού	17:30 - 18:30	Παίζω με τα σχήματα	Ειωαστιδιά	Νέες Τεχνολογίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	18:30 - 19:30	Παίζω με τα σχήματα	Ειωαστιδιά	Νέες Τεχνολογίες	Άθληση	Μελέτη Περιβάλλοντος
	19:30 - 20:30	Κατασκευές	Παίζω με τις λέξεις	Παιχνίδια με αριθμούς	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία
	20:30 - 21:30	Κατασκευές	Παίζω με τις λέξεις	Παιχνίδια με αριθμούς	Δημιουργία Γραφή	Παιδίον Λογοτεχνία

Τιμή (Price)

Το συγκεκριμένο ΚΔΑΠ έχει υιοθετήσει την τιμολογιακή πολιτική που έχει προταθεί από το κράτος. Ειδικότερα, οι τιμές για τους γονείς παιδιών που εντάσσονται στο ΕΕΤΑΑ: Πρόγραμμα Εναρμόνισης Οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής έχουν

προσαρμοστεί σύμφωνα με τα όσα ορίζει ο νόμος της εκάστοτε σχολική χρονιά συμπεριλαμβανομένων και των αντίστοιχων εκπτώσεων στην περίπτωση που ακολουθούν το πρόγραμμα και άλλα παιδιά της οικογένειας. Είναι σημαντικό να τονιστεί πως οι πολύτεκνες οικογένειες χαίρουν ειδικών εκπτώσεων, ενώ όσοι γονείς επιτυγχάνουν να λάβουν επιδότηση από το ΕΣΠΑ έχουν δικαίωμα δωρεάν παροχής υπηρεσιών από το ΚΔΑΠ (taxydromos.gr, 2015).

Επιπλέον, οι τιμές προσαρμόζονται και με το κριτήριο του οικογενειακού εισοδήματος. Ειδικότερα, στην περίπτωση που το οικογενειακό εισόδημα δεν ξεπερνά το ποσό του αφορολόγητου το παιδί μπορεί να συμμετάσχει δωρεάν. Περαιτέρω, αν από τους γονείς ο ένας είναι άνεργος τότε υφίσταται 50% έκπτωση ενώ αν και οι δύο γονείς είναι άνεργη η παροχή των υπηρεσιών είναι δωρεάν (taxydromos.gr, 2015).

Κάθε παιδί που αποφασίζει να ακολουθήσει όλο το πρόγραμμα μπορεί να λαμβάνει επιδότηση μέσω ΕΕΤΑΑ και να πληρώνει τη διαφορά αν δεν ανήκε στο πρόγραμμα ΕΕΤΑΑ (taxydromos.gr, 2015).

Συνιστάται τα παιδιά που δεν είναι μέλη της ΕΕΤΑΑ να πληρώνουν ένα ποσό που ανέρχεται στο ποσό των 60€ για να συμμετάσχουν στα καλοκαιρινά προγράμματα που πραγματοποιούνται από τα μέσα Ιουνίου έως τα τέλη Ιουλίου. Αυτή η χρέωση καλύπτει τη συμμετοχή σε μία μόνο βάρδια και ισχύει μόνο αν υπάρχει διαθεσιμότητα. Στην περίπτωση που εκδηλώνεται ενδιαφέρον για την παρακολούθηση δύο χρονικών περιόδων η χρέωση προσαρμόζεται και κατ' επέκταση δίνεται προτεραιότητα στα άτομα που έχουν ζητήσει τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο (taxydromos.gr, 2015).

Αναφορικά με την καλοκαιρινή περίοδο και πάλι οι χρεώσεις ακολουθούν κριτήρια όπως το εισόδημα, το αν ο γονέας είναι άνεργος και ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών που ακολουθούν το πρόγραμμα. Η επιχείρηση παρέχει ως υπηρεσία και τη διενέργεια όλων των απαραίτητων διαδικασιών για να ολοκληρωθεί η διαδικασία αίτησης ΕΣΠΑ χωρίς επιπλέον κόστος (taxydromos.gr, 2015).

Τόπος (Place)

Σε ένα κτίριο 370 τμ. στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας επί της οδού Γρηγορίου Λαμπράκη και Αλέξανδρου Παπάγου στεγάζεται η επιχείρηση όπου έχει αίθουσες μελέτης, παιχνιδιών, γυμναστικής, τραπεζαρία, αίθουσα ρομποτικής και καλλιτεχνικό εργαστήριο για την επιτέλεση πληθώρας δραστηριοτήτων από τα παιδιά.

Προώθηση (Promotion)

Όλα τα στοιχεία που απαρτίζουν το μείγμα marketing αλληλεπιδρούν και ακολουθούνται από τη σωστή προώθηση στην αγορά στόχο.

Μέχρι στιγμή, η προώθηση του κέντρου έχει πραγματοποιηθεί με διαφήμιση αλλά και άρθρα ανακοινώσεων σε τοπικές εφημερίδες. Επίσης με αφίσες στην ευρύτερη περιοχή.

Καταβάλλοντας προσπάθεια να συνάδει η επιχείρηση με το ρεύμα της εποχής ακολουθεί τις επιβολές που επιτάσσονται από το ψηφιακό marketing.

Οι δράσεις του ψηφιακού marketing για την προώθηση της επιχείρησης πραγματοποιούνται από εξωτερικό συνεργάτη που είναι επαγγελματίας στο χώρο του ψηφιακού marketing και αφορούν τα παρακάτω.

Αρχικά, ο συνεργάτης δημιούργησε μία σύγχρονη ιστοσελίδα που παρουσιάζει τόσο το προφίλ του ΚΔΑΠ όσο και το εταιρικό προφίλ του ομίλου που ανήκει το συγκεκριμένο ΚΔΑΠ.

Περαιτέρω στην ιστοσελίδα υπάρχει ένα οπτικοακουστικό μήνυμα (βίντεο) διάρκειας δύο λεπτών που παρουσιάζει τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο χώρο. Κατ' επέκταση υπάρχει στήλη που δημοσιεύονται διάφορα άρθρα, το πρότυπο πρόγραμμα που ακολουθείται καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, η επικοινωνία και η πολιτική απορρήτου που ακολουθείται.

Ο συνεργάτης φροντίζει για τη συντήρηση της ιστοσελίδας και τον εμπλουτισμό της σε κάθε περίπτωση που είναι αναγκαίο ώστε να προσελκύεται διαρκώς το ενδιαφέρον τόσο σε υπάρχοντες όσο και καινούργιους πελάτες.

Επιπλέον, φροντίζει τη διαχείριση του προφίλ της επιχείρησης ώστε να προωθείτε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, το LinkedIn.

Καταχωρεί προωθητικές ενέργειες στο Google Ads και κάνει ενέργειες SEO (Search Engine Optimization) ώστε να μπορεί να είναι ορατή η ιστοσελίδα σε μεγάλο αριθμό πελατών αλλά και άλλες ενέργειες που αφορούν το ψηφιακό marketing.

Τέλος, η επιχείρηση λαμβάνει μέρος σε διάφορες εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της προώθησής της όπως στην περίπτωση της γιορτής της σοκολάτας που διενεργήθηκε στο Δήμο Αλεξάνδρειας.

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία, πραγματεύεται ζητήματα επίκαιρα, τα οποία αφορούν το σύνολο της κοινωνίας. Αρχικά, εξετάζεται η έννοια της επιχειρηματικότητας και του επιχειρηματία. Είναι γενικά αποδεκτό, ότι η οικονομική πρόοδος κάθε κράτους, συνδέεται με την ιδιωτική πρωτοβουλία και την ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Το κατά πόσο οι επιχειρήσεις αυτές θα τελεσφορήσουν και θα αναδειχθούν κερδοφόρες, μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο σύστημα με διαρκή ανταγωνισμό, αποτελεί μια πρόκληση στην οποία καλούνται να ανταπεξέλθουν όσοι επιδιώκουν την ενασχόλησή τους με τον επιχειρηματικό κλάδο. Η επιτυχία μιας επιχείρησης, σχετίζεται με ένα πλήθος παραγόντων, που αφορούν στην δράση των εμπλεκόμενων υποκειμένων αλλά και σε παράγοντες που απορρέουν από το περιβάλλον και το διεθνές γίνεσθαι. Έτσι, οι παράγοντες περιλαμβάνουν την γνώση του εν υποκειμένου επί του θέματος, την οργάνωση της επιχείρησης, την επιλογή των κατάλληλων ανθρώπων στις κατάλληλες θέσεις, της επιλογής εφαρμογής κατάλληλων μεθόδων επικοινωνίας και προβολής των προϊόντων ή των αγαθών, προκειμένου να αναζητηθούν από τους πελάτες. Ωστόσο, η κερδοφορία εξαρτάται τόσο από το επιχειρηματικό εγχείρημα, υπό την έννοια κατά πόσο το προσφερόμενο αγαθό ή η προσφερόμενη υπηρεσία είναι αναγκαία στον άνθρωπο των σύγχρονων κοινωνιών, όσο και από ένα σύνολο άλλων παραγόντων όπως η προσωπικότητα του επιχειρηματία και ο τρόπος με τον οποίο ελίσσεται στον επιχειρηματικό κλάδο, η οξύνοια που διαθέτει προκειμένου να αντιλαμβάνεται τις ανάγκες της αγοράς και η διάθεσή του να αναλαμβάνει κινδύνους και να δρα υπό το πρίσμα της καινοτομίας. Ταυτόχρονα, κάθε επιχειρηματίας πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει τα πλεονεκτήματα του προϊόντος ή της υπηρεσίας

που προωθεί στην αγορά, καθώς και τα μειονεκτήματά του ενώ κομβικής σημασίας είναι η σχέση ποιότητας – τιμής, εφόσον κάθε καταναλωτής επιδιώκει να αγοράζει προϊόντα και υπηρεσίες στις καλύτερες τιμές και ταυτόχρονα η ποιότητα αυτών να αντιπροσωπεύει ένα ελάχιστο αποδεκτό επίπεδο. Στην ανάπτυξη μιας επιχείρησης, που συνοδεύεται από την ανάπτυξη του επιχειρηματία και της δραστηριότητάς του και την μέγιστη προσφορά στο κοινωνικό σύνολο μέσω μιας υγιούς και αναπτυσσόμενης επιχείρησης, κομβικής σημασίας είναι η έννοια της καινοτομίας, η οποία συνδέεται με την προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών με τρόπους που δεν έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν και προλαβαίνοντας τις ανάγκες των καταναλωτών.

Τα παραπάνω ζητήματα αποτελούν μείζονα ζητήματα στον επιχειρηματικό κλάδο. Από τα χαρακτηριστικά του επιχειρηματία, την διάθεσή του να αναλαμβάνει κινδύνους, την πρόθεσή του να αναζητεί ολοένα και νέα εγχειρήματα προκειμένου τα διαθέσιμα προϊόντα ή οι διαθέσιμες υπηρεσίες να ανταποκρίνονται στις ολοένα μεγαλύτερες απαιτήσεις του κοινού, ενώ στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί ότι οι αγορές, τις τελευταίες δεκαετίες λειτουργούν στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, ως εκ τούτου οι απαιτήσεις είναι ολοένα και μεγαλύτερες. Μοναδικός τρόπος επιβίωσης των επιχειρήσεων στο πλαίσιο το οποίο παρουσιάζεται, είναι η διαρκής επιμόρφωση, προκειμένου τα εμπλεκόμενα υποκείμενα να διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις σχετικά με το αγαθό ή την υπηρεσία την οποία εμπορεύονται, η διαρκής εξέλιξη, οπότε και το άτομο πρέπει να αναζητά διαρκώς νέες ευκαιρίες και καινοτόμες ιδέες που θα διευκολύνουν την καθημερινότητα των ανθρώπων. Στο πλαίσιο της διαρκούς εξέλιξης ένας επιχειρηματίας πρέπει να δημιουργεί ευκαιρίες ακόμα και εκεί που δεν υφίστανται. Γνώμονας της επαγγελματικής ενασχόλησης και δράσης δεν είναι η αύξηση του προσωπικού πλούτου, συνέπεια που απορρέει από την λειτουργία μιας επιχείρησης, σκοπός είναι η συμβολή στην ανάπτυξη, η δημιουργία θέσεων εργασίας, η κοινωνική ανάπτυξη και πρόοδος. Πρόκειται δηλαδή για μια ατομική προσπάθεια, η οποία θα ευνοήσει το κοινωνικό σύνολο.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται το ζήτημα της εκπαίδευσης, ζήτημα διαχρονικό, ανθρώπινο δικαίωμα, εφόσον μέσω της εκπαίδευσης ο άνθρωπος έχει δυνατότητα να διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες, να αποκτήσει ώριμη και δομημένη σκέψη, κριτική ικανότητα ενώ μέρος της εκπαίδευσης αποτελεί και η διδασκαλία ηθικών αξιών, που καθιστούν τον άνθρωπο ικανό να επιβιώνει στο πλαίσιο

κοινωνικών δομών. Η εκπαίδευση αποτελεί ένα πανανθρώπινο δικαίωμα, καθώς μέσω αυτής, ο άνθρωπος εξοπλίζεται με τα κατάλληλα εφόδια, πνευματικά, ψυχικά και ηθικά ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει την κοινωνία, το κοινωνικό σύνολο, ενώ μέγιστος και απώτερος στόχος είναι ο κάθε άνθρωπος να αποκτά την ικανότητα αυτάρκειας και αυτονομίας μέσα από την εργασία του.

Η διαμόρφωση των σύγχρονων κοινωνιών σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την είσοδο αυτής σε όλους τους τομείς της ζωής του, έχει σαν αποτέλεσμα ένα ελάχιστο επίπεδο γνώσεων και εκπαίδευσης ανά εργασιακό κλάδο να είναι απαιτητό. Η απαίτηση για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης αποτελεί μείζον ζήτημα για το εκπαιδευτικό σύστημα, ενώ η εκπαίδευση συνάδει με ένα γενικότερο πλαίσιο παιδείας που συνεπάγεται ένα πλήθος ζητημάτων μέσω των οποίων προάγονται αρετές απαραίτητες για την συνύπαρξη και την ευημερία των ανθρώπων.

Αποτελεί διαχρονικό ερώτημα των κοινωνιών, το κατά πόσο η εκπαίδευση είναι δυνατόν να συνάδει με την επιχειρηματικότητα. Οι διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες για παροχή εκπαίδευσης και για ευέλικτα εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε όλους και έχουν χαρακτηριστικά δια βίου μάθησης, δεν θα μπορούσαν να αφήσουν αδιάφορο τον επιχειρηματικό κόσμο. Η δια βίου μάθηση άλλωστε όπως απορρέει από τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, συνιστά μια από τις επιταγές των σύγχρονων κοινωνιών. Το ερώτημα που προκύπτει από την είσοδο της επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση, αφορά την παρεχόμενη ποιότητα εκπαίδευσης και το κατά πόσο αυτή μπορεί να λειτουργεί προς όφελος του κοινωνικού συνόλου, παραγκωνίζοντας την παράμετρο του κέρδους, που στην περίπτωση της επιχειρηματικότητας κατέχει εξέχοντα ρόλο. Πέραν της παραμέτρου του κέρδους, σε αρκετές περιπτώσεις η παρεχόμενη εκπαίδευση όταν προέρχεται από ιδιωτικούς φορείς είναι προσανατολισμένη στην κατεύθυνση που ορίζονται από την διεύθυνση του εκπαιδευτικού φορέα. Με αυτόν τον τρόπο, η παρεχόμενη γνώση αλλοιώνεται, καθώς οι εκπαιδευόμενοι έρχονται σε επαφή με τις προσωπικές πεποιθήσεις ή τα συμφέροντα του εκάστοτε επιχειρηματία. Έτσι και η γνώση είναι κατευθυνόμενη και οδηγεί στην διαμόρφωση συγκεκριμένων αντιλήψεων και στερεοτυπικών απόψεων, οπότε και δημιουργούνται κοινωνικές ομάδες με κυρίαρχες ιδεολογίες.

Υποχρέωση της πολιτείας αποτελεί η εκπαίδευση να παραμένει ουδέτερη, ανεξάρτητα από τον εκπαιδευτικό φορέα που την προσφέρει. Από την σχετική

βιβλιογραφία, αναδεικνύεται ότι επιχειρηματικότητα και εκπαίδευση είναι δυνατόν να πορευτούν σε συνεργασία εφόσον είναι κατανοητό από την πλευρά του επιχειρηματία ποια είναι τα όρια επέμβασης και εφόσον και οι δύο πλευρές αποδεχθούν ότι οι ρόλοι είναι διακριτοί, οπότε και κάθε κλάδος οριοθετείται στην περιοχή του, χωρίς να επηρεάζει το έτερο.

Έτσι, η εκπαίδευση βλάπτεται από την επιχειρηματικότητα, όταν η δεύτερη στρέφει την έρευνα σε συγκεκριμένους κερδοφόρους τομείς, εγκαταλείποντας σημεία ζωτικής σημασίας για πλήθος ανθρώπων ή όταν λειτουργεί προς όφελος συγκεκριμένων εκπαιδευόμενων, ανεξαρτήτως αν αυτοί πληρούν τις προϋποθέσεις και διαθέτουν το ελάχιστο των δεξιοτήτων που απαιτούνται προκειμένου να καθιστούν άξιοι του τίτλου σπουδών που παρέχει το αντίστοιχο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Έτσι, η επιχειρηματικότητα λειτουργεί εις βάρος της εκπαίδευσης, όταν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα δεν είναι αξιοκρατικά και δίκαια για τους συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τέλος, ένα διαχρονικό ζήτημα σχετικά με την συμπόρευση εκπαίδευσης και επιχειρηματικότητας σχετίζεται με τον ταξικό χαρακτήρα που η επιχειρηματικότητα προσδίδει στην εκπαίδευση, παραβιάζοντας με αυτόν τον τρόπο την ατζέντα των ίσων ευκαιριών, που πρέπει να δίδονται σε όλους, ανεξαρτήτως εθνικότητας, οικονομικού επιπέδου, φύλου, θρησκευτικών και πολιτικών φρονημάτων.

Από την άλλη πλευρά, σε κοινωνίες που διαρκώς εξελίσσονται και που οι άνθρωποι που τις απαρτίζουν δεν αποσκοπούν κατά μοναδικό τρόπο στην επιβίωση αλλά και στην προσωπική ανάδειξη, την πρόοδο, την κτήση πνευματικών και υλικών προσόντων, η απαίτηση για γνώση διαρκώς αυξάνεται και η επιχειρηματικότητα έρχεται να τονώσει τα εκπαιδευτικά συστήματα, τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις χαρακτηρίζονται από σταθερότητα και απουσία ευελιξίας. Ως εκ τούτου, η εμπλοκή επιχειρήσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία προσδίδει αέρα ανανέωσης και ευελιξίας, ενώ ανοίγει νέους δρόμους, προτείνονται νέα προγράμματα, εφαρμόζονται νέοι μέθοδοι διδασκαλίας, στοιχεία απαραίτητα σύμφωνα με τον σύγχρονο τρόπο ζωής και την απαίτηση για εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων.

Σχετικά με τον συνδυασμό επιχειρηματικότητας και εκπαίδευσης, οι δύο κλάδοι αν και εξυπηρετούν διαφορετικές κοινωνικές ανάγκες, δύνανται να

συνδυαστούν και τα αποτελέσματα να είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικά. Προϋπόθεση για ικανοποιητικά αποτελέσματα είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς να έχουν την πρόθεση να υπηρετήσουν και στους δύο κλάδους με γνώμονα την κοινωνική προσφορά και όχι το κέρδος.

Επιπλέον, μελετάται το ζήτημα της αειφορίας, ως έννοια που συνδέεται με την εξισορρόπηση της ανθρώπινης ζωής και της κάλυψης των ανθρώπινων αναγκών σε ένα πλαίσιο σεβασμού του περιβάλλοντος. Το πλήθος των περιβαλλοντικών προβλημάτων που απορρέουν από την οικονομική πρόοδο, την επιχειρηματικότητα και τα τεχνολογικά επιτεύγματα, έχουν δημιουργήσει ανεπανόρθωτες βλάβες στο φυσικό περιβάλλον με αποτέλεσμα της υποβάθμιση της ποιότητας ζωής. Η αειφορία, συνιστά τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος, μπορεί να υπάρξει ως οντότητα, να εργαστεί, να δημιουργήσει, σεβόμενος το περιβάλλον σε όλα τα στάδια του βίου του. Η αειφορία, δεν θα μπορούσε να αφήσει αδιάφορο τον χώρο της εκπαίδευσης, που μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αρκετές δεκαετίες νωρίτερα, ενημέρωνε τους μαθητές και επίδοξους πολίτες για τους κανόνες λειτουργίας της φύσης, τα προβλήματα που ο άνθρωπος προξενεί σε αυτή και τις επιπτώσεις που θα βιώσει. Έτσι, δημιουργήθηκε η ιδέα του αειφόρου σχολείου, ως ένα σχολείο στο οποίο το σύνολο των μαθητών βρίσκονται σε μια διαρκή επαγρύπνηση και αναζήτηση τρόπων επιβίωσης, χωρίς να επιβαρύνεται το περιβάλλον. Το αειφόρο σχολείο, αποτελεί ένα ορόσημο εκπαιδευτικής αλλαγής, εφόσον ενισχύει την συμμετοχική μάθηση, οπότε εγκαταλείπονται μέθοδοι που επί σειρά ετών χρησιμοποιήθηκαν, όπως η δασκαλοκεντρική ενώ προάγει τα ιδεώδη της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισονομίας και του πλουραλισμού. Ταυτόχρονα, το αειφόρο σχολείο αποτελεί έναν χώρο ανατροφής ενεργών και ενημερωμένων πολιτών, που θα επιβιώνουν σε συμφωνία με το περιβάλλον και θα αναλαμβάνουν δράση, σχεδιάζοντας τα κατάλληλα προγράμματα, όταν διαπιστώνουν ότι η ισορροπία στη φύση έχει διαταραχτεί.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την μελέτη περίπτωσης ενός ιδιωτικού εκπαιδευτικού κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ) «EuroPedia 5-12 Δημιουργική Απασχόληση και Μελέτη», στο οποίο προσέρχονται μαθητές ηλικίας 5-12 ετών, μετά το πέρας του σχολικού τους προγράμματος. Το ΚΔΑΠ, βρίσκεται στο Δήμο Αλεξάνδρειας του Νομού Ημαθίας και λειτουργεί ως ένας πολυχώρος εκπαίδευσης, όπου οι μαθητές μπορούν να μελετούν, να γυμνάζονται, να παίζουν και

να ψυχαγωγούνται, ανάλογα με την ηλικία τους. Από το 2018 μέχρι και σήμερα η εν λόγω εκπαιδευτική δομή αποτελεί μέλος του εκπαιδευτικού οργανισμού RAM Computer, οργανισμός που δραστηριοποιείται στην περιοχή της Ημαθίας από το 1989 και ως αντικείμενό του έχει την πληροφορική. Το «EuroPedia 5-12 Δημιουργική Απασχόληση και Μελέτη», αποτελεί μέλος του ομίλου το οποίο λειτουργεί με την μέθοδο Franchise. Η λειτουργία του χώρου, στον οποίο μπορούν να προσέλθουν μαθητές από 5 μέχρι 12 ετών, αποτελεί έναν χώρο στον οποίο οι μικροί μαθητές μπορούν να μελετούν , καθώς προσέρχονται με το πέρας των σχολικών τους υποχρεώσεων στο Δημοτικό Σχολείο αλλά και να ψυχαγωγούνται, μέσα από την συγκεντρωμένη, δημιουργική και παραγωγική χρήση του ελεύθερου χρόνου.

Οι δραστηριότητες που οι μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν είναι η ρομποτική, δραστηριότητες ψυχοκινητικής αγωγής, δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και εκμάθησης της τέχνης του λόγου, δραστηριότητες που αφορούν την χρήση τεχνολογίας, ενώ οι μαθητές εκπαιδεύονται παράλληλα στην ασφαλή χρήση του διαδικτύου. Επίσης, οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν κυκλοφορική αγωγή, μουσικοκινητική αγωγή, εργαστήρι δημοσιογραφίας, εκμάθηση ξένων γλωσσών, περιβαλλοντική εκπαίδευση, μουσειακή αγωγή και ενασχόληση με ζητήματα που αφορούν τον πολιτισμό, επίσης πραγματοποιούνται δραστηριότητες φιλαναγκωσίας προκειμένου οι μαθητές να αγαπήσουν τα βιβλία τόσο ελληνικής όσο και αλλόγλωσσης παιδικής λογοτεχνίας. Επιπλέον, πραγματοποιούνται δραστηριότητες θεατρικού παιχνιδιού, θεατρικής αγωγής, επιτραπέζια εκπαιδευτικά παιχνίδια, δραστηριότητες εικαστικών και εργαστήρι ζωγραφικής, ενώ υπάρχει δυνατότητα προβολής ταινιών, η προβολή των οποίων συνοδεύεται από την απαιτούμενη ανάλυση και συζήτηση, προκειμένου οι μαθητές να κινητοποιούνται σε κοινωνικά ζητήματα.

Στο πλάνο marketing που παρουσιάζεται λαμβάνονται υπόψη πλήθος παραμέτρων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αδυναμίες και οι απειλές, όπως η μείωση του πληθυσμού στην εν λόγω περιοχή, οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, αλλά και τα δυνατά σημεία του χώρου, μέσα από τα οποία αναδεικνύεται η συμβολή της επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση, ενώ απώτερος στόχος και αποστολή της επιχείρησης έγκεινται στην προσφορά υψηλής ποιότητας, ευφάνταστων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά και η παροχή ανακούφισης στους εργαζόμενους γονείς.

Στην παρούσα εργασία, κατόπιν της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που προηγήθηκε και της μελέτης marketing σχετικά με τον χώρο, επιθυμία της γράφουσας αποτελεί η εξέλιξη του πολυχώρου εκπαίδευσης σε μια καινοτόμο και αειφόρο επιχείρηση, η οποία θα λειτουργεί χωρίς να επιβαρύνει περαιτέρω το περιβάλλον, ενώ σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη ότι το μέλλον των επιχειρήσεων αφορά την αειφόρο ανάπτυξη αυτών, καθώς τα οφέλη από την έλλογη χρήση υλικών και πηγών ενέργειας αποφέρει τεράστια οικονομικά οφέλη σε συνδυασμό με το περιβαλλοντικό όφελος και κατ' επέκταση το κοινωνικό όφελος.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Βιβλία

Bassey M., Case study research in educational settings, Open University press, Buckingham, 1999.

Crowe, S., Cresswell, K., Robertson, A., Huby, G., Avery, A. and Sheikh, A., The case study approach, BMC Medical Research Methodology, 2011

Cuervo, A., Ribeiro, D. & Roig, S., (2007). *Entrepreneurship: Concepts, Theory and Perspective. Introduction*. Αναφέρεται στο Cuervo et al. (2007). Entrepreneurship: Concepts, Theory and Perspective. Springer Science & Business Media

Curtis, W., Murphy, M., & Shields, S. (2013). *Research and Education* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315858326>

Drucker, P., (1985). *Innovation & Entrepreneurship*, New York: Harper & Row

Fairlie R.W (2014): Kauffman Index of entrepreneurial activity 1996–2013

Gutterman, A.S., (2012). *Definitions of entrepreneurship*. Αναφέρεται στο Gutterman A.S. (2012). *Organizational Management and Administration: A Guide for Managers and Professionals*. Thomson Reuters/West.

Hancock, D. & Algozzine, B., *Doing case study research*, Teachers College, Columbia University, New York, 2014.

Hansemark, O.C., (1998): *The Effects of Entrepreneurial Program on Need of Achievement and Locus of Control of Reinforcement*

Sadovnik, A., Cookson, P., Semel, S. & Coughlan, R. (2018). *Exploring Education: An Introduction to the Foundations of Education*. USA: Routledge.

Schumpeter, J. (1934). *Capitalism, socialism, and democracy*. New York: Harper &

Row Shaw I., *Qualitative evaluation*, Sage, London, 1999

Singer, S., et al., (2014). *2014 Global Report on entrepreneurship*. Global entrepreneurship monitor (GEM).

Smith, Kim; Petersen. Julie Landry, 2006, *What Is Educational Entrepreneurship?*, *Written for Educational Entrepreneurship: Realities, Challenges, Possibilities*, edited by Frederick M. Hess, Harvard Education Press 2006, at <http://gseweb.harvard.edu/hepg/educationalentrepreneurship.html>

Stake R., Standard-Based and Responsive Evaluation, Sage, London, 2004

Storey D.J., (1994): *Understanding the Small Business Sector*, London: Routledge

Yin, R., Case Study Research: Design and Methods, Sage Publications, California, 2009.

Αρθρα

Amin, M. (2015). The Effect of Entrepreneurship Orientation and Learning Orientation on Smes' Performance: An SEM-PLS Approach. *Journal for International Business and Entrepreneurship Development*, 8(3), 215-230.

Anisimova, T. & Thomson, S.B. Using multi-method research methodologies for more informed decision making. *JOAAG*, 2012, Vol. 7. No.1, σελ. 96-104.

Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (2003). Clarifying the intrapreneurship concept. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 10(1), 7–24. <https://doi.org/10.1108/14626000310461187>

Boyett, I. (1996). The public sector entrepreneur - a definition. *International Journal of Public Sector Management*, 9(2), 36–51.

Brown, D. (2008). It is good to be green. *Strategic Outsourcing: An international journal*, 1 (1): 58-69

Bruyat, C. & Julien, P., (2000). Defining the field of research in entrepreneurship. *Journal of business Venturing* 16, pp.165-180

Casson, M., (2003). Entrepreneurship and the theory of the firm, *Journal of Economic Behavior & Organisation*, Vol.58 (2005), Elsevier

Clamp, C. A., & Alhamis, I. (2010). Social Entrepreneurship in the Mondragon Cooperative Corporation and the Challenges of Successful Replication. *Journal of Entrepreneurship*, 19(2), 149–177. <https://doi.org/10.1177/097135571001900204>

Covin, J.G. & Miller, D. (2014). International Entrepreneurial Orientation: Conceptual Considerations, Research Themes, Measurement Issues, and Future Research Directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(1), 11-44

Eroglu, O. & Picak, M., (2011). Entrepreneurship, National Culture and Turkey. *International Journal of Business and Social Science*. 2(16), pp.146-151.

Glancey K., Greig M., & Pettigrew M., (1998): Entrepreneurial Dynamics in Small Business Service Sector, *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 4, 249-268

- Grilo, I., & Thurik, R. (2005). Latent and Actual Entrepreneurship in Europe and the US: Some Recent Developments. *The International Entrepreneurship and Management Journal*, 1(4), 441–459. <https://doi.org/10.1007/s11365-005-4772-9>
- Grougiou, V., Dedoulis, E., & Leventis, S. (2016). Corporate Social Responsibility Reporting and Organizational Stigma: The Case of “Sin” Industries. *Journal of Business Research*, 69(2), 905-914, doi:<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.06.041>.
- Guerrero M. et al. (2016): Entrepreneurial universities: Emerging models in the new social and economic landscape *Small Business Economics*
- Hess, F. M. (2015). Busting out of the teacher cage. *Phi Delta Kappan*, 96(7), 58–63. <https://doi.org/10.1177/0031721715579042>
- Hayek, F., (1945). The Use of Knowledge in Society. *The American Economic Review*, Vol.35, No.4, pp.519-530
- Henry, C., Foss, L. and Ahl, H. (2016). Gender and entrepreneurship research: a review of methodological approaches. *International Small Business Journal*, 34, pp. 217–241.
- Jones M. et al. (2017): The hard truth about soft skills: What recruiters look for in business graduates *College Student Journal*
- Kirby, D., (2004), Entrepreneurship education: Can business schools meet the challenge?, *Education and Training*, Vol. 46, Iss8/9, pp. 510-519
- Kuhlman T. & Farrington J. (2010): What is Sustainability? *Sustainability* 2(11) DOI:[10.3390/su2113436](https://doi.org/10.3390/su2113436)
- Lăcătuș, M. L., & Stăiculescu, C. (2016). Entrepreneurship in Education. *International Conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION*, 22(2), 438–443. <https://doi.org/10.1515/kbo-2016-0075>
- Levin, H. M. (2006). Can Research Improve Educational Leadership? *Educational Researcher*, 36(2), 228–229. <https://doi.org/10.1080/00346767800000037>
- Olanrewaju, M. H., (2013). Curbing the unemployment problem in Nigeria through entrepreneurial development, *Academic Journal, African Journal of Business Management* 2013, V. 7(44), pp.4429-4444.

Opait, G., Damian, D., & Capatina, A. (2019). Freelancer as Entrepreneur: A Choice as Career Development. *In Marketing and Management of Innovations (Vol. 6718, Issue 3)*. https://doi.org/http://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-25_327

Scoones I., (2007): Sustainability Development in Practice 17(4)
DOI:10.1080/09614520701469609

Shane, S. & Venkataraman, S., (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research, *Academy of Management Review*, 25(1), pp.217-226.

Stevenson, H.H. & Jarillo C., (1990). A Paradigm of Entrepreneurship: Entrepreneurial Management, *Strategic Management Journal, Vol 11, Special Issue: Corporate Entrepreneurship*, pp.17-27.

Wales, W.J. (2016). Entrepreneurial Orientation: A Review and Synthesis of Promising Research Directions. *International Small Business Journal*, 34(1), 3-15.

Williams, C.C. (2018): Out of the shadows: a classification of economies by the size and character of their informal sector. *Work, Employment and Society*, 28, pp. 735–753.

Wright, M., Hmieleski, K. M., Siegel, D., & Ensley, M. (2007). The Role of Human Capital in Technological Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 970, 365–386.

Ιστοσελίδες

Boldureanu, I. ,& Bedrule-Grigoruta,B.(2020): Entrepreneurship Education through Successful Entrepreneurial Models in Higher Education Institutions, available from: <https://www.mdpi.com/journal/sustainability/specialissuew/EntrepreneurshipEducation>
[n](#)

Bush T., (2019) PESTLE Analysis of Greece Διαθέσιμο στο: <https://pestleanalysis.com/pestle-analysis-of-greece/Mycovenant.eumayors.eu> (x.x)
Σχέδιο Δράσης Αειφόρου Ενέργειας Δήμου Αλεξάνδρειας Διαθέσιμο στο: https://mycovenant.eumayors.eu/docs/seap/21340_1473081923.pdf

Mueller, S.,& Toutain, O., (2015). The outward looking school and its ecosystem. Prepared for the Entrepreneurship360 initiative of the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD, LEED Programme) and the European Commission (DG Education and Culture)

Sanchez J, Sanchez B, 2017, Nascent Entrepreneurs, Psychological Characteristics, and Sociocultural background. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/320934741NascentEntrepreneursPsychologicalCharacteristicsandSocioculturalBackground>

Taxydromos.gr (2015) Τα δίδακτρα για παιδικούς σταθμούς και ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠ ΜΕΑ. Διαθέσιμο στο: <https://www.taxydromos.gr/m/183454/ta-didaktra-gia-paidikoys-sta8moys-kdap-kai-kdap-mea.html>

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία:

Acemoglu, D., & Robinson, J. A., (2013). *Γιατί Αποτυγχάνουν τα Έθνη. Οι καταβολές της ισχύος, της ευημερίας και της φτώχειας*. Εκδόσεις Λιβάνη

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K., *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, Μεταίχμιο*, Αθήνα, 2008.

Deakins, D. & Freel, M., (2015). *Επιχειρηματικότητα και μικρές επιχειρήσεις. Νεοφυείς επιχειρήσεις*. Μία δυναμική απάντηση των νέων στην ανεργία, Rosili.

Robson C., *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: Ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*, Gutenberg, Αθήνα, 2007.

Ιωαννίδης Σ., Τσακανίκας, Α., & Χατζηχρήστου Σ., (2010): *Ηεπιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2009-2010: Αναζητώντας Διέξοδο στην κρίση*, Αθήνα: IOBE

Κώτσιος Π., (2019): *Επιχειρηματικότητα και καινοτομία, Σύλληψη, Σχεδιασμός, Υλοποίηση και Λειτουργία*, Εκδότης: Παναγιώτης Κώτσιος

Μπουραντάς Δ., (2018): *Επιτυχημένος Ηγέτης και Μάνατζερ, Πρακτικές, Μέθοδοι, Εργαλεία για εξαιρετικά αποτελέσματα μέσω της ομάδας*, Εκδόσεις: Ψυχογιός. Παιδαγωγική έρευνα, Γρηγόρη, Αθήνα, 2004.

Παπαγιάννης, Γ.Δ. (2014): *Επιχειρηματικότητα και Εκπαίδευση: Η συμβολή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων επιχειρηματικότητας στην ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος των νέων στην Ελλάδα*

Πέκκα- Οικονόμου Β. & Χατζηδημητρίου, Ι. (2015). Επιχειρηματικότητα και Μικρές Επιχειρήσεις. Dreakins David & FreelMark, Εκδόσεις Rosili.

Πετράκης Ε. Π., (2008): Η επιχειρηματικότητα, Εκδόσεις: Ιδιωτική

Πηγιάκη Π., Εθνογραφία: Η μελέτη της ανθρώπινης διάστασης στην κοινωνική και

Σαΐτη, Α. & Σαΐτης, Χ., (2012). *Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.